

Міністерство освіти і науки України

ПРОГРАМИ

курсів за вибором для загальноосвітніх навчальних закладів
Варіативна складова Типових навчальних планів

1–4 класи

Книга 5

Упорядники: А. Лотоцька, Г. Древаль

Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах

УДК 373.3/5(073)

П 78

*Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах
комісією з педагогіки та методики початкового навчання
Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист ІМЗО від 02.07.2019 р. № 22.1/12-Г-528)*

Упорядники: А. Лотоцька, Г. Древаль.

Програми курсів за вибором для загальноосвітніх навчальних закладів. Варіативна П 78 складова Типових навчальних планів. 1–4 класи. Книга 5 / упоряд. А. Лотоцька, Г. Древаль. — Тернопіль : Мандрівець. — 304 с.

ISBN 978-966-634-871-8

ISBN 978-966-634-875-6 (Книга 5)

УДК 373.3/5(073)

Усі права застережено
All rights reserved
ISBN 978-966-634-871-8
ISBN 978-966-634-875-6 (Книга 5)

© А. Лотоцька, Г. Древаль, упорядкування, 2015
© ТОВ “Мандрівець”

ЗМІСТ

Я І ЕНЕРГІЯ. 3-4 класи (автори: І. Андрусенко, Т. Малявіна, Г. Древаль, П. Копосов).....	5
Я – УЧАСНИК ДОРОЖНЬОГО РУХУ. 1–4 класи (автори: О. Тимовський, І. Репік).....	18
ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ. 2–4 класи (заг. ред. Т. Смовженко; автори: О. Рябова, Л. Криховець-Хом'як, Л. Чорторинська)	67
ПОЧАТКИ ЕКОНОМІКИ. 2–4 класи (автор О. Варецька)	95
СХОДИНКИ ДО ІНФОРМАТИКИ: ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС З РОЗВИТКУ АЛГОРИТМІЧНОГО, ЛОГІЧНОГО ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ. 2–4 класи (автори: Н. Морзе, В. Вембер, Н. Саражинська).....	123
ДИВОВИЖНІ ОРИГАМІ. 1–4 класи (автор О. Іонова)	160
ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ. 1–4 класи (автори: В. Тищенко, А. Тарара, Б. Терещук).....	197

ПЕРЕДМОВА

В Державному стандарті початкової загальної освіти та чинних навчальних програмах передбачено такий зміст, який покликаний забезпечити формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів. Водночас можливості навчального плану мають певні обмеження, що не сприяє максимальному розкриттю індивідуальних здібностей, нахилів, інтересів учнів початкових класів. Тому для реалізації педагогічної парадигми особистісно зорієнтованого навчання існують курси за вибором, метою яких є забезпечення індивідуального, групового та регіонального підходів до організації навчально-виховної діяльності учнів.

Яку програму варіативної складової обрати, вирішує вчитель разом із батьками учнів та погоджує це рішення з керівництвом навчального закладу. Обрані курси вносять до розкладу уроків і планують їх проведення після уроків навчальних предметів інваріантної складової. Навчальні досягнення учнів з обраних курсів за вибором не оцінюють у балах і обов'язкових домашніх завдань не задають.

14 нових навчальних програм до варіативної складової Типових навчальних планів початкової школи (наказ Міністерства освіти і науки молоді та спорту України від 10. 06. 2011 № 572), схвалених фаховими комісіями Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України та рекомендованих Міністерством освіти і науки України, укомплектовані у збірник у 2 частинах (книга 4, книга 5).

Я І ЕНЕРГІЯ

3-4 класи

Автори: *І. В. Андрусенко* – науковий співробітник лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України;

Т. В. Малявіна – учитель початкових класів, Горлівський НВК “ЗОШ I–III ступенів № 22 – багатопрофільний ліцей” Донецької області;

Г. Ф. Древаль – завідувач сектору науково-методичного забезпечення змісту початкової освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України;

П. Г. Копосов – методист вищої категорії, кандидат педагогічних наук

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Проблема енергозбереження на межі тисячоліть перетворилася в одну з найважливіших загальнолюдських проблем. Раціональне та економне використання природних ресурсів, скорочення шкідливих викидів в атмосферу й ефективне використання електричної та теплової енергії набувають важливого значення в сучасному суспільстві.

Вичерпність паливно-енергетичних ресурсів та поглиблення екологічного навантаження змушують людство шукати нові шляхи вирішення проблеми енергозабезпечення.

Екологічна освіта сприяє формуванню біоетичних цінностей у підростаючого покоління. Суспільство повинно шукати можливості для впровадження та розвитку енергозберезувальних технологій, використання екологічно чистих джерел енергії.

Пріоритетну роль у процесі енергозабезпечення відіграє екологічна освіта, а також навички бережливого ставлення до використання енергії у процесі життєдіяльності.

Енергозбереження – це дії, спрямовані на зменшення кількості використання енергії у промисловості та побуті. Використання природної енергії пов'язане із двома проблемами: перша – запаси відновних джерел енергії вичерпуються, друга – сучасні способи виробництва енергії завдають непоправної шкоди довкіллю та здоров'ю людини. Тому нині треба вчитися економно використовувати природну енергію.

Навчальна програма “Я і енергія” – це інтегрований курс, який дає початкові знання про енергію, її роль та значення, вплив виробництва, потреби в енергії, вплив на довкілля.

Учням початкових класів складний для розуміння фізичний зміст понять та екологічний вплив сучасної енергетики. Тому питання енергії і енергозбереження розглядаються із практичного погляду.

Мета курсу – формування екологічної обізнаності дітей, виховання в учнів бережливого ставлення до використання енергії, залучення їх до розв'язання проблем збереження енергії.

Мета курсу досягається через реалізацію таких завдань:

- ознайомити учнів з елементарними методами, способами і прийомами енергозбереження;

- формувати у школярів розуміння важливості особистого внеску в енергозбереження;
- створити умови для підвищення рівня енергоефективності, виховати громадянську відповідальність за економне й бережливе ставлення до електроенергії, визначати шляхи збереження тепла, економії води, енергетичних ресурсів тощо;
- відповідно до вікових особливостей забезпечити достатньою інформацією про енергетику та енергетичні процеси, джерела енергії та їх роль у житті людини, правила ефективного й економного використання енергетичних ресурсів.

Зміст курсу передбачає екологічний напрямок, а саме: формування екологічної компетентності, виховання екологічної культури, позитивний і негативний впливи людини на природу, використання та збереження енергії у побуті, формування життєвих компетентностей.

Формування енергозбереження відбувається на міжпредметній основі і втілюється через змістові цикли: *природознавчий* (знання про об'єкти природи та види енергії), *суспільствознавчий* (значущість екології, формування громадянської позиції щодо збереження енергії тощо), *гуманітарний* і *художньо-естетичний* (розвиток чуттєво-екологічної сфери ставлення до енергетичних ресурсів).

Структура курсу “Я і енергія” представлена трьома розділами: “Енергія навколо нас”, “Я зберігаю енергію”, “Земля – наш спільний дім”.

Програма курсу передбачає комплексний вплив на інтелектуальну, емоційну і вольову сфери дитини. Цьому сприяють наявність навчальних і пошуково-практичних видів діяльності. Створення умов для активізації інтелектуальної, діяльнісної та емоційної сфер забезпечать формування екологічно свідомої особистості:

- 1) інтелект (обробляє інформацію, аналізує, порівнює, класифікує);
- 2) дії (шукає шляхи розв'язання проблем, вибирає і виконує дії);
- 3) емоції (спостерігає, пізнає, переживає, відчуває, співчуває).

Зміст навчальної програми, представлений в ігровій формі, дає змогу засвоїти найпростіші способи економії та бережливості води, електричної й теплової енергії на побутовому рівні. В учнів формуються початкові уявлення про енергію та енергоресурси, про довкілля і способи його збереження.

На першому уроці передбачено знайомство з казковими персонажами, які супроводжують увесь курс: Енергоша і його вірні друзі, Квасолька та Білочка. Казкові герої повідомляють, як потрапляють вода, тепло і світло до оселі, ознайомлюють дітей зі складними фізичними поняттями через казкові історії та ілюстрації.

У процесі навчання читання текстів навіть пасивне сприймання інформації під час занять зводиться до мінімуму.

Спостереження за об'єктами природи стимулюють уяву, дають змогу розмірковувати, сприяють розвитку мовлення і мислення молодших школярів.

Використовуючи активні форми роботи, учні за допомогою методу підрахунку вчаться обчислювати витрати енергоресурсів у побуті та засвоюють способи їх економії.

Практична діяльність, досліди, екскурсії, міні-проекти, змагання, виставки, вікторини, свята, урізноманітнять діяльність учнів. Найефективнішою формою навчання для молодших школярів є ігрова форма, а також елементи моделювання. Також доцільними у навчальній діяльності є використання інтерактивних технологій та методу проектів (міні-проекти).

Під час виконання проектів молодші школярі займаються творчою діяльністю: малюють, створюють макети, складають казки і вірші, беруть участь у різних конкурсах.

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється вербально.

3 клас
II семестр

ЕНЕРГІЯ НАВКОЛО НАС

16 годин

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
Тема 1. РУХ НАВКОЛО НАС (2 год)	
Вступ Що таке енергія. Енергія, рух, сила, робота. Взаємозв'язок руху та енергії	Учень /учениця: <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про енергію, рух, силу, роботу;• розуміє поняття “сила як прояв енергії”;• висловлює власну думку про роль енергії у житті людини;• розрізняє способи використання енергії;• аналізує, як використовують енергію у школі та вдома;• уміє економно використовувати енергію
Тема 2. ЕНЕРГІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО РУХУ ТРАНСПОРТУ (3 год)	
Поняття “транспорт”. Види транспорту залежно від видів енергії для його руху. Види енергії. Охорона довкілля	Учень /учениця: <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про джерела енергії для руху різних видів транспорту;• визначає екологічні види транспорту;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>свідомо</i> обирає транспорт, що меншою мірою забруднює довкілля
Тема 3. ЗВІДКИ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ЕНЕРГІЯ (3 год)	
<p>Види енергії – вичерпні та невичерпні. Корисні копалини, які знаходяться у надрах землі та на її поверхні. Способи добування корисних копалин. Використання енергії Сонця, води, вітру. Як людина зберігає енергію. <i>Практична робота</i> Виготовлення паперового вітрячка</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про добування вичерпних джерел енергії; • <i>розпізнає</i> вичерпні та невичерпні види енергії; • <i>визначає</i> джерела енергії надр землі та її поверхні; • <i>розуміє</i> використання енергії Сонця, води, вітру; • <i>уміє</i> економити енергію; • <i>визначає</i> джерела енергії, що забруднюють довкілля
Тема 4. НАВІЩО ПОТРІБНА ЕНЕРГІЯ (3 год)	
<p>Види енергії. Використання енергії людиною. Енергія світла. Енергія тепла. Електрична енергія. Енергія руху. Енергія їжі</p>	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає</i> види енергії; • <i>спостерігає</i> за Сонцем, вітром, водою, явищами природи, які є джерелами енергії; • <i>розуміє</i> взаємозв'язки перетворення одних видів енергії в інші; • <i>характеризує</i> види енергії та визначає доцільне її призначення; • <i>пояснює</i> роль енергії в житті людини

Тема 5. СОНЦЕ СВІТИТЬ ДЛЯ ВСІХ (3 год)

Сонце як джерело енергії на Землі.
Сонячна енергія. Перетворення сонячної енергії в інші види енергії.
Використання енергії Сонця.
Збереження тепла й електроенергії в побуті.
Значення Сонця для життєвої енергії рослин і тварин

Учень / учениця:

- *має уявлення* про перетворення сонячної енергії в інші види енергії;
- *наводить приклади* невичерпних джерел енергії;
- *знає* способи економії тепла та електроенергії в будинку;
- *пояснює* значення Сонця для життєвої енергії живої природи

Тема 6. ЗНАЮ ТА ВМІЮ ВИКОРИСТОВУВАТИ ЕНЕРГІЮ (2 год)

Міні-проект “Енергія навколо нас”. Визначення та використання енергії різних видів.
Конкурс малюнків “Моя енергія”

Учень / учениця:

- *характеризує* види енергії;
- *класифікує* види енергії на вичерпні й невичерпні;
- *наводить приклади* способів збереження різних видів енергії;
- *висловлює* власну думку щодо збереження тепла та економії електроенергії в побуті;
- *визначає* призначення кожного виду енергії;
- *доцільно застосовує* та *економно використовує* енергію

4 клас
I семестр

Я ЗБЕРІГАЮ ЕНЕРГІЮ

16 годин

Зміст навчального матеріалу	Вимоги до навчальних досягнень учнів
ЕЛЕКТРИЧНИЙ СТРУМ – НЕВИДИМИЙ ТРУДІВНИК (2 год)	
<p>Утворення електричної енергії. Робота електростанції. Екологічні способи добування електроенергії. Електричний струм. Використання електроприладів. Правила поведінки з електроприладами. Економне використання електроенергії. Дослідницький практикум “Як замінити електричну енергію?”</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про електричну енергію, електричний струм;• знає процес добування електричної енергії, використання її у побуті;• уміє економно використовувати електроенергію в побуті;• складає правила безпечного користування електроприладами;• розуміє важливість збереження електроенергії в побуті;• заходить альтернативні джерела для заміни електричної енергії

Я МЕШКАЮ В ТЕПЛІЙ ОСЕЛІ (4 год)	
<p>Теплова енергія. Використання теплової енергії. Використання опалювальних приладів. Збереження тепла у власній оселі. Заощадження природних ресурсів та власних коштів через економію тепла</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про теплову енергію; • знає шляхи збереження природних ресурсів; • уміє користуватися опалювальними електроприладами; • володіє практичними вміннями збереження тепла і прохолоди у власній оселі; • знаходить шляхи збереження теплової енергії
ОДЯГ ДЛЯ ВСІХ (4 год)	
<p>Порівняння клімату на планеті Земля. Одяг людей на різних континентах. Значення одягу для людини. <i>Практична робота</i> Одягаюся по погоді. Як пристосовуються тварини у різні пори року. <i>Дослідницький практикум</i> “Як правильно одягатися в різні пори року”. Виготовлення іграшки зі зношених речей</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про одяг людей на різних континентах; • уміє одягатися по погоді; • обирає варіанти одягу для різних видів занять (спорт, прогулянка, навчання, гра, сон); • визначає речі, що зберігають тепло; • складає правила гігієни одягу; • досліджує, як одягатися в різні пори року; • моделює зношені речі та надає їм нове життя
ЕНЕРГІЯ ДЛЯ МОГО ТІЛА (2 год)	
<p>Енергія їжі. Здорове харчування.</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про корисну їжу;

<p>Перетворення енергії їжі в інші енергії. Правила здорового харчування. <i>Практична робота</i> Перш ніж за стіл сісти, я подумаю, що з'їсти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>усвідомлює поняття</i> “енергія їжі” та “здорове харчування”; • <i>уміє</i> групувати продукти харчування для оптимального збереження і вироблення енергії тіла; • <i>складає</i> правила здорового харчування; • <i>дотримує правил</i> харчування
<p>ЗНАЮ ТА ВМІЮ ЗБЕРІГАТИ ЕНЕРГІЮ (4 год)</p>	
<p>Міні-проект “Зберігаю енергію”</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>бере участь</i> у міні-проекті та презентує результати щодо збереження енергії; • <i>грає</i> в ігри та розв’язує тести, що спрямовані на збереження енергії; • <i>здійснює</i> власну самооцінку щодо збереження енергії

II семестр

ЗЕМЛЯ – НАШ СПІЛЬНИЙ ДІМ

16 годин

Зміст навчального матеріалу	Вимоги до навчальних досягнень учнів
ЧАРІВНА СИЛА ВОДИ (2 год)	
<p>Вода – джерело життя і енергії. Природні явища – погода та клімат. Колообіг води у природі. Водопровід. <i>Дослідницький практикум</i> “Скільки води я витрачаю?” Очищення води. Правила економного використання води як чинник збереження енергії</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про воду та природні явища як джерела енергії;• усвідомлює поняття “колообіг води у природі”;• здійснює обчислення спожитої води;• виконує дослід з очищення води;• складає правила економного використання води;• знає правила економії води;• уміє очищувати воду
НАША ЧИСТА ПЛАНЕТА (4 год)	
<p>Забруднення довкілля. Види сміття. Способи запобігання забрудненню довкілля (прибирання сміття, сортування, переробка відходів). Чистота – запорука здоров’я людини і здоров’я всієї планети</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про забруднення довкілля;• знає способи запобігання забрудненню (прибирання сміття, сортування, переробка відходів);• знаходить рішення боротьби зі сміттям;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> причини накопичення сміття; • <i>визначає</i> об'єкти забруднення природи; • <i>виконує</i> правила гігієни під час прибирання сміття; • <i>бере участь</i> у заходах із прибирання довкілля
НОВЕ ЖИТТЯ СТАРИХ РЕЧЕЙ (3 год)	
<p>Побутові відходи – додаткові види енергії. Переробка побутових відходів у корисну енергію. Моделювання старих речей, їх застосування в житті. <i>Практична робота</i> Сортування сміття. Вторинне використання відходів. Виставка виробів “Нове життя старих речей”. Створення класного міні-театру</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> причини і наслідки накопичення побутових відходів; • <i>розповідає</i> про способи переробки побутових відходів та перетворення їх у корисну енергію; • <i>розрізняє</i> види відходів; • <i>володіє</i> способами переробки старих речей, їх застосування у житті; • <i>моделює</i> зношені речі та надає їм нове життя; • <i>бере участь</i> у класному міні-театрі
ЕНЕРГІЯ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО (2 год)	
<p>Екологічні проблеми планети. Що таке “чиста енергія”. Я вбережу енергію планети від забруднення. Вживаємо корисну їжу. Рецепти страв майбутнього для поповнення енергії</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про екологічні проблеми планети Земля використання енергії; • <i>пояснює</i>, за допомогою чого можна отримати чисту енергію;

	<ul style="list-style-type: none"> • визначає шляхи порятунку планети від забруднення; • складає рецепти страв для людини майбутнього для поповнення енергії
ЗБЕРЕЖЕННЯ ТЕПЛА, СВІТЛА, ВОДИ – ШЛЯХ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕНЕРГІЇ (4 год)	
<p>Проект “Зберігаємо тепло, світло, воду – економимо енергію!”</p> <p>Економія енергії тепла. Економія енергії води. Економія електричної енергії. Економія світла. Підтримання чистоти довкілля. Наслідки економії енергії для збереження природи</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знаходить і систематизує інформацію про засоби економії енергії, води, тепла, світла, підтримання чистоти; • бере участь у проекті, презентує результати щодо визначення шляхів збереження енергії
ПІДСУМКОВЕ ЗАНЯТТЯ (1 год)	
<p>Свято “Збережемо енергію планети разом!”</p> <p>Презентація досягнень</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • грає в ігри, що спрямовані на збереження енергії; • бере участь у проведенні свята, конкурсів малюнків, виставці виробів, спрямованих на збереження енергії; • здійснює власну самооцінку щодо збереження енергії

Вивчення курсу здійснюється за навчальним посібником “Я і енергія: навчальний посібник для учнів 1–4 класів / З. Галбен-Панчук, Н. Халаїм, С. Драгаліна, Т. Кірісенко та ін. – Київ : ФОП Вольф О. В., 2014”.

Я – УЧАСНИК ДОРОЖНЬОГО РУХУ

1-4 класи

Автори: *О. А. Тимовський* – академік Міжнародної Академії культури, безпеки, екології та здоров'я;
І. А. Репік – провідний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Високий рівень дитячого дорожньо-транспортного травматизму та значна кількість смертельних випадків викликають серйозне занепокоєння. Ця проблема є ключовою й доволі актуальною в соціально-психологічному аспекті. Адже саме в дитячому віці закладаються основні принципи поведінки людини. Водночас транспорт та інфраструктура доріг сьогодні залишаються недосконалими в системі гарантування безпеки людей.

Діти повністю не усвідомлюють небезпеки, що очікує їх на дорогах, та не розуміють системи організації руху на них. Спроби юних учасників руху самостійно освоїти навички безпечної поведінки на дорозі часто мають непоправні трагічні наслідки.

Дослідження проблем дитячого дорожньо-транспортного травматизму дали змогу виявити сталі закономірності виникнення дорожньо-транспортних пригод за участю дітей різного віку. Ці дослідження дозволили розробити Програму щодо забезпечення попередження аварій на дорозі відповідно до віку та фізіологічного розвитку дитини.

Так, дитина може брати участь у дорожньому русі як пішохід, пасажир, велосипедист, погонич тварин. Брак знань алгоритмів поведінки в типових дорожніх ситуаціях призводить до того, що найбільш уразливими як пішоходи є 6–11-річні діти. Основними причинами ДТП за участю дітей цього віку є неочікуваний їх вихід на проїжджу частину (60 %) та перехід дороги в невстановленому місці (35 %). Пік дитячого травматизму пішоходів, які самостійно вибирають маршрут руху та момент переходу дороги, припадає на 10-11 років.

Отже, Програма для учнів 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів підготовлена відповідно до Статті 20 Закону України “Про дорожній рух” з метою розвитку в дітей навичок безпечної поведінки на дорогах та вивчення Правил дорожнього руху і впровадження профілактичних заходів серед дітей усіх вікових груп.

ООН проголосила 2011–2020 роки Десятиліттям дій з безпеки дорожнього руху і закликає здійснювати заходи, спрямовані на зниження рівня смертності та травматизму серед пішоходів і велосипедистів, проводити

профілактичну та роз'яснювальну роботу з дітьми різних вікових груп з метою усвідомлення неприпустимості порушень дисципліни на дорогах та розуміння небезпеки їх наслідків.

У Програмі подано мінімум необхідних знань для забезпечення учнів 1–4 класів знаннями правил власної безпеки під час перебування на дорозі. У цьому віці діти вже повинні мати достатні знання та навички з правил безпечної поведінки під час перебування на дорозі. З 6-ти років діти починають ходити до школи, більше активізуються в дорожньому русі, мають самостійно приймати рішення під час руху вулицею.

Зміст Програми орієнтовано на державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти*.

Програму розроблено відповідно до мети початкової школи з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів 1–4 класів, вона ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, системності, інтегративності в інтересах людини, родини, суспільства, держави і передбачає виконання таких завдань:

- ◄ формування знань учнів про безпечну поведінку на дорозі;
- ◄ розвиток уміння самостійно приймати рішення щодо власних учинків як активних учасників дорожнього руху;
- ◄ розвиток уміння будувати алгоритми безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях відповідно до умов транспортної ситуації.

Згідно з вимогами освітньої галузі “Основи здоров'я і фізична культура” передбачається ознайомлення учнів із:

- видами і факторами безпеки й небезпеки на дорозі та в транспорті;
- принципами та умовами безпечної життєдіяльності;
- залежністю безпечної життєдіяльності від власної поведінки;
- правилами безпеки в щоденному житті;
- Правилами дорожнього руху;

* Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 № 462.

- культурою безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях та видах діяльності, що виникають на дорозі;
- основами законодавства щодо безпеки і здоров'я людини.

Програма орієнтована на:

- ↳ застосування набутих корисних звичок та безпечної поведінки в різних дорожніх ситуаціях і під час користування транспортом;
- ↳ моделювання дорожніх ситуацій і вирішення відповідних питань безпеки;
- ↳ виявлення та оцінювання небезпек;
- ↳ виявлення шляхів убезпечення свого життя від ризику;
- ↳ дотримання правил безпечної поведінки в конкретних дорожніх ситуаціях;
- ↳ оцінювання можливих наслідків своєї поведінки для особистої безпеки;
- ↳ забезпечення особистої безпеки та безпеки інших людей у разі виникнення аварійних ситуацій;
- ↳ вміння надавати першу медичну допомогу потерпілим.

1 клас

18 годин із них резерв – 2 години

БЕЗПЕЧНА ДОРОГА

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>1. Індивідуальні особливості розуміння учнем/ученицею безпеки і небезпеки на дорозі учасників дорожнього руху Дорожній рух. Необхідність навчання безпеки руху. Пішохід – учасник дорожнього руху</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>має уявлення</i> про дорожній рух;• <i>називає</i>, хто такий пішохід;• <i>розпізнає</i> на вулиці людей, які є пішоходами;• <i>уміє</i> уважно засвоювати новий матеріал;• <i>пояснює</i>, чому треба дотримуватися порядку на дорозі і правил дорожнього руху
<p>2. Мікрорайон твоєї школи Особливості планування місцевості, де роташована школа (забудова, вулиці, дороги поблизу неї, що утворюють мікрорайон), рух транспорту вулицями, зокрема громадського. Облаштування доріг зупинками, переходами, дорожніми знаками і розміткою. Використання вулиць і доріг для руху. Закриті території та місця, де можна гратися в рухливій грі</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>має уявлення</i> про:<ul style="list-style-type: none">- розташування школи та вулиць, що є біля неї;- рух транспорту біля школи;• <i>називає</i> назви вулиць біля школи та вулиці, якими він/вона йде до школи і додому;• <i>розпізнає</i>:<ul style="list-style-type: none">- тротуар;- проїжджу частину;- дорожні знаки, що трапляються по дорозі в школу і назад;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - спостерігати за довколишнім; - спостерігати за змінами в русі; • <i>пояснює</i>, чому гратися можна тільки на закритих територіях
<p>3. Елементи дороги та вулиці (загальні уявлення) Дорога. Вулиця. Проїжджа частина. Тротуари. Призначення тротуарів. Небезпека автомобілів, що рухаються. Бордюр – межа, яка розділяє безпечний тротуар і небезпечну проїжджу частину. Поза містом межею є край проїжджої частини. Узбіччя. Перехрестя. Пішохідні переходи. Розмітка “зебра”. Транспортні споруди</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про розподіл руху пішоходів по тротуару, автомобілів – проїжджою частиною; • <i>називає</i>, що таке тротуар, узбіччя; • <i>розпізнає</i> бордюр як межу поділу тротуару і проїжджої частини; • <i>уміє</i> вирізнити окремі елементи вулиці; • <i>пояснює</i>, з яких елементів складається вулиця
<p>4. Призначення елементів вулиці для руху, організація дорожнього руху Правила дорожнього руху. Смуги руху, горизонтальна розмітка.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i>, що таке пішохідний перехід; • <i>розпізнає</i> двосторонній рух автомобілів проїжджою частиною; • <i>уміє</i> визначати кількість смуг на проїжджій частині;

<p>Правосторонній рух. Двосторонній рух. Випадки одностороннього руху</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> необхідність виконувати вимоги Правил дорожнього руху; • <i>має уявлення</i> про правосторонній рух
<p>5. Утворення перехресть, утворення переходів Перетин проїжджих частин утворює перехрестя. Перетин проїжджої частини і тротуару утворює пішохідний перехід. Регульовані й нерегульовані перехрестя. Загальні уявлення про світлофор. Регулювальник</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про те: <ul style="list-style-type: none"> - як утворюються перехрестя; - як утворюються переходи; • <i>називає</i>, що таке перехрестя; • <i>розпізнає</i> пішохідні переходи; • <i>уміє</i> розрізнявати регульовані й нерегульовані перехрестя; • <i>пояснює</i>, чому на перехрестях потрібно регулювати черговість руху
<p>6. Наземний пішохідний перехід, його облаштування Пішохідний перехід. Знак “Пішохідний перехід” 5.35.1, 5.35.2*. Дорожня розмітка переходу “зебра”. Межі переходу, за які на дорогу виходити не можна</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про облаштування наземного переходу; • <i>називає</i>, що таке “зебра” на дорозі; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - знак “Пішохідний перехід” 5.35.1, 5.35.2; - розмітку “зебра”;

* Назви дорожніх знаків та їх номери, а також номери видів розмітки наведені згідно з Правилами дорожнього руху. Затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 10. 10. 2001. № 1306, зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 111 від 11. 02. 2013, № 136 від 06.03.2013.

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє</i> за знаком “Пішохідний перехід” і розміткою “зебра” віднайти на вулиці місце переходу; • <i>пояснює</i>, чому на проїжджій частині не можна виходити за межі переходу, позначеного розміткою “зебра”
<p>7. Світлофор на перехресті Світлофор – пристрій для регулювання черговості руху. Транспортні світлофори. Пішохідні світлофори. Визначення пішохідного світлофора, на сигнали якого треба реагувати. Сигнали світлофора, значення сигналів. Червоний сигнал – “Стій!” Зелений сигнал – “Можеш іти”. Призначення цифр, що змінюються на сигналі світлофора</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - світлофори; - світлофори зі змінними цифровими сигналами; • <i>називає</i>, що таке пішохідний світлофор; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - той світлофор, сигнали якого треба виконувати; - кольори світлофора; • <i>уміє</i> діяти за сигналами світлофора; • <i>пояснює</i>, чому учасники руху повинні виконувати сигнали світлофора
<p>8. Види світлофорів Застосування світлофорів для регулювання руху транспорту, руху пішоходів, руху через залізничні переїзди. Пристрій перемикачів сигналів на світлофорі. Послідовність установлення світлових сигналів у світлофорі: червоний, жовтий, зелений.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - місця встановлення світлофорів; - пристрій перемикачів сигналів; • <i>називає</i> призначення жовтого сигналу світлофора; • <i>розпізнає</i> випадки, коли рух через переїзд заборонено;

<p>Зелений сигнал блимає – “Зачекай”. Жовтий сигнал означає “Стій!” Світлофор на залізничному переїзді</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє</i> користуватися кнопкою визивного пристрою; • <i>пояснює</i>, чому учасники руху повинні виконувати сигнали світлофора
<p>9. Надземний та підземний пішохідні переходи Транспортні споруди для впорядкування та безпеки пішохідного руху через проїжджу частину. Позначення пішохідних переходів дорожніми знаками. Знак “Підземний пішохідний перехід” 5.36.1, 5.36.2. Знак “Надземний пішохідний перехід” 5.37.1, 5.37.2</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про надземний та підземний пішохідні переходи; • <i>називає</i>, що таке пішохідний перехід; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - знак “Підземний пішохідний перехід” 5.36.1, 5.36.2; - знак “Надземний пішохідний перехід” 5.37.1, 5.37.2. • <i>уміє</i> віднайти пішохідний перехід за дорожніми знаками; • <i>пояснює</i>, який перехід безпечніший для пішохода
<p>10. Умови безпечного переходу через проїжджу частину Безпечно переходити дорогу можна, коли: - автомобілів на дорозі нема; - автомобілі далеко; - автомобіль зупинився, водій пропускає; - автомобілі зупинилися на червоне світло. Пішоходо-ві ввімкнено зелене</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про небезпеку автомобілів, що рухаються; • <i>називає</i> чотири умови безпеки, коли можна переходити дорогу; • <i>розпізнає</i> дорожню ситуацію, коли виконуються умови безпечного переходу; • <i>уміє</i> оцінити можливість безпечно починати перехід, коли умови безпеки виконані;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i>, чому перед початком переходу треба перевірити умови безпечного руху пішохода
<p>11. Правила безпеки під час переходу дороги Виявлення поворотом голови ліворуч автомобілів, що рухаються смугами, шлях яких перетинає пішохід. “Автомобілі рухаються – я стою”.</p> <p>Умови безпеки виконуються – можна починати рух. На середині проїжджої частини поворотом голови праворуч виявити автомобілі, що наближаються. “Якщо автомобілі ще рухаються, я зупинюся”. “Умови безпеки виконані – я можу продовжити перехід”</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про небезпеку автомобілів, що рухаються; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - чотири умови, за яких можна виходити на перехід; - правила безпеки перед початком руху через дорогу; - правила безпеки руху від середини проїжджої частини; • <i>розпізнає</i> дорожню ситуацію, коли виконуються умови безпечного переходу; • <i>уміє</i> виконувати правила безпеки переходу дороги; • <i>пояснює</i>, чому треба зупинитися, якщо водій автомобіля не пропускає пішохода
<p>12. Громадський транспорт, правила користування громадським транспортом Транспортні засоби, що є громадським транспортом. Пасажири. Загальні правила безпеки руху пасажира на зупинці, при посадці, під час руху, під час виходу із салону</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про громадський транспорт; • <i>називає</i> правила користування громадським транспортом; • <i>розпізнає</i> види громадського транспорту;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє</i> виконувати правила для пасажера, що гарантують безпеку його руху; • <i>пояснює</i>, яким громадським транспортом він/вона користується та які правила безпеки виконує
<p>13. Вибір безпечного маршруту від дому до школи Самостійне складання учнями маршруту від дому до школи й у зворотному напрямі із зображенням вулиць з їх назвами, будинків, пішохідних переходів, якими користуються на цьому шляху. Складання самостійної розповіді про рух накресленим маршрутом та правила безпеки, що їх треба дотримувати в дорозі. Знак “Доріжка для пішоходів” 4.13</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - маршрут (дорогу) від дому до школи й у зворотному напрямку; - напрямки руху вулицями; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - назви вулиць, якими він/вона рухається; - номери маршрутів громадського транспорту, якщо користується ними; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - місця переходу дороги; - знак “Доріжка для пішоходів” 4.13; • <i>уміє</i> визначити найкоротший безпечний маршрут до школи і додому; • <i>пояснює</i>, у яких місцях на маршруті до школи і додому треба бути найуважнішим
<p>14. Індивідуальні особливості розуміння безпеки і небезпеки на дорозі учасників дорожнього руху Складові вулиці.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про основні елементи вулиці;

<p>Тротуари. Проїжджа частина. Бордюр. Узбіччя. Перехрестя. Пішохідні переходи. Чотири умови безпечного виходу на проїжджу частину на переході. Правила безпечного переходу дороги</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - чотири умови безпечного виходу на проїжджу частину на переході; - правила безпечного переходу дороги; • <i>розпізнає</i> місця, облаштовані для переходу дороги; • <i>уміє</i> скласти безпечний маршрут до школи; • <i>пояснює</i>, які умови безпеки переходу частіше доводиться застосовувати на дорозі до школи
<p>15. “Я – пішохід” (тренувальна гра на закритій території) Формування умінь орієнтуватися в дорожній обстановці, вироблення практичних навичок руху під час імітування переходу дороги завширшки 15 м (стандартна ширина проїжджої частини з чотирма смугами руху – по дві в кожному напрямку, якщо рух двосторонній)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має</i> уявлення про облаштування пішохідного переходу; • <i>називає</i>, що таке пішохідний перехід; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - перед початком руху, чи є небезпека ліворуч; - від середини дороги, чи є небезпека праворуч; • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - повертати голову для виявлення небезпеки на смугах руху, що їх він/вона перетинає; - пройти швидким кроком відрізок шляху довжиною 15 м, що імітує перехід; • <i>пояснює</i> доцільність кожної дії під час переходу
<p>16. “Я – пішохід” (тренувальна гра на закритій території) в умовах контролю часу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має</i> уявлення про облаштування пішохідного переходу;

<p>Формування уміння орієнтуватися в дорожній обстановці, вироблення практичних навичок руху під час імітування переходу дороги завширшки 15 м (стандартна ширина проїжджої частини з чотирма смугами руху – по дві в кожному напрямку, якщо рух двосторонній)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i>, що таке пішохідний перехід; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - перед початком руху, чи є небезпека ліворуч; - від середини дороги, чи є небезпека праворуч; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - повертати голову для виявлення небезпеки на смугах руху, що їх він/вона перетинає; - пройти швидким кроком відрізок шляху довжиною 15 м, що імітує перехід, за час, який не перевищує 15 с; • <i>пояснює</i> доцільність кожної дії під час переходу
--	---

Підготовка і проведення екскурсії, повторення матеріалу, додаткові заняття проводять за рахунок резервних годин.

2 клас

20 годин, із них резерв – 2 години

БЕЗПЕЧНЕ ПЕРЕХРЕСТЯ

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>1. Індивідуальні особливості розуміння учнем/ученицею безпеки і небезпеки на дорозі учасників дорожнього руху Складові дороги або вулиці, їх призначення. Перехрестя, переходи. Чотири умови безпечного переходу дороги. Правила безпеки переходу дороги</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про складові вулиці, дороги;• називає:<ul style="list-style-type: none">- чотири умови безпечного переходу дороги;- правила безпеки переходу дороги;• розпізнає дорожні ситуації, у яких застосовують умови безпечного переходу;• уміє безпечно переходити дорогу;• пояснює свої дії під час переходу дороги
<p>2. Головна вимога організації дорожнього руху в нашій країні – правосторонній рух Правосторонній рух для автомобілів. Правосторонній рух для пішоходів</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про правосторонній рух;• називає, що таке правосторонній рух;• розпізнає напрямки руху автомобілів смугами руху, коли рух двосторонній;• уміє рухатися правою стороною тротуарів, пішохідних доріжок;• пояснює, чому всі учасники дорожнього руху повинні дотримуватися правостороннього руху

<p>3. Небезпека автомобіля, що рухається Причини, чому автомобіль, що рухається, є небезпечним. Зона ураження автомобіля. Відхилення автомобіля від прямолінійного руху. Ширина ділянки небезпеки визначається шириною смуги руху</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про небезпеку автомобіля, що рухається; • називає, що таке зона ураження автомобіля; • розпізнає міну зони ураження у разі відхилення автомобіля від прямолінійного руху; • уміє визначати межі зони ураження автомобіля; • пояснює, чому небезпечно починати перехід або стояти на шляху автомобіля, що рухається близько або наближається
<p>4. Вибір місця для спостереження за рухом автомобілів перед переходом вулиці Безпечний інтервал від пішохода до смуги руху автомобіля. Розмір безпечного інтервалу – це відстань у два великих кроки до бордюру. Небезпека у разі стояння й очікування переходу на бордюрі та на лінії розмітки. Що швидше рухаються автомобілі, то інтервал безпеки має бути більшим</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про місце на смузі руху, яким проїде автомобіль; • називає, що таке безпечний інтервал; • розпізнає небезпечні ситуації, які можуть виникнути, якщо не дотримано безпечного інтервалу; • уміє зупинитися перед переходом за два кроки до бордюру, щоб оцінити дорожню обстановку; • пояснює, чому стояти й очікувати переходу на бордюрі та на лінії розмітки небезпечно
<p>5. Безпека та небезпека на дорозі Відстань 80 метрів – уявна межа, що поділяє автомобілі на безпечні й небезпечні.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про ділянку наближення, на якій перебувають небезпечні автомобілі;

<p>Автомобіль, що рухається до переходу ближче межі безпеки, є небезпечним. Відстань понад 80 м до автомобіля, що наближається по смузі руху, безпечна для пішохода – достатньо часу для переходу дороги. Ділянка наближення автомобіля між переходом і межею, що поділяє автомобілі на небезпечні й безпечні. Для переходу двох смуг проїжджої частини визначають удвічі довшу ділянку наближення</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i>, що таке небезпечні автомобілі; • <i>розпізнає</i> положення уявної межі на дорозі, що поділяє автомобілі на безпечні й небезпечні; • <i>уміє</i> виявляти небезпечні автомобілі серед тих, що наближаються; • <i>пояснює</i>, чому на двох смугах межа безпеки від пішохода удвічі далі
<p>6. Облаштування та ознаки нерегульованого пішохідного переходу Дорожні знаки “Пішохідний перехід” 5.35.1, 5.35.2. Розмітка “зебра”. Визначення нерегульованого пішохідного переходу. Окремі випадки нерегульованих перехресть, на яких не працюють світлофори</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про облаштування нерегульованого пішохідного переходу; • <i>називає</i> визначення нерегульованого пішохідного переходу; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - дорожні знаки “Пішохідний перехід” 5.35.1, 5.35.2; - розмітку “зебра”; • <i>уміє</i> віднайти перехід за дорожніми знаками; • <i>пояснює</i>, у яких випадках перехід зі світлофорами може бути нерегульованим
<p>7. Порядок руху автомобілів через перехрестя На перехресті автомобілі можуть повертати праворуч, ліворуч або рухатися прямо.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про можливі напрямки руху автомобілів через перехрестя;

<p>Водій про свої наміри руху попереджає, вмикаючи оранжеві світлові сигнали на автомобілі. Знак “Перехрещення рівнозначних доріг” 1.21. Знак “Перехрещення з другорядною дорогою” 1.22</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> маневри автомобіля; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - світлові сигнали повороту на автомобілі; - знак “Перехрещення рівнозначних доріг” 1.21; - знак “Перехрещення з другорядною дорогою” 1.22; • <i>уміє</i> визначати напрямок руху автомобіля за його сигналами; • <i>пояснює</i>, як можна визначити напрямок подальшого руху, спостерігаючи за ним
<p>8. Особливості переходу дороги на нерегульованому переході, коли перехрестя ліворуч Послідовність огляду доріг на перехресті: 1) озирнутися назад, 2) подивитися ліворуч, 3) подивитися вперед, 4) подивитися праворуч. Виявлення автомобілів за визначеними напрямками і оцінювання безпеки</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про послідовність руху автомобілів через перехрестя; • <i>називає</i> послідовність огляду доріг, що утворюють перехрестя; • <i>розпізнає</i>, чи є небезпека на кожному напрямку; • <i>уміє</i> оглядати дорожню обстановку на перехресті тоді, коли перехрестя ліворуч; • <i>пояснює</i> послідовність своїх дій
<p>9. Особливості переходу дороги на нерегульованому переході, коли перехрестя праворуч Послідовність огляду доріг на перехресті: 1) подивитися ліворуч,</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про послідовність руху автомобілів через перехрестя; • <i>розпізнає</i>, чи є небезпека за кожним напрямком;

<p>2) подивитися вперед, 3) подивитися праворуч, 4) озирнутися назад. Виявлення автомобілів за визначеними напрямками і оцінювання небезпеки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> послідовність огляду доріг, що утворюють перехрестя, коли перехрестя праворуч; • <i>уміє</i> оглядати дорожню обстановку на перехресті; • <i>пояснює</i> послідовність своїх дій
<p>10. Умови безпеки, за яких можливе прийняття рішення про перехід вулиці Огляд проїжджої частини з метою виявлення автомобілів, що рухатимуться прямо. Огляд проїжджої частини з метою виявлення автомобілів, що повертатимуть ліворуч або праворуч. Визначення на кожному напрямку умов безпеки переходу: автомобіль стоїть – пропускає, автомобіль далеко, автомобіля на ділянці наближення немає</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про послідовність руху автомобілів через нерегульоване перехрестя; • <i>називає</i> умови безпечного переходу; • <i>розпізнає</i> наявність руху автомобілів за кожним із напрямків; • <i>уміє</i> послідовно оглядати всі напрямки доріг на перехресті та визначати умови безпеки; • <i>пояснює</i>, чому необхідно утриматися від переходу тоді, коли умови безпеки не виконуються
<p>11. Облаштування регульованого переходу Світлофори. Значення сигналів світлофора. Світлофори транспортні. Світлофори пішохідні. Розмітка та дорожні знаки на регульованому переході</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про облаштування регульованого переходу; • <i>називає</i>, що таке світлофор; • <i>розпізнає</i> сигнали світлофора та їх значення; • <i>уміє</i> діяти за сигналами світлофора; • <i>пояснює</i>, сигнали якого світлофора пішохід має виконувати

<p>12. Порядок руху автомобілів та пішоходів через перехрестя на регульованому перехресті і переході Послідовність руху автомобілів через перехрестя під час зміни сигналів світлофора. Одночасний рух пішоходів і автомобілів через перехрестя. Автомобілі на перехресті можуть повертати та перетинати шлях пішоходів</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про послідовність руху через перехрестя автомобілів та пішоходів під час зміни сигналів світлофора; • називає, що таке регульоване перехрестя; • розпізнає дорожню ситуацію, коли автомобіль перетинає шлях пішохода; • уміє уникнути наїзду; • пояснює, у чому полягає можлива небезпека для пішоходів на регульованому перехресті
<p>13. Особливості переходу дороги на регульованому переході, коли перехрестя ліворуч Послідовність огляду дорожньої обстановки на перехресті: - перевірити, чи зупинилися автомобілі на червоне світло; - озирнутися назад на автомобілі, яким дозволено рух і які можуть повертати; - подивитися прямо на автомобілі, яким дозволено рух і які можуть повертати</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про порядок руху автомобілів через перехрестя, коли ввімкнено зелений сигнал; • називає послідовність огляду перехрестя; • розпізнає автомобілі, що перетинають шлях пішохода; • уміє визначати можливість руху через перехід; • пояснює, чому є небезпека на регульованому перехресті для пішоходів
<p>14. Особливості переходу дороги на регульованому переході, коли перехрестя праворуч</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про порядок руху через перехрестя, коли ввімкнено зелений сигнал;

<p>Послідовність огляду дорожньої обстановки на перехресті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - перевірити, чи зупинилися автомобілі на червоне світло; - подивитися прямо на автомобілі, яким дозволено рух і які можуть повертати; - озирнутися назад на автомобілі, яким дозволено рух і які можуть повертати 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> послідовність огляду перехрестя; • <i>розпізнає</i> автомобілі, що перетинають шлях пішохода; • <i>уміє</i> визначати можливість руху через перехід; • <i>пояснює</i>, чому може виникнути небезпека на регульованому перехресті
<p>15. Винятки з Правил дорожнього руху під час користування переходом на регульованому перехресті</p> <p>Облаштування регульованого перехрестя світлофорами. Світлофори з додатковими секціями. Знаки, що дозволяють автомобілям рухатися на червоне світло.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про облаштування регульованого світлофорами з додатковим секціями та знаками; • <i>називає</i>, що таке регульоване перехрестя; • <i>розпізнає</i> випадки, коли рух через перехрестя автомобілі здійснюють на червоне світло; • <i>уміє</i> визначати можливість переходу дороги; • <i>пояснює</i>, чому необхідно звертати увагу на всі автомобілі, що повертають праворуч
<p>16. Організація дорожнього руху. Розділювальна лінія та острівець безпеки як елементи дороги для забезпечення безпеки руху пішохода</p> <p>Осьова лінія. Облаштування острівця безпеки</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про облаштування острівця безпеки на дорозі; • <i>називає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - що таке осьова лінія; - що таке острівець безпеки;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - осьову лінію; - острівець безпеки; • <i>уміє користуватися:</i> <ul style="list-style-type: none"> - осьовою лінією під час переходу; - острівцем безпеки під час переходу; • <i>пояснює</i>, коли облаштовують острівець безпеки
<p>17. “Перехід перехрестя” (тренувальна гра на закритій території) Формування практичних навичок орієнтування під час переходу дороги. Знак “Дати дорогу” 2.1. Знак “Проїзд без зупинки заборонено” 2.2</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про порядок руху автомобілів через перехрестя; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - умови безпеки переходу дороги; - послідовність огляду доріг, коли перехрестя ліворуч; - послідовність огляду доріг, коли перехрестя праворуч; • <i>розпізнає, чи є:</i> <ul style="list-style-type: none"> - небезпека на перехресті; - знак “Дати дорогу” 2.1; - знак “Проїзд без зупинки заборонено” 2.2; • <i>уміє</i> виконувати тренувальну вправу з переходу дороги біля перехрестя; • <i>пояснює</i> доцільність кожної дії під час переходу біля перехрестя

<p>18. “Перехід перехрестя” (тренувальна гра на закритій території) з урахуванням контролю часу Формування практичних навичок орієнтування під час імітування переходу дороги завширшки 15 м (стандартна ширина проїжджої частини з чотирма смугами руху – по дві в кожному напрямку, якщо рух двосторонній)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про порядок руху автомобілів через перехрестя; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - умови безпеки переходу дороги; - послідовність огляду доріг, коли перехрестя ліворуч; - послідовність огляду доріг, коли перехрестя праворуч; • <i>розпізнає</i>, чи є небезпека на перехресті; • <i>уміє</i> виконувати тренувальну вправу з переходу дороги біля перехрестя з урахуванням обмеженого часу – пройти швидким кроком відрізок шляху завдовжки 15 м, що імітує перехід, за час, який не перевищує 15 с; • <i>пояснює</i> доцільність кожної дії під час переходу біля перехрестя
---	---

Підготовка і проведення екскурсії, повторення матеріалу, додаткові заняття проводять за рахунок резервних годин.

3 клас

20 годин, із них резерв – 2 години

ТАЄМНИЦІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>1. Індивідуальні особливості розуміння учнем/ученицею безпеки і небезпеки на дорозі учасників дорожнього руху</p> <p>Бордюри. Безпечний інтервал. Ділянка наближення. Небезпечні автомобілі. Правила безпеки під час переходу проїжджої частини. Чотири умови безпечного переходу. Напрямки небезпеки на нерегульованому перехресті, коли перехрестя ліворуч. Напрямки небезпеки на нерегульованому перехресті, коли перехрестя праворуч. Напрямки небезпеки на регульованому перехресті, коли перехрестя ліворуч. Напрямки небезпеки на регульованому перехресті, коли перехрестя праворуч</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>має уявлення</i> про:<ul style="list-style-type: none">- небезпеку проїжджої частини (дороги), якою рухаються автомобілі на ділянці наближення;- автомобілі, що є небезпечними;• <i>називає:</i><ul style="list-style-type: none">- правила безпеки під час переходу проїжджої частини;- чотири умови безпечного переходу;• <i>розпізнає:</i><ul style="list-style-type: none">- послідовно напрямки небезпеки на нерегульованому перехресті, коли перехрестя ліворуч;- послідовно напрямки небезпеки на нерегульованому перехресті, коли перехрестя праворуч;- послідовно напрямки небезпеки на регульованому перехресті, коли перехрестя ліворуч;- послідовно напрямки небезпеки на регульованому перехресті, коли перехрестя праворуч;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє</i> безпечно переходити дорогу пішохідними переходами біля перехрестя; • <i>пояснює</i>: <ul style="list-style-type: none"> - безпечний інтервал до бордюру; - призначення проїжджої частини; - призначення пішохідного переходу
<p>2. Оглядовість, вплив оглядовості на безпеку руху пішоходів Обмежена оглядовість – сигнал небезпечної ситуації на дорозі. Небезпека – прихований небезпечний автомобіль. Хибність думки “не видно – переходити безпечно” та її уникнення</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - обмежену оглядовість дороги; - можливу небезпеку, що приховується за умов обмеженої оглядовості; • <i>називає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - що таке оглядовість; - що таке обмежена оглядовість; • <i>розпізнає</i> небезпечну ситуацію, що виникає за обмеженої оглядовості; • <i>уміє</i> уникати хибної думки – “не видно – отже, безпечно”; • <i>пояснює</i>, чому прихований автомобіль в умовах обмеженої оглядовості є небезпечним.
<p>3. Особливості руху пішохода в умовах обмеженої оглядовості біля місць виїздів із гаражів, підворіть або біля прилеглих територій</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про можливу небезпеку в умовах обмеженої оглядовості;

<p>Приклади обмеженої оглядовості: виїзд із гаражів, заводських воріт, автостоянок, місця паркування автомобілів, проїзди у дворах, біля зелених насаджень, чагарників та дерев.</p> <p>Поведінка в умовах обмеженої оглядовості. Головне правило безпеки за таких умов – “що там?”</p> <p>Дії щодо визначення небезпеки в умовах обмеженої оглядовості.</p> <p>Поліпшення оглядовості</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> правило безпеки – “Що там?”; • <i>розпізнає</i> ситуації прихованої небезпеки (автомобіля, що рухається) за предметами або спорудами; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - безпечно оглядати з-за укриття можливу наявність небезпеки; - користуватися правилом “Що там?”; • <i>пояснює</i>: <ul style="list-style-type: none"> - чому пішохід повинен сповільнювати крок в умовах обмеженої оглядовості; - чому обмежена оглядовість є небезпечною ситуацією
<p>4. Поліпшення оглядовості під час переходу вулиці</p> <p>Наявність предметів, що заважають вільному огляду дороги, – сигнал небезпеки і рекомендація до підвищеної уваги й обережності.</p> <p>Передбачення наявності автомобіля, прихованого за предметом, що обмежує оглядовість.</p> <p>Зміна безпечного інтервалу для забезпечення достатнього огляду небезпечної зони перед переходом.</p> <p>Правило безпеки – “Що там?”</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про небезпеку (автомобіль, що рухається), яка криється за предметами, що обмежують оглядовість; • <i>називає</i> правило безпеки – “Що там?”; • <i>розпізнає</i> ситуації з прихованою небезпекою; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - передбачити наявність автомобіля, прихованого за предметом, що обмежує оглядовість; - безпечно визирати з-за укриття, оглядаючи ділянку небезпеки; - користуватися правилом “що там?”;

	<ul style="list-style-type: none"> - змінювати безпечний інтервал для поліпшення оглядовості; • <i>пояснює</i>, чому предмети біля дороги, що заважають її вільному огляду, є сигналом небезпеки і рекомендацією до підвищеної уваги й обережності
<p>5. Особливості безпечного переходу дороги, коли ліворуч автомобілі обмежують оглядовість Багатосмугова проїжджа частина, ліворуч зупинилися автомобілі, що обмежують оглядовість. Вибір місця для переходу. Передбачення небезпеки за автомобілями, що зупинилися. Способи поліпшення оглядовості. Спосіб уникнути небезпеки – дати собі відповідь на запитання “що там?” Визначити, чи виконуються умови безпечного переходу, коли за одним автомобілем може бути прихований інший автомобіль, що рухається</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про приховану небезпеку, якщо автомобілі на проїжджій частині обмежують оглядовість ліворуч; • <i>називає</i>, що таке обмеження оглядовості автомобілями, які стоять; • <i>розпізнає</i> ситуацію, коли автомобілі, що стоять біля тротуару або узбіччя, можуть закривати собою інші автомобілі, які наближаються зліва; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - перед переходом безпечно визначити, чи є небезпека, якщо автомобілі обмежують оглядовість ліворуч; - користуватися правилом “що там?”; • <i>пояснює</i>, у чому небезпека ситуації, коли автомобіль обмежує огляд ліворуч
<p>6. Особливості безпечного переходу дороги, коли праворуч автомобілі обмежують оглядовість</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про приховану небезпеку, якщо авто-

<p>Багатосмугова проїжджа частина.</p> <p>Прихована небезпека:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за переходом праворуч зупинилися автомобілі та обмежують оглядовість, - перед переходом праворуч зупинилися автомобілі, що рухалися в зустрічному напрямку та обмежують оглядовість. <p>Передбачення небезпеки, що є за автомобілями, які зупинилися.</p> <p>Можливість поліпшення оглядовості. Відповідь на запитання “що там?”.</p> <p>Визначення, чи виконуються умови безпечного переходу, коли за одним автомобілем може бути прихований інший автомобіль, що рухається</p>	<p>мобілі на проїжджій частині обмежують оглядовість праворуч;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i>, що таке оглядовість, обмежена автомобілями, що зупинилися; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - небезпечну ситуацію, коли за переходом праворуч зупинилися автомобілі та обмежують оглядовість; - небезпечну ситуацію, коли перед переходом праворуч зупинилися автомобілі, що рухалися в зустрічному напрямку та обмежують оглядовість; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - безпечно переходити дорогу, якщо автомобілі обмежують оглядовість праворуч; - користуватися правилом “що там?”; • <i>пояснює</i>, у чому небезпека ситуації, коли автомобіль обмежує огляд праворуч
<p>7. Обмежена оглядовість доріг</p> <p>Безпека переходу дороги, коли оглядовість обмежена особливістю її прокладення (пагорби, круті повороти, насипи, щільні зелені насадження, придорожні інженерні споруди тощо).</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про обмежену оглядовість ділянки наближення до місця, де він/вона збирається переходити дорогу; • <i>називає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - що таке обмежена оглядовість дороги;

<p>Безпека переходу на заміських дорогах у місцях з обмеженою оглядовістю</p>	<ul style="list-style-type: none"> - які предмети (окрім автомобілів) або учасники дорожнього руху можуть створити обмежену оглядовість; • <i>розпізнає</i> небезпеку, яку може приховувати обмежена оглядовість; • <i>уміє</i> шукати безпечне місце для переходу дороги в місті або на позаміській дорозі за умов обмеженої оглядовості; • <i>пояснює</i>, чому обмежена оглядовість дороги створює небезпечну ситуацію для пішохода під час переходу вулиці
<p>8. Особливості переходу дороги, коли оглядовість обмежена автомобілями, які рухаються Небезпека ситуації, коли оглядовість обмежена автомобілями, що рухаються; коли приховані автомобілі, що рухаються іншими смугами з більшими швидкостями, закриті від спостереження. Необхідність передбачати та шукати приховану небезпеку. Необхідність зачекати, поки від'їдуть такі автомобілі і оглядовість знову стане достатньою. Автомобіль, що рухається поблизу, обмежує оглядовість і може приховувати дві небезпеки: автомобіль, який його обганяє, або автомобіль, що рухається зустрічною смугою</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про приховану небезпеку, якщо автомобілі, які рухаються зліва чи справа обмежують оглядовість; • <i>називає</i>, що таке обмежена оглядовість автомобілями, які рухаються; • <i>розпізнає</i> небезпечні ситуації, коли автомобілі, що рухаються, можуть закривати собою інші автомобілі, які наближаються, випереджаючи їх або рухаючись у зустрічному напрямку; • <i>уміє</i> пропустити автомобілі, які рухаються і які можуть приховати за собою інші автомобілі, що рухаються з більшою швидкістю;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i>, у чому небезпека ситуації, коли автомобілі, що рухаються, обмежують оглядовість
<p>9. Недостатня видимість доріг. Рух у темну пору доби Видимість – чинник безпечного руху. Залежність видимості від освітлення. Залежність видимості від атмосферних явищ (туман, дощ, сніг, пил тощо). Недостатня видимість. Штучне освітлення. Активна безпека пішохода в умовах недостатньої видимості, елементи на одязі, ранці, портфелі, які відбивають світло, одяг світлих кольорів. Запобіжні заходи під час переходу за умов недостатньої видимості. Орієнтування на дорозі під час переходу за положенням світла фар автомобіля. Неприпустимість порушення безпечного інтервалу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про видимість як один із факторів безпеки руху; • <i>називає</i>, що таке недостатня видимість; • <i>розпізнає</i> небезпечні ситуації, коли перехід ускладнено недостатньою видимістю; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - виділяти себе світлим одягом та елементами, що відбивають світло, на переході в умовах недостатньої видимості; - безпечно переходити дорогу в умовах недостатньої видимості; • <i>пояснює</i>, у чому небезпека дорожньої ситуації, коли видимість недостатня
<p>10. Рух пішохода за несприятливих погодних умов Несприятливі погодні умови (опади у вигляді дощу, снігу, ожеледиця). Одяг та речі, що обмежують оглядовість. Ретельніший огляд дорожньої обстановки перед переходом.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про одяг та предмети, що можуть обмежити оглядовість за несприятливих погодних умов; • <i>називає</i>, що таке несприятливі погодні умови; • <i>розпізнає</i> дорожні ситуації, за яких більше уваги

<p>Обмежена оглядовість і недостатня видимість за несприятливих дорожніх умов. Особливості переходу дороги взимку. Особливості переходу дороги під час дощу. Уважніший огляд дороги з метою обрання безпечного моменту переходу</p>	<p>треба приділити власній безпеці під час переходу дороги;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - уважно оглядати дорогу, щоб обрати той момент переходу, коли це буде безпечно; - визначати можливість переходу дороги за несприятливих дорожніх умов; • <i>пояснює</i>, чому за несприятливих погодних умов треба бути уважним та дисциплінованим
<p>11. Пасажирські маршрутні транспортні засоби Маршрутні транспортні засоби: автобуси, тролейбуси, трамваї та таксі. Пасажири. Позначення зупинки маршрутних транспортних засобів знаками: - знак “Пункт зупинки автобуса” 5.41.1; - знак “Кінець пункту зупинки автобуса” 5.41.2; - знак “Пункт зупинки трамвая” 5.42.2; - знак “Кінець пункту зупинки трамвая” 5.42.1; - знак “Пункт зупинки тролейбуса” 5.43.1; - знак “Кінець пункту зупинки тролейбуса” 5.43.2. Правила поведінки пасажирів транспортних засобів. Безпека пасажирів під час очікування, посадки, руху та висадки пасажирів.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про пасажирські маршрутні транспортні засоби; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - що таке маршрутні транспортні засоби, їх види; - хто такі пасажири; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - знак “Пункт зупинки автобуса” 5.41.1; - знак “Кінець пункту зупинки автобуса” 5.41.2; - знак “Пункт зупинки трамвая” 5.42.2; - знак “Кінець пункту зупинки трамвая” 5.42.1; - знак “Пункт зупинки тролейбуса” 5.43.1; - знак “Кінець пункту зупинки тролейбуса” 5.43.2; • <i>уміє</i> виконувати встановлені правила та безпечно поводитися під час очікування, посадки, руху та висадки;

<p>Обов'язковість підкорення пасажирів всім указівкам водія транспорту або кондуктора</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i>, чому пасажир зобов'язаний користися вимогам водія, кондуктора
<p>12. Порядок очікування маршрутного транспорту на зупинці Облаштування зупинки, посадкова площадка зі знаками та розміткою. Очікування транспорту за умови відсутності відповідного облаштування. Визначення наміру водія про зупинку. Небезпеки на зупинці взимку. Небезпеки на зупинці, якщо є значне скупчення людей. Необхідність дотримання черги і здійснення посадки лише за умови повної зупинки транспорту. Безпека посадки в маршрутний транспорт. Правила поведінки в салоні громадського транспорту. Дії у разі, якщо не зміг / не змогла ввійти в салон. Небезпечність посадки у транспортний засіб після початку його руху</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - облаштування зупинки маршрутного засобу; - небезпеки, що можуть виникнути під час очікування, прибуття і посадки в громадський транспорт; - небезпеки під час посадки у транспорт, що не зупинився або почав рух; • <i>називає</i>, що таке маршрутний громадський транспорт • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - ситуації на зупинці, які можуть бути небезпечними; - наміри водія транспорту про зупинку; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - безпечно очікувати громадський транспорт у визначених місцях на зупинках; - безпечно здійснювати посадку в порядку черги в громадський транспорт, що повністю зупинився; - діяти, якщо не зміг зайти до салону; • <i>пояснює</i>: <ul style="list-style-type: none"> - чому треба дотримувати порядку на зупинках;

	<ul style="list-style-type: none"> - як можна уникнути різних можливих небезпек на зупинках; - правила, що убезпечать під час посадки
<p>13. Користування пасажирським маршрутним транспортом, рух та висадка з нього Безпека перевезення пасажирів у громадському транспорті. Правила поведінки в салоні: – необхідність займати стійке до можливих поштовхів положення, триматися за поручень та бути обережним біля поручнів, кабіни водія чи біля дверей, щоб уникнути забиття; – поступатися місцями для сидіння старшим; – не відволікати водія. Діти на екскурсії. Порядок виходу пасажирів з салону на зупинці</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - різні види громадського транспорту; - маршрут та мету своєї поїздки; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - що таке пасажирський маршрутний транспорт; - зупинки, на якій він/вона сідає та на якій виходить; • <i>розпізнає</i> можливі небезпечні місця в салоні громадського транспорту; • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - безпечно рухатися громадським транспортом та виходити з нього; - поступатися місцем для сидіння старшим; • <i>пояснює</i>, чому не можна відволікати водія під час керування транспортним засобом
<p>14. Перехід дороги на зупинці Обмежена оглядовість на зупинці. Пошук місця для переходу. Дії за відсутності поблизу пішохідного переходу.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - місце, куди він/вона приїхав(-ла); - необхідність дотримання правил безпеки при подальшому русі;

<p>Перехід дороги, якщо кінцева зупинка й оглядовість обмежена і ліворуч, і праворуч</p>	<ul style="list-style-type: none"> - можливу приховану небезпеку через обмежену оглядовість дороги громадським транспортом; • <i>називає</i> зупинку, на яку він/вона приїхав(-ла); • <i>розпізнає</i> небезпеку, яка може приховуватися за громадським транспортом, що стоїть на зупинці; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - за потреби переходити дорогу, якщо виникла обмежена оглядовість; - уникати хибної думки під час переходу – “не видно автомобіля – переходити безпечно”; • <i>пояснює</i>, яких правил безпеки треба дотримувати на зупинці, на яку він/вона приїхав(-ла)
<p>15. Рух пасажирів трамваєм Особливості прокладання трамвайної колії, відмінності трамвая як рейкового транспорту від автомобільних транспортних засобів. Правила користування трамваєм, рух пасажирів та висадка з нього. Користування зупинкою трамвая, що влаштована посеред вулиці, вихід пасажирів на проїжджу частину під час посадки і висадки</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про трамвай як вид громадського транспорту; • <i>називає</i>, що таке трамвай, його відмінності від автомобілів; • <i>розпізнає</i> небезпечні ситуації під час посадки і висадки, коли зупинка трамвая прокладена посеред проїжджої частини; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - безпечно очікувати трамвай на зупинці, сідати в нього, рухатися та виходити з нього; - безпечно виходити на проїжджу частину, коли зу-

	<p>пинка трамвая облаштована посередині проїжджої частини;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i>, чому пасажир має виконувати правила, встановлені для пасажирів трамвая
<p>16. Безпека руху пішоходів через залізницю Що таке залізничний переїзд. Облаштування залізничного переїзду. Нерегульовані залізничні переїзди. Регульовані залізничні переїзди, шлагбауми та світлофори на переїзді. Знаки на переїзді: - знак “Залізничний переїзд без шлагбаума” 1.27; - знак “Залізничний переїзд зі шлагбаумом” 1.28; - знак “Одноколійна залізниця” 1.30; - знак “Багатоколійна залізниця” 1.31; - знак “Наближення до залізниці” 1.31.1-1.31.6; Правила безпеки під час переходу залізничної колії</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про залізничний переїзд; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - чим відрізняється регульований залізничний переїзд від нерегульованого; - правила безпечного переходу колії; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - знак “Залізничний переїзд без шлагбаума” 1.27; - знак “Залізничний переїзд зі шлагбаумом” 1.28; - знак “Одноколійна залізниця” 1.30; - знак “Багатоколійна залізниця” 1.31; - знак “Наближення до залізниці” 1.31.1-1.31.6; - випадки, коли рух через переїзд заборонено; • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - визначати можливість безпечного переходу через залізницю; - безпечно переходити колії, користуючись залізничним переїздом; • <i>пояснює</i>, чому надано перевагу рухові потягу через переїзд

<p>17. “Обмежена оглядовість” (тренувальна гра на закритій території) Формування практичних навичок орієнтування за умов обмеженої оглядовості: - оглядовість, обмежена ліворуч; - оглядовість, обмежена праворуч; - оглядовість, обмежена обабіч</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про приховану за перешкодою небезпеку, що обмежує оглядовість; • <i>називає</i>, що таке обмежена оглядовість; • <i>розпізнає</i>, чи є за перешкодою небезпека; • <i>уміє</i> виконувати тренувальну вправу за умов обмеженої оглядовості; • <i>пояснює</i> доцільність кожної дії під час переходу, коли оглядовість обмежена
<p>18. “Обмежена оглядовість” (тренувальна гра на закритій території) Формування практичних навичок орієнтування при обмеженій оглядовості в умовах контролю часу: - оглядовість, обмежена ліворуч; - оглядовість, обмежена праворуч; - оглядовість, обмежена обабіч. Під час імітування переходу дороги завширшки 15 м (стандартна ширина проїжджої частини з чотирма смугами руху – по дві в кожному напрямку, якщо рух двосторонній)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про приховану небезпеку за перешкодою, що обмежує оглядовість; • <i>називає</i>, що таке обмежена оглядовість; • <i>розпізнає</i>, чи є за перешкодою небезпека; • <i>уміє</i> виконувати тренувальну вправу за умов обмеженої оглядовості з урахуванням обмеженого часу – пройти швидким кроком відрізок шляху в 15 м, що імітує перехід з обмеженою оглядовістю за час, який не перевищує 15 с; • <i>пояснює</i> доцільність кожної дії під час переходу, коли оглядовість обмежена

Підготовка і проведення екскурсії, повторення матеріалу, додаткові заняття проводять за рахунок резервних годин.

4 клас

20 годин, із них резерв – 2 години

АВТОМОБІЛЬ І ПІШОХІД

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>1. Індивідуальні особливості розуміння учнем/ученицею безпеки і небезпеки на дорозі учасників дорожнього руху Безпечний інтервал. Ділянка наближення. Небезпечні автомобілі. Правила безпеки під час переходу проїжджої частини. Чотири умови безпечного переходу. Напрямки небезпеки на нерегульованому перехресті, що ліворуч. Напрямки небезпеки на нерегульованому перехресті, що праворуч. Напрямки небезпеки на регульованому перехресті, що ліворуч. Напрямки небезпеки на регульованому перехресті, що праворуч. Обмежена оглядовість праворуч. Обмежена оглядовість ліворуч.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>має уявлення</i> про:<ul style="list-style-type: none">- порядок руху автомобілів проїжджою частиною і перехрестями;- небезпеку автомобіля, що наближається;• <i>називає:</i><ul style="list-style-type: none">- умови безпечного переходу;- правила безпеки переходу дороги;- правило “що там?”;• <i>розпізнає:</i><ul style="list-style-type: none">- безпечні й небезпечні автомобілі;- дорожні знаки, що їх вивчали в 1–3 класах;• <i>уміє:</i><ul style="list-style-type: none">- переходити дорогу біля перехрестя нерегульованими пішохідними переходами;- переходити дорогу біля перехрестя регульованими пішохідними переходами;

<p>Обмежена оглядовість обабіч. Недостатня видимість</p>	<ul style="list-style-type: none"> - переходити дорогу в умовах обмеженої оглядовості; - переходити дорогу в умовах недостатньої видимості; • <i>пояснює:</i> <ul style="list-style-type: none"> - чим відрізняється обмежена оглядовість від недостатньої видимості на дорозі; - як поліпшити оглядовість своїми діями; - чому необхідно пропустити автомобіль, що рухається і закриває огляд
<p>2. Транспортні утворення – складні перехрестя, майдани, дворівневі розв'язки Особливості руху пішохода через транспортні утворення, відмінні від звичайного перехрестя. Складність орієнтування в дорожній обстановці під час переходу. Облаштування пішохідних переходів на майданах. Послідовність переходу пішохода через майдан. Рух облаштованими пішохідними переходами біля транспортних розв'язок. Знак “Надземний пішохідний перехід” 5.37.1, 5.37.2. Знак “Підземний пішохідний перехід” 5.36.1, 5.36.2. Знак “Дорога з одностороннім рухом” 5.5.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про складне перехрестя, планування майданів, дворівневі транспортні розв'язки; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - що таке транспортна розв'язка; - що таке складне перехрестя; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - місця, де можна переходити дорогу; - знак “Надземний пішохідний перехід” 5.37.1, 5.37.2; - знак “Підземний пішохідний перехід” 5.36.1, 5.36.2; • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - орієнтуватися в дорожній обстановці під час руху через складне перехрестя;

<p>Знак “Виїзд на дорогу з одностороннім рухом” 5.7.1, 5.7.2. Знак “Кінець дороги з одностороннім рухом” 5.6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - обирати маршрут руху через майдан; - знаходити пішохідний перехід біля дворівневої розв’язки; • <i>пояснює</i>, чому не можна рухатися навпростець чи в нествановленому місці на складних транспортних утвореннях
<p>3. Особливості переходу дороги з пакунками, великими речами Небезпеки, які можуть підстерігати пішохода. Запровадження запобіжних дій, щоб речі не розсипалися на переході. Дії пішохода, якщо речі розсипалися. Особливості переходу дороги пішоходом з тваринами та небезпеки, які можуть підстерігати під час такого переходу. Запобіжні дії задля постійного контролю за рухом тварини. Дії пішохода, якщо тварина випадково зірвалася з повідка під час переходу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про небезпеку, коли речі випадають із рук на проїжджу частину; • <i>пояснює</i>, як підготуватися пішоходові з речами до переходу; • <i>уміє</i> діяти у разі падіння якогось предмета на дорогу; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - небезпеку, коли тварина зривається з повідка; - небезпеку, коли тварина плутається під ногами під час переходу; • <i>пояснює</i>, як підготуватися пішоходові з чотириногим другом до переходу; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - діяти так, щоб уникнути непередбачених ситуацій з чотириногим другом під час переходу; - діяти, коли собака зірвалася з повідка під час переходу

<p>4. Визначення автомобіля як джерела небезпеки Дорожньо-транспортна пригода, причини дорожньо-транспортних пригод</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення:</i> <ul style="list-style-type: none"> - як автомобіль перетворюється на джерело небезпеки; - про причини каліцтва та летальних наслідків з пішоходом; - чому автомобіль небезпечний на будь-якій швидкості; • <i>називає</i> визначення дорожньо-транспортної пригоди; • <i>розпізнає</i> небезпечні автомобілі, що рухаються; • <i>уміє</i> уникати наїзду автомобіля, що рухається; • <i>пояснює,</i> <ul style="list-style-type: none"> - чому не можна мірятися силою і спритністю з автомобілем; - чому швидкість автомобіля, що перевищує 40 км/год, є смертельно небезпечною для пішохода
<p>5. Рух пішоходів у місцях ремонту доріг або тротуарів Причини ремонту доріг і тротуарів. Облаштування місць проведення робіт: позначення, огороження. Особливості руху пішоходів у місцях ремонту доріг і тротуарів у разі, якщо потрібно вийти на проїжджу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про облаштування місця проведення ремонту дороги або тротуару; • <i>називає</i> види небезпек через вимушений перехід ділянкою, де йдуть ремонтні роботи; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - небезпеку працюючих механізмів, технологічно-

<p>частину. Спільне пересування автомобілів і пішоходів однією смугою руху. Вимушений рух пішохода через ділянку дорожніх робіт. Робота будівельних машин і механізмів поблизу місць руху пішоходів. Дотримання безпечного інтервалу до автомобілів та працюючих механізмів, технологічного транспорту, небезпечної зони, де проводять ремонтні роботи. Вибір іншої дороги, щоб оминати небезпечну ділянку. Знак “Дорожні роботи” 1.37. Знак “Рух пішоходів заборонено” 3.9</p>	<p>го транспорту, небезпечної зони, де проводять ремонтні роботи; - знак “Дорожні роботи” 1.37; - знак “Рух пішоходів заборонено” 3.9;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - тримати безпечний інтервал щодо рухомих частин технологічного транспорту та автомобілів під час спільного руху однією смугою; - за можливості обрати безпечний (інший) маршрут руху; • <i>пояснює</i>, чому потрібно витримувати безпечні інтервали до автомобілів та працюючих механізмів
<p>б. Загальні відомості про облаштування автомобілів попереджувальними сигналами Світлові сигнали поворотів, зупинки, руху заднім ходом. Режими їх роботи Попередження водія про свої наміри за допомогою світлових сигналів для безпеки руху. Позначення світловими сигналами перевезення небезпечного або великогабаритного вантажу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - облаштування автомобілів попереджувальними світловими сигналами; - значення для безпеки пішохода сигналів про намір водія здійснити поворот; • <i>називає</i> основні світлові сигнали та їх колір, що застосовуються на автомобілях; • <i>розпізнає</i> наміри водія про подальший напрям руху автомобіля за ввімкненими світловими сигналами:

	<ul style="list-style-type: none"> - якщо блимають оранжеві сигнали з правого боку; - якщо блимають оранжеві сигнали з лівого боку; - якщо вдень ввімкнено ближнє світло фар; - якщо увімкнулися задні червоні ліхтарі автомобіля; - якщо увімкнулися задні білі ліхтарі-фари; • <i>уміє</i> орієнтуватися в дорожній обстановці, коли водій застосовує попереджувальні сигнали; • <i>пояснює</i> призначення світлових сигналів на автомобілях для безпеки дорожнього руху
<p>7. Регулювання руху через перехрестя регулювальником Регулювальник і його діяльність на перехресті. Спорядження регулювальника. Розміщення регулювальника на проїжджій частині. Положення регулювальника – сигнали, що вказують порядок руху. Рух пішоходів за сигналами регулювальника: - зі сторони грудей або спини регулювальника; - з правого або лівого боку регулювальника; - якщо регулювальник стоїть із витягнутою вперед правою рукою. Знак “Пост ДАІ” 6.10.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про необхідність утручання працівника міліції в регулювання руху; • <i>називає</i>, хто такий регулювальник; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - основні сигнали регулювальника; - знак “Пост ДАІ” 6.10; • <i>уміє</i> рухатися за різними сигналами регулювальника; • <i>пояснює</i>: <ul style="list-style-type: none"> - спорядження регулювальника; - необхідність виконувати вимоги регулювальника, які той подає жестами

<p>8. Визначення для пішохода зони безпеки автомобіля Гальмовий шлях автомобіля. Залежність гальмового шляху автомобіля від різних факторів: швидкості руху, виду покриття дороги, стану дороги – суха, мокра, ожеледиця</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про зону безпеки автомобіля; • <i>називає</i>, що таке гальмовий шлях транспортного засобу; • <i>розпізнає</i> зміну зони безпеки автомобіля залежно від різних факторів; • <i>уміє</i> визначати зону безпеки автомобіля; • <i>пояснює</i>: <ul style="list-style-type: none"> - від чого залежить гальмовий шлях автомобіля; - як може змінюватися гальмовий шлях
<p>9. Рух через залізницю Перевага руху потяга через переїзд. Влаштування переїзду для перетину залізниці: знаки, розмітка, шлагбауми, світлофори. Черговий на переїзді. Регульований переїзд. Безпека переходу залізниці на регульованому переїзді. Поведінка учасників дорожнього руху, коли переїзд закритий. Нерегульований переїзд, безпека переходу залізниці на нерегульованому переїзді. Випадки, за яких заборонено рухатися через переїзд</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - облаштування нерегульованого залізничного переїзду; - облаштування регульованого залізничного переїзду; • <i>називає</i>, що таке залізничний переїзд; • <i>розпізнає</i> випадки, коли рух через переїзд заборонено; • <i>уміє</i> визначати можливість переходу через залізницю; • <i>пояснює</i>, чому надано перевагу руху потяга через переїзд

<p>10. Дорожньо-транспортні пригоди Причини дорожньо-транспортних пригод. Основні види дорожньо-транспортних пригод. Дотримання Правил дорожнього руху та безпеки руху – надійне запобігання дорожньо-транспортним пригодам. Знак “Пункт першої медичної допомоги” 6.1. Знак “Лікарня” 6.2. Знак “Вогнегасник” 6.4</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про дорожньо-транспортні пригоди; • називає, що таке дорожньо-транспортна пригода; • розпізнає: <ul style="list-style-type: none"> - види дорожньо-транспортних пригод; - знак “Пункт першої медичної допомоги” 6.1; - знак “Лікарня” 6.2; - знак “Вогнегасник” 6.4. • уміє додержуватися безпечної поведінки на дорозі, щоб уникнути дорожньо-транспортної пригоди; • пояснює, чому потрібно дотримувати Правил дорожнього руху
<p>11. Особливості спільного руху пішоходів та автомобілів вузькими проїздами і дорогами Безпека спільного руху пішоходів та автомобілів у місцях скупчення людей (майдани, місця паркування, біля великих торговельних закладів та закладів культури), у пішохідних зонах. Дотримання безпечного інтервалу. Дії пішохода у вузьких проїздах. Знак “Рух з ручними візками заборонено” 3.10. Утворення пішохідної зони.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про небезпеку, яка може трапитися під час спільного руху вузькими проїздами; • називає, що таке вузький проїзд; • розпізнає: <ul style="list-style-type: none"> - випадки, де роз’їзд може бути утруднений; - знак “Пішохідна зона” 5.33; - знак “Кінець пішохідної зони” 5.34; - знак “Рух із ручними візками заборонено” 3.10; • уміє дотримуватися безпечного інтервалу, щоб уникнути наїзду в стиснених умовах;

<p>Спостереження за рухом автомобілів у пішохідних зонах. Дії пішохода для забезпечення безпеки. Знак “Пішохідна зона” 5.33. Знак “Кінець пішохідної зони” 5.34</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i>, чому важливо у вузьких місцях тримати безпечний інтервал; • <i>має уявлення</i> про небезпеку під час спільного руху на майданчику біля торговельного або розважального центру, у пішохідній зоні; • <i>називає</i>, що таке пішохідна зона; • <i>розпізнає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - знак “Пішохідна зона” 5.33; - знак “Кінець пішохідної зони” 5.34; - небезпеку, якщо поруч рухається автомобіль; • <i>уміє</i> поступитися дорогою, якщо заважає вільному проїзду автомобіля, щоб уникнути наїзду; • <i>пояснює</i>, чому важливо бути уважним до руху автомобілів у пішохідних зонах та на стоянках
<p>12. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП) за участю пішоходів Пішоходи – найбільш уразливі учасники дорожнього руху. Причини ДТП за участю пішоходів. Розвиток ситуації в ДТП за участю пішоходів. Наслідки ДТП за участю пішоходів. Попередження ДТП за участю пішоходів. Ігнорування швидкості руху автомобілів та зони небезпеки автомобіля під час переходу – основні причини ДТП з пішоходами.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - дорожньо-транспортні пригоди (ДТП) за участю пішоходів; - розвиток трагічної ситуації; - наслідки наїзду автомобіля на пішохода; • <i>називає</i>: <ul style="list-style-type: none"> - дорожньо-транспортні пригоди (ДТП) за участю пішоходів; - причини ДТП з пішоходами;

<p>Найчастіші порушення пішоходами правил безпеки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - раптовий вихід на проїжджу частину перед автомобілем, що рухається; - перехід проїжджої частини перед автомобілем, що рухається на небезпечній відстані; - перебування на проїжджій частині без потреби і рух по ній уздовж або під кутом; - спроба сісти у громадський транспорт, що почав рух; - перебігання проїжджої частини. <p>Дії, які зменшують наслідки ДТП</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає</i> дорожні ситуації, небезпечні для пішохода; • <i>уміє</i> уникати ДТП за своєї участі; • <i>пояснює</i>, як пішохід своїми діями може знизити тяжкість наслідків ДТП
<p>13. Дорожні знаки і дорожня розмітка як технічні засоби організації дорожнього руху</p> <p>Дорожні знаки – призначення, вигляд. Безумовне підкорення вимогам знаків на дорозі.</p> <p>Групи дорожніх знаків.</p> <ul style="list-style-type: none"> - попереджувальні; - пріоритету; - заборонні; - наказові; - інформаційно-вказівні; - сервісу; - таблички до дорожніх знаків. <p>Види дорожньої розмітки.</p> <p>Розмітка пішохідних переходів.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про необхідність регулювання руху дорожніми знаками та дорожньою розміткою; • <i>називає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - групи дорожніх знаків; - види розмітки; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - до якої групи належить дорожній знак за формою, кольором тла; - призначення розмітки; - символи на дорожніх знаках; - таблички до дорожніх знаків: “Відстань до об’єкта” 7.1.1, 7.1.3, 7.1.4, “Зона дії” 7.2.2, 7.2.5, 7.2.6;

<p>Розмітка смуг руху та дорожніх споруд. Таблички до дорожніх знаків: - “Відстань до об’єкта” 7.1.1, 7.1.3, 7.1.4. - “Зона дії” 7.2.2, 7.2.5, 7.2.6</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - діяти за вимогою символів на дорожніх знаках; - користуватися дорогою, на якій є розмітка; • <i>пояснює</i>, чому учасники дорожнього руху на дорозі мають керуватися вимогами дорожніх знаків та дорожньої розмітки
<p>14. Спеціальний транспорт і його призначення Позначення спеціального транспорту служб: 101 – пожежної, 102 – міліції, 103 – швидкої медичної допомоги, 104 – аварійно-газової служби. Особливості руху пішохода в ситуації, коли рухається спеціальний транспорт. Знак “Телефон” 6.8</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про облаштування спеціального транспорту; • <i>називає</i>, що таке спеціальний транспорт; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - рух спеціального транспорту за кольором, звуковими, світловими сигналами; - знак “Телефон” 6.8; • <i>уміє</i> поступитися дорогою, коли рухається спеціальний транспорт; • <i>пояснює</i>, чому треба пропускати спеціальний транспорт, що рухається з увімкненими сигналами
<p>15. Особливості руху пішоходів замиськими дорогами Недоліки в улаштуванні позамиських доріг – проблема для безпеки руху.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про замиську дорогу; • <i>називає</i>, що таке замиська дорога; • <i>розпізнає</i> місця, улаштовані для переходу;

<p>Рух пішоходів по лівому краю проїжджої частини або по узбіччю так, щоб постійно бачити автомобілі, що їдуть назустріч. Вибір місця та перехід дороги</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - рухатися узбіччям лівою стороною назустріч потоку автомобілів; - переходити дорогу; • <i>пояснює</i>, чому ділянка наближення на заміській дорозі удвічі довша, ніж у населеному пункті
<p>16. Рух на велосипеді Велосипед, види велосипедів. Велосипедист. Одяг велосипедиста. Засади безпеки руху велосипедиста. 14 років – вік, з якого можна їздити на велосипеді по дорозі. Знак “Крутий спуск” 1.7. Знак “Доріжка для велосипедистів” 4.12. Знак “Доріжка для пішоходів” 4.13. Знак “Доріжка для пішоходів і велосипедистів” 4.14. Знак “Рух на велосипедах заборонено” 3.8</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про велосипед як транспортний засіб; • <i>називає</i>, хто такий велосипедист; • <i>розпізнає:</i> <ul style="list-style-type: none"> - види велосипедів; - знак “Крутий спуск” 1.7; - знак “Доріжка для велосипедистів” 4.12; - знак “Доріжка для пішоходів” 4.13; - знак “Доріжка для пішоходів і велосипедистів” 4.14; - знак “Рух на велосипедах заборонено” 3.8; • <i>уміє</i> їздити на велосипеді на закритій території; • <i>пояснює</i>, чому встановлено вік 14 років, з якого можна їздити по дорозі
<p>17. “Перехід дороги за складних умов” (тренувальна гра на закритій території)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про можливу небезпеку (автомобіль, що рухається ззаду);

<p>Формування практичних навичок орієнтування за умов незручності огляду дорожньої обстановки, коли пішохід змушений озиратися назад перед переходом дороги</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i>, що таке складне перехрестя; • <i>розпізнає</i>, чи є небезпека (автомобіль) позаду перед початком переходу; • <i>уміє</i> перед початком переходу озиратися назад, щоб визначити, чи є небезпека; • <i>пояснює</i> доцільність кожної дії при переході, коли пішохід змушений озиратися назад
<p>18. “Перехід дороги за складних умов” (тренувальна гра на закритій території) в умовах контролю часу</p> <p>Формування практичних навичок орієнтування за умов незручності огляду дорожньої обстановки, коли пішохід змушений озиратися назад перед переходом дороги під час імітування переходу дороги завширшки 15 м (стандартна ширина проїжджої частини з чотирма смугами руху – по дві в кожному напрямку, якщо рух двосторонній)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про можливу небезпеку (автомобіль, що рухається ззаду); • <i>називає</i>, що таке складне перехрестя; • <i>розпізнає</i>, чи є небезпека (автомобіль) позаду перед початком переходу; • <i>уміє</i> перед початком переходу озиратися назад, щоб визначити, чи є небезпека, та пройти швидким кроком відрізок шляху завдовжки 15 м, що імітує перехід, за час, який не перевищує 15 с; • <i>пояснює</i> доцільність кожної дії під час переходу, коли пішохід змушений озиратися назад

Підготовка і проведення екскурсії, повторення матеріалу, додаткові заняття проводять за рахунок резервних годин.

Вивчення курсу здійснюється за навчальними посібниками: “Правила дорожнього руху. Затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10. 10. 2001. № 1306, зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 111 від 11. 02. 2013”; “Ковалевська О. Й. Зелений вогник. Методичні рекомендації для вихователів дитячих закладів та вчителів початкових класів шкіл / О. Й. Ковалевська. – Київ: Софія, 1995. – 40 с.”; “Тимовський О. А. Дорожня грамота для дітей / О. А. Тимовський, Н. О. Тимовська. – Біла Церква, 2009. – 64 с.”; “Тимовський О. А. Дорожні знаки для юних пішоходів / О. А. Тимовський, Н. О. Тимовська, Ю. О. Тимовська. – К. : Основа, 2013. – 24 с.”; “Тимовський О. А. Дорожні знаки для юних пішоходів. Альбом-розмальовка / О. А. Тимовський, Н. О. Тимовська, Ю. О. Тимовська. – К. : Школяр, 2012. – 64 с. : іл.”; “Тимовський О. А. Дорожні знаки для маленького пішохода. Навчальний посібник / О. А. Тимовський, Н. О. Тимовська, Ю. О. Тимовська. – К. : Школяр, 2012. – 28 с.”; “Тимовський О. А. Правила дорожнього руху в малюнках / О. А. Тимовський, Н. О. Тимовська, Ю. О. Тимовська. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. – 128 с. : іл.”

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ

2-4 класи

Заг. ред. *Т. С. Смовженко* – доктор економічних наук, професор.

Автори: *О. Б. Рябова* – кандидат педагогічних наук, Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ);

Л. Я. Криховець-Хом'як – викладач економічних дисциплін Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола, вчитель економіки Української гімназії ім. І. Франка, м. Тернопіль;

Л. І. Чарторинська – учитель початкових класів Зборівської ЗОШ І-ІІІ ст. Тернопільської області та ін.

ФІНАНСОВА АБЕТКА

2 клас

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Фінансова абетка” – основоположна частина фінансової грамотності учнів початкової школи. Цей курс у системі фінансової освіти ґрунтується на відповідному змісті Базового компонента дошкільної освіти (освітні лінії 3.1. “Особистість дитини”, 3.2. “Дитина в соціумі”) та навчальних програм для учнів 2-го класу загальноосвітніх навчальних закладів, розробленими для виконання Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462.

Фінансова грамотність допомагає навчити дітей розрізняти найбільш поширені фінансові терміни, розуміти їх зміст і грамотно оперувати ними у повсякденному житті.

Мета курсу “Фінансова абетка” – формування громадянської та соціальної компетентностей учнів на основі засвоєння ними базових фінансових знань та практичних навичок, застосування їх у житті, сприяння соціальної адаптації учнів молодших класів в умовах ринкового середовища, що сприяє психічному і соціальному розвитку дитини як особистості і громадянина.

Ця мета досягається через реалізацію таких завдань:

- формування фінансових, соціальних, громадянських компетентностей молодших школярів у їх грамотному ставленні до особистих фінансів та позитивному ставленні до самого себе як невід’ємного складника соціальної спільноти;
- виховання соціально-активної особистості, яка усвідомлює себе як громадянином демократичного суспільства;
- оволодіння навичками колективної праці, роботи в групах, що сприяють розвитку міжособистісного спілкування як основи взаєморозуміння між людьми;

- випробування соціальних ролей, де можна виявити навички фінансово-грамотної поведінки молодшого школяра;
- формування грамотної фінансової та споживчої культури учня початкової школи.

Структура курсу

Програма курсу “Фінансова абетка” розрахована на 17 годин. Навчальні години розподіляються таким чином: на власне вивчення матеріалу (16 год) і резервний урок (1 год, передбачена на екскурсію до регіонального відділення банку чи Державної фіскальної служби України тощо).

Структура курсу підпорядкована логіці, що передбачає розташування фінансових термінів в алфавітному порядку і ґрунтується на основному принципі пізнання – навчання у процесі діяльності.

Програму курсу “Фінансова абетка” укладено за такими змістовими лініями:

Розділ I. Я І МОЯ СІМ’Я

Розділ II. Я ТА ІНШІ ЛЮДИ

Розділ III. Я – ГРОМАДЯНИН. УСТАНОВИ ДЕРЖАВИ

Розділ IV. Я – СПОЖИВАЧ

Розділ V. Я І МОЇ ПЕРЕМОГИ

Програма побудована за концентричним принципом. Зміст розділів поступово розширюється та доповнюється, що сприяє формуванню знань, умінь і навичок на вищому рівні узагальнення.

У процесі вивчення курсу “Фінансова абетка” учень має засвоїти базові категорії, які властиві економіці більшості країн світу.

Розділ I. Я І МОЯ СІМ’Я передбачає розуміння значення анкети як основи самоусвідомлення; дає уявлення про багатство та його складники, про доходи і витрати сім’ї, про заощадження та економію витрат; містить інформацію про гроші та їх використання, вчить дотримуватися правил економії та ощадливості в побуті.

Розділ II. Я ТА ІНШІ ЛЮДИ спрямовано на вивчення понять “компанія друзів”, “компанія як фірма” та уявлень про добротність відомих меценатів України.

Розділ III. Я – ГРОМАДЯНИН. УСТАНОВИ ДЕРЖАВИ містить інформацію про функції Національного банку України, банківські послуги; формує поняття “держава”, “громадянин”, “податок” та встановлює взаємозв’язок між ними.

Розділ IV. Я – СПОЖИВАЧ спрямовано на вивчення чинників, що впливають на формування грамотного споживача, який уміло моделює життєву ситуацію: “споживач як покупець”.

Розділ V. Я І МОЇ ПЕРЕМОГИ передбачає усвідомлення своїх досягнень у різних формах діяльності; забезпечує необхідність у подальшому пізнанні та розширенні знань з фінансової грамотності; сприяє впровадженню їх у життя.

Особливість методики проведення уроків з курсу “Фінансова абетка” вимагає організації ігрової, індивідуальної та колективної діяльності учнів, ґрунтується на взаємодії вчителя з учнями і учнів між собою, що характеризується застосуванням інтерактивних методів навчання.

Показниками успішної соціальної адаптації дитини є її активність позитивний самопрояв, набуття відповідного досвіду. Лише успішна адаптація в молодшому віці сприяє подальшому розвиткові дитини як особистості в майбутньому.

Оцінювання навчальних досягнень учнів повинно мати заохочувальний характер і здійснюватися у вербальній формі.

17 годин (0,5 год на тиждень)

№ з/п	Назва теми, зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ І. Я І МОЯ СІМ'Я (6 год)		
1	Тема 1. Моя анкета Анкета та її складники. Особисте опитування. Отримання відомостей про опитуваного. Об'єднання груп за спільними інтересами за результатами опитування. Мета проведеного опитування	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none">• <i>розуміє</i> значення анкети як основи самоусвідомлення для формування позитивної самооцінки;• <i>усвідомлює</i> себе особистістю, яка є невід'ємним складником соціуму;• <i>формує</i> риси характеру, що сприяють комфортним взаєминам особистості в колективі
2	Тема 2. Що таке багатство і як стати багатим Багатство, бідний, багатий. Духовне і матеріальне багатство. Риси характеру людини, що сприяють її добробуту. Риси характеру, що ускладнюють процес збагачення людини. Праця (розумова і фізична) як основне джерело збагачення людини і її майбутнього добробуту	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none">• <i>має уявлення</i> про багатство та його складники;• <i>називає</i> позитивні риси характеру, що сприяють духовному і матеріальному збагаченню людини;• <i>виховує</i> в собі працелюбність, що є запорукою збагачення

3	<p>Тема 3. Коло витрат моєї сім'ї Видатки (витрати). Обов'язкові витрати. Непередбачувані витрати в житті людини. Необов'язкові витрати сім'ї</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про витрати та їх види; • <i>розрізняє</i> обов'язкові витрати, передбачувані витрати й необов'язкові витрати; • <i>встановлює</i> зв'язок між витратами та потребами людини
4	<p>Тема 4. Гроші, їх види. Значення грошей Товарні гроші, символічні гроші, обмін. Особиста фінансова безпека</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про гроші та їх використання; • <i>пояснює</i> відмінності між товарними та символічними грошима; • <i>наводить приклади</i> того, що неможливо купити за гроші; • <i>дотримується правил</i> особистої фінансової безпеки
5	<p>Тема 5. Доходи моєї сім'ї Дохід. Доходи сім'ї. Зарплата як форма оплати за виконану роботу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про доходи сім'ї; • <i>розрізняє</i> поняття доходу і зарплати; • <i>наводить приклади</i> доходів своєї сім'ї
6	<p>Тема 6. Економія і збереження як форми заощаджень Ощадливість заощадження, економія витрат. Побутові витрати (вода, тепло, електроенергія тощо). Необхідність збереження природних ресурсів</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про заощадження та економію витрат; • <i>розуміє</i> значення економії в побуті; • <i>дотримується правил</i> економії та ощадливості; • <i>оцінює</i> власний внесок у збереження природних ресурсів

Розділ II. Я ТА ІНШІ ЛЮДИ (2 год)

7	Тема 7. Компанія – колектив однодумців Колектив, компанія (компанія друзів, компанія-фірма), компаньйон. Спільні інтереси. Спільна діяльність. Спільна гра	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про компанію як колектив однодумців;• розрізняє поняття “компанія друзів”, “компанія як фірма”;• наводить приклади компаній у різних сферах життя;• набуває навиків колективної праці, роботи в групах
8	Тема 8. Меценатство і благодійність Поняття доброчинності як базової потреби людини. Види доброчинності. Меценатство як форма доброчинності. Українські благодійники та меценати	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none">• має уявлення про доброчинність;• усвідомлює необхідність доброчинності для суспільства та людини;• шукає інформацію (за завданням учителя) про відомих меценатів;• наводить приклади відомих меценатів України
Розділ III. Я – ГРОМАДЯНИН. УСТАНОВИ ДЕРЖАВИ (2 год)		
9	Тема 9. Національний банк і банки в Україні Банк, суть роботи банку. Національний банк України – головний банк держави. Банки у моєму місті (моїй місцевості)	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none">• має уявлення, що таке банк;• розуміє суть роботи банку;• наводить приклади видів роботи банку;• шукає інформацію (за завданням учителя) про діяльність банків у своїй місцевості

10	<p>Тема 10. Податки, їх призначення в державі Держава, громадянин, податок. Сплата податку – обов’язок кожного громадянина. Без податку – нема достатку. Доходи і витрати держави</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про поняття “держава”, “громадянин”, “податок”; • <i>розуміє</i>, що податок є основною формою доходу держави; • <i>досліджує</i> взаємозв’язок між поняттями “держава”, “громадянин”, “податок”
Розділ IV. Я – СПОЖИВАЧ (3 год)		
11	<p>Тема 11. Реклама як засіб для привертання уваги Реклама, мета реклами. Шкідлива, корисна реклама. Створення власної реклами</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про рекламу як форму привертання уваги споживачів; • <i>розуміє</i> призначення реклами; • <i>наводить приклади</i> реклами; • <i>презентує</i> власну рекламу
12	<p>Тема 12. Споживач – “король” ринку Споживач, споживання. Якісний/неякісний товар. Товари, що підлягають/не підлягають поверненню</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про поняття “споживач”, “споживання”, “якісний товар”, “неякісний товар”; • <i>розрізняє</i> товари, які можна повернути, й ті, які не підлягають обміну; • <i>моделює</i> життєву ситуацію: “споживач як покупець”
13	<p>Тема 13. Товар, його ціна Товар, його основна властивість.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про поняття “товар”, “ціна товару”;

	Види товарів за призначенням. Ціна товару, її складники	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> товари за призначенням; • <i>знаходить</i> інформацію про призначення товарів
Розділ V. Я І МОЇ ПЕРЕМОГИ (4 год)		
14	Тема 14. Успішні люди України і їх місце у світовій спільноті Успіх, успішна людина. Основні складники успіху. Як стати успішною людиною. Успішні люди сучасності	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про поняття “успішна людина”; • <i>визначає</i> складники успіху людини; • <i>шукає</i> інформацію (за завданням учителя) про успішних людей; • <i>наводить приклади</i> успішних людей України
15	Тема 15. Фінансова абетка – перші кроки до пізнання, успіху і добробуту Фінансова абетка. Фінансова грамотність школяра. Фінансова грамотність – основа добробуту сім’ї	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про основні поняття фінансової грамотності; • <i>усвідомлює</i> потребу у подальшому розширенні знань з фінансової грамотності; • <i>вчиться</i> узагальнювати і систематизувати отримані знання; • <i>практикує</i> впровадження знань з фінансової грамотності у життя
16	Тема 16. Я і мої перші досягнення (усвідомлюю – думаю – дію – розвиваюся) Мої досягнення сьогодні. Наміри на майбутнє. Що я для цього роблю	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>усвідомлює</i> свої досягнення у різних формах діяльності; • <i>презентує</i> себе у результатах своєї роботи;

		<ul style="list-style-type: none"> • <i>додержує</i> певних принципів фінансової грамотності; • <i>прагне</i> вдосконалюватися у подальшому житті
17.	<p>Резервний урок (Екскурсія у відділення банку чи регіональне відділення Державної фіскальної служби України). <i>Урок-практикум.</i> Створення колективного колажу “Я зрозумів... Ми побачили... Нам цікаво...”</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>працює</i> з інформацією відповідно до поставленого завдання; • <i>вчиться</i> систематизувати отриману інформацію; • <i>набуває</i> навиків колективної праці, роботи в групах; • <i>розвиває</i> в собі творче мислення

ФІНАНСОВА АРИФМЕТИКА

3 клас

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Фінансова арифметика” органічно поєднується з навчальною програмою “Математика” (3 клас), укладеною відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 № 462.

Мета курсу “Фінансова арифметика” – формування громадянської, соціальної та здоров’язбережувальної компетентностей учнів на основі взаємозв’язку математичних знань і практичних навиків роботи з числовими величинами, з базовими фінансовими поняттями, сприяння соціальній адаптації учнів молодших класів в умовах ринкового середовища, що сприяє розвитку дитини як особистості і громадянина.

Ця мета досягається через реалізацію таких завдань:

- ↳ формування фінансових, соціальних, громадянських, здоров’язбережувальних компетентностей молодших школярів на міжпредметній основі;
- ↳ набуття усвідомлених практичних обчислювальних навичок роботи, пов’язаних із базовими фінансовими знаннями;
- ↳ оволодіння навичками колективної праці, роботи в групах, що сприяють розвитку міжособистісного спілкування;
- ↳ випробування соціальних ролей, де можна виявити навички фінансово-грамотної поведінки молодшого школяра;
- ↳ формування грамотної фінансової та споживчої культури учня початкової школи.

Структура курсу

Програма курсу “Фінансова арифметика” розрахована на 17 годин. Навчальні години розподіляються таким чином: на вивчення матеріалу (16 год) та 1 на резервний урок. Програму курсу “Фінансова арифметика” укладено за такими змістовими лініями:

Розділ I. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ

Розділ II. РОЗПОДІЛ І ДОХОДИ В ГОСПОДАРСТВІ

Розділ III. ТОВАРНО-ГРОШОВИЙ ОБМІН

Розділ IV. СПОЖИВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТОВАРІВ

Розділ V. ГРОШІ ЯК ОБ'ЄДНУВАЛЬНА ЛАНКА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

“Фінансова арифметика” – це інтегрований курс фінансової грамотності і математики у початковій школі.

Третьюкласники отримують базове розуміння сфер економіки, визначають роль фінансово-грошових відносин, поєднуючи їх з опануванням учнями таких математичних компетенцій: обчислювальних, інформаційно-графічних, логічних, геометричних, алгебраїчних. Складені змістові фінансові та економічні задачі дадуть змогу учням закріпити знання з математики, а робота з величинами поєднає математику з іншими науками.

Таким чином, учні вчать практично застосовувати досвід навчальної математичної діяльності в життєвих ситуаціях.

Розділ I. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ вивчає поняття господарської діяльності, розглядає її складники як частини цілого, встановлює взаємозв'язок між складниками виробництва, продуктивністю праці, виробітком, доходами і витратами. На практичній основі учень закріплює знання про частини числа.

Розділ II. РОЗПОДІЛ І ДОХОДИ В ГОСПОДАРСТВІ ознайомить учня з доходами та прибутками. Учень обчислює величини та порівнює їх у процесі розв'язання практично зорієнтованих задач.

Розділ III. ТОВАРНО-ГРОШОВИЙ ОБМІН розглядає на вищому рівні сутність товару, ціни, витрат споживача. На конкретних прикладах визначає трійки взаємопов'язаних величин та встановлює взаємозв'язок між ціною, кількістю і вартістю товару.

Розділ IV. СПОЖИВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТОВАРІВ дає інформацію про споживання товарів і здоров'я людини. Учень вчиться аналізувати та порівнювати інформацію, подану в різний спосіб, і використовує дані для розв'язування сюжетних задач, зіставляє образи геометричних фігур із графічними символами у маркуванні товарів.

Розділ V. ГРОШІ ЯК ОБ'ЄДНУВАЛЬНА ЛАНКА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ формує уявлення про гроші як ланку, що об'єднує виробників і споживачів за допомогою розгляду конкретних ситуацій і використання міжпредметної змістової лінії функцій грошей. Моделює описані фінансові ситуації у процесі розв'язування сюжетних задач, що є основою формування в учнів цілісної картини фінансових відносин в економіці.

Оцінювання навчальних досягнень учнів повинно мати заохочувальний характер і здійснюватися у вербальній формі.

17 год (0,5 год на тиждень)

№ з/п	К-сть год	Назва теми, зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ І. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ (6 год)			
1	1	<p>Тема 1. Господарська діяльність та її види Поняття господарської діяльності. Види господарської діяльності у місті (у сільській місцевості). Знаходження частини числа на прикладах господарської діяльності</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє поняття “господарська діяльність”; • розрізняє види господарської діяльності; • розуміє утворення частин; • визначає кількість певних частин у цілому на прикладах господарської діяльності
2	2	<p>Тема 2. Що потрібно для виробництва товарів Поняття виробництва. Сировина, праця, знаряддя праці (капітал) як складники виробництва товарів. Кількісні показники величини сировини, матеріалів, необхідних для виготовлення товарів. Порівняння кількісних показників величин. Розв’язування нерівностей способом добору</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про окремі складники виробництва товарів; • порівнює кількісні показники величин; • розв’язує нерівності способом добору

3	1	<p>Тема 3. Продуктивність праці, виробіток, витрати часу та їх взаємозв'язок Продуктивність праці, виробіток, витрати часу – взаємозв'язок між величинами (трійки взаємопов'язаних величин)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> поняття: “продуктивність праці”, “виробіток”, “витрати часу”; • <i>встановлює</i> взаємозв'язок між продуктивністю праці і витратами часу; • <i>виховує</i> у собі здатність раціонально використовувати час
4	1	<p>Тема 4. Що таке сільське господарство? Сільське господарство. Вирощування рослин і розведення тварин – складники сільського господарства Фермерське господарство як найпростіша форма господарювання. Периметр геометричних фігур на прикладі земельних ділянок</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> поняття “сільське господарство”, “фермерське господарство”; • <i>характеризує</i> процес вирощування рослин і розведення тварин як складники сільського господарства; • <i>розраховує</i> величини периметра геометричних фігур (прямокутника, квадрата) на прикладі земельних ділянок
5	1	<p>Тема 5. Транспорт-перевезення пасажирів і вантажів Транспорт, види транспорту: сухопутний, водний, повітряний. Розрахунок маси вантажів та кількості пасажирів при перевезеннях. Визначення відрізків автошляхів, висоти польоту, швидкості руху транспортних засобів</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> поняття “транспорт”; • <i>розрізняє</i> види транспорту; • <i>розраховує</i> масу вантажів та кількість пасажирів при перевезеннях; • <i>визначає</i> відрізки автошляхів, висоту польоту, швидкість перевезення

Розділ II. РОЗПОДІЛ І ДОХОДИ В ГОСПОДАРСТВІ (3 год)

6	1	<p>Тема 6. Звідки беруться доходи Дохід від використання землі та її надр (корисних копалин). Дохід на гроші. Розрахунок величин доходу та їх порівняння</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> поняття “дохід”; • <i>має уявлення</i> про доходи від використання землі і капіталу; • <i>розраховує та порівнює</i> величини доходу
7	1	<p>Тема 7. Зарплата як дохід кожного працюючого Заробітна плата, її види. Погодинна оплата праці, оплата праці за виконану роботу. Загальні прийоми розв’язування задач про оплату праці</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> поняття “заробітна плата”; • <i>розрізняє</i> види заробітної плати; • <i>проводить прості розрахунки і записує</i> розв’язок задач із поясненням на визначення розміру заробітної плати
8	1	<p>Тема 8. Прибуток-винагорода підприємця Виручка підприємця і її складники. Витрати і прибуток підприємця. Визначення розміру прибутку підприємця</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> поняття: “виручка” і “прибуток підприємця”; • <i>визначає</i> розмір прибутку підприємця; • <i>зіставляє</i> розмір прибутку і витрат
Розділ III. ТОВАРНО-ГРОШОВИЙ ОБМІН (3 год)			
9	1	<p>Тема 9. Товари та їх корисність для людини. Складені задачі</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> поняття “товар”;

		Товари та їх види. Продовольчі і промислові товари. Розв'язування складених задач.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> поняття: “продовольчі товари”, “промислові товари”; • <i>порівнює</i> корисність товарів; • <i>розуміє</i> і <i>використовує</i> інформацію таблиць у розв'язанні практично зорієнтованих задач
10	1	Тема 10. Ціна, кількість і вартість товару як взаємопов'язані величини Ціна, кількість і вартість товару як взаємозв'язані величини в економіці і в математиці	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> взаємозв'язок між категоріями: ціна, кількість, вартість товару; • <i>наводить приклади</i> формування ціни товару; • <i>аналізує</i> характер зміни однієї величини залежно від зміни іншої
11	1	Тема 11. Витрати споживача на придбання товару. Додавання і віднімання іменованих чисел Витрати учня, доцільність покупок. Арифметичні дії з іменованими числами на прикладах купівлі і продажу товарів. Порівняння величин витрат.	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має</i> розширене уявлення про витрати споживача; • <i>здійснює</i> прості дії з іменованими числами на прикладах купівлі і продажу товарів; • <i>наводить приклади</i> витрат на придбання товару
Розділ IV. СПОЖИВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТОВАРІВ (3 год)			
12.	1	Тема 12. Споживання товарів і здоров'я людини Споживання товарів.	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має</i> уявлення про взаємозв'язок товарів зі здоров'ям людини;

		<p>Чи всі товари корисні для людини? Що ми їмо і скільки? Оцінювання упаковки товару. Порівняння іменованих чисел, поданих в одиницях маси</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>порівнює</i> іменовані числа, подані в одиницях маси; • <i>застосовує</i> отриману інформацію у повсякденному житті
13	1	<p>Тема 13. Маркування товарів. Графічні символи в маркуванні Маркування товарів в Україні і за кордоном. Графічні символи у маркуванні товарів. Геометричні фігури</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про маркування товарів; • <i>розрізняє</i> окремі графічні символи (коло, круг, трикутник, багатокутник) у маркуванні товарів; • <i>наводить приклади</i> маркування товарів в Україні
14	1	<p>Тема 14. “Зелене споживання” – запорука збереження довкілля “Зелене споживання”. Вплив людини на довкілля. Як не зашкодити природі? Прості та складені сюжетні задачі, пов’язані зі збереженням довкілля</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> поняття “зелене споживання”; • <i>розв’язує</i> сюжетні задачі; • <i>формує</i> у собі екологічно дружній підхід до споживання
Розділ V. ГРОШІ ЯК ОБ’ЄДНУВАЛЬНА ЛАНКА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (3 год)			
15	1	<p>Тема 15. Грошові одиниці. Співвідношення між грошовими одиницями Гроші, їх види.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> поняття “гроші”;

		<p>Грошові одиниці. Взаємозв'язок і співвідношення між грошовими одиницями (гривня, копійка)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>наводить приклади</i> використання різних видів грошей у повсякденному житті; • <i>перетворює</i> більші одиниці вартості на менші і навпаки
16	1	<p>Тема 16. Фінансова грамотність – запорука вмілого використання грошей Гроші як об'єднувальна ланка між виробниками і споживачами. Фінансова грамотність – запорука вмілого використання грошей. Задачі на знаходження суми і різниці. Прості та складені задачі про гроші</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про рух грошей; • <i>оцінює</i> свою фінансову грамотність щодо використання грошей; • <i>розв'язує</i> прості та складені задачі про гроші
17	1	Резервний урок	

ФІНАНСОВА ПОВЕДІНКА

4 клас

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма курсу “Фінансова поведінка” органічно поєднується з навчальною програмою “Я у світі” (4 клас), укладеною відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 № 462.

Мета курсу “Фінансова поведінка” формування громадянської соціальної та загальнокультурної компетентностей учнів на основі засвоєння ними базових фінансових знань і відпрацювання практичних навичок фінансової та споживчої культури, сприяння психічному і соціальному особистісному розвитку дитини, її становленню як громадянина, що сприяє соціальній адаптації молодших школярів в умовах ринкового середовища.

Ця мета досягається через реалізацію таких завдань:

- ↳ формування фінансових, соціальних та загальнокультурних компетентностей молодших школярів у їхньому грамотному ставленні до особистих фінансів та позитивному ставленні до самого себе як невід’ємного складника соціальної спільноти;
- ↳ виховання соціально-активної особистості, яка усвідомлює себе громадянином демократичного суспільства;
- ↳ оволодіння навичками колективної праці, роботи в групах, що сприяють розвитку міжособистісного спілкування як основи взаєморозуміння між людьми;
- ↳ випробування соціальних ролей, де можна виявити навички фінансово-грамотної поведінки молодшого школяра;
- ↳ формування грамотної фінансової та споживчої культури учня початкової школи.

Структура курсу

Програма курсу “Фінансова поведінка” розрахована на 17 годин. Навчальні години розподіляються таким чином: на вивчення матеріалу (16 год) та резервний урок (1 год, передбачена на екскурсію за вибором).

Програму курсу “Фінансова поведінка” укладено за такими змістовими лініями:

Розділ I. Я – НЕПОВТОРНА ОСОБИСТІТЬ

Розділ II. Я І ДОВКІЛЛЯ

Розділ III. Я У СУСПІЛЬСТВІ

Розділ IV. Я В ДЕРЖАВІ

Розділ V. Я У СВІТІ

У 4-му класі завершується вивчення початкового рівня курсів із фінансової грамотності. Учні повинні здобути нові знання, вміння і навички фінансової поведінки, а також узагальнити і закріпити опрацьоване у 2-му і 3-му класах.

Структура курсу “Фінансова поведінка” здійснена за принципом змістового узагальнення.

Розділ I. Я – НЕПОВТОРНА ОСОБИСТІТЬ передбачає визначення ролі фінансової поведінки у формуванні особистості, виявлення впливу характеру, здібностей і захоплень людини на її майбутнє. Приділено увагу самовихованню і самовдосконаленню фінансової поведінки особистості.

Розділ II. Я І ДОВКІЛЛЯ. У цьому розділі розглядається сутність поведінки споживача, окреслено основні чинники, що формують поведінку споживача, визначено вплив реклами на поведінку споживача та вплив споживчої поведінки на довкілля.

Розділ III. Я У СУСПІЛЬСТВІ спрямовано на вивчення спілкування як взаємодії між людьми. У розділі розглядаються правила спілкування та поведінки у фінансових відносинах. Учні отримують уявлення про культуру поведінки між продавцем і покупцем.

Розділ IV. Я В ДЕРЖАВІ містить інформацію про основні права й обов’язки громадянина у фінансових відносинах. Визначена роль податкової освіченості людини та сучасного благодійництва.

Розділ V. Я У СВІТІ допоможе учневі зорієнтуватися у різноманітності професій, виявити особисті якості, необхідні для певних професій та дослідити фінансову поведінку на прикладі відомих літературних героїв під час виконання колективного проекту.

Оцінювання навчальних досягнень учнів повинно мати заохочувальний характер і здійснюватися у вербальній формі.

17 годин (0,5 год на тиждень)

№ з/п	Назва теми, зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Розділ І. Я – НЕПОВТОРНА ОСОБИСТІТЬ (4 год)		
1	<p>Тема 1. Що таке фінансова поведінка людини Людина-особистість, поведінка людини, фінансова поведінка, фінансові відносини. Роль фінансової поведінки у житті людини. Грамотна фінансова поведінка як складник життєвого успіху людини.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє роль людини у фінансових відносинах; • визначає на прикладах складники фінансових відносин; • моделює життєві ситуації і вибирає оптимальні форми фінансової поведінки
2	<p>Тема 2. Я – мої сильні сторони (характер – здібності – захоплення) Характер, здібності, захоплення (хобі). Риси характеру успішної людини. Здібності і захоплення як передумови у виборі майбутньої професії</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє поняття “характер”, “захоплення”, “здібності”; • розрізняє позитивні та негативні риси характеру людини; • розширює коло своїх здібностей через навчальну і позакласну діяльність
3	<p>Тема 3. Які є фінансові ризики у поведінці людини Ризик, фінансовий ризик. Фінансові ризики на вулиці і вдома.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє поняття “ризик”, “фінансовий ризик”; • знає і наводить приклади можливих фінансових ризиків на вулиці і вдома;

	Заходи уникнення ризиків. Особиста фінансова безпека	<ul style="list-style-type: none"> • <i>моделює</i> ситуації щодо попередження фінансових ризиків; • <i>виступає</i> з підготовленою інформацією про особисту фінансову безпеку перед класом
4	Тема 4. Особиста фінансова поведінка Поняття “самовиховання”, “самовдосконалення”. Формування у собі заощадливості, наполегливості, відповідальності, доброзичливості як ознак правильної поведінки у ситуаціях фінансових відносин	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> значення самовиховання у формуванні особистих рис; • <i>прагне</i> формувати у собі такі риси характеру, як: заощадливість, наполегливість відповідальність, доброзичливість; • <i>наводить приклади</i> успіху людини залежно від її фінансової поведінки
Розділ II. Я І ДОВКІЛЛЯ (4 год)		
5	Тема 5. Я – споживач. Поведінка споживача Споживач, споживання, поведінка споживача. Складники поведінки споживача: вибір – купівля – розпорядження товаром. Основні права й обов’язки споживача у Законі України “Про захист прав споживачів”	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> сутність поведінки споживача; • <i>знає</i> основні права й обов’язки споживача; • <i>моделює</i> конкретні ситуації поведінки споживача
6	Тема 6. Що впливає на поведінку споживача Чинники, що впливають на поведінку споживача: дохід сім’ї, ціна товару, звичаї, традиції, вік,	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про чинники, що формують поведінку споживача;

	<p>стать, природно-кліматичні умови; смаки, уподобання споживача.</p> <p>Вплив на поведінку споживача: прагнення заощадити гроші при купівлі товару; вибір якості товару; збереження здоров'я, особиста безпека; позитивні емоції</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розрізняє чинники за ознаками; • наводить приклади чинників, що впливають на поведінку споживача
7	<p>Тема 7. Вплив реклами на поведінку людини</p> <p>Реклама як інформація про товар. Реклама, її суть та види.</p> <p>Як реклама впливає на поведінку людини.</p> <p>Позитивні й негативні сторони сучасної реклами</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє призначення реклами; • визначає мету реклами; • проводить власні дослідження реклами; • наводить приклади реклами, виготовляє рекламу і презентує її зміст
8	<p>Тема 8. Вплив поведінки споживача на довкілля</p> <p>Довкілля, “зелене споживання”.</p> <p>Правила поведінки у довкіллі.</p> <p>Негативний економічний вплив людини на довкілля.</p> <p>Необхідність збереження природних ресурсів</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дає оцінку впливу людини на довкілля; • наводить приклади щодо проблем охорони довкілля; • дотримується правил поведінки “зеленого споживання”
Розділ III. Я У СУСПІЛЬСТВІ (3 год)		
9	<p>Тема 9. Спілкування між людьми. Правила спілкування у фінансових відносинах</p> <p>Спілкування як обмін інформацією.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про культуру спілкування у сім'ї, школі, на вулиці;

	Роль спілкування в житті людини. Дотримання правил спілкування між людьми. Спілкування в соціальних мережах. Правила спілкування у фінансових відносинах	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> значення добрих взаємин; • <i>знає</i> про правила спілкування у фінансових відносинах
10	Тема 10. Поведінка між продавцем і покупцем. Прийняття рішення про купівлю товару Рішення про купівлю товару. Вимоги споживача до якості та безпечності товару. Продавець і покупець, норми спілкування між ними. Купівля-продаж товару. Чек як письмова угода між продавцем і покупцем	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про культуру поведінки між покупцем і продавцем; • <i>визначає</i> доцільність купівлі товару; • <i>наводить</i> конкретні <i>приклад</i> використання купленого товару
11	Тема 11. Правила поведінки у фінансових установах Фінансові установи. Банк як основна фінансова установа. Фінансові послуги і їх види. Правила поведінки у фінансових установах	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про фінансові установи та розуміє їх призначення; • <i>наводить приклади</i> фінансових установ у своїй місцевості; • <i>розігрує</i> модель спілкування у фінансовій установі
Розділ IV. Я В ДЕРЖАВІ (3 год)		
12	Тема 12. Права й обов'язки у фінансових відносинах Права й обов'язки людини як громадянина.	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про права й обов'язки людини як громадянина у фінансових відносинах;

	<p>Фінансові відносини. Види фінансових правовідносин</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> фінансові правовідносини; • <i>наводить приклади</i> фінансових правовідносин
13	<p>Тема 13. Податкова освіченість людини Для чого державі потрібні податки. Податки в історії нашого народу. Податки в житті твоєї сім'ї. Сплата податку – обов'язок кожного</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про податки; • <i>виявляє</i> інтерес до пізнання минулого з історії податків; • <i>розуміє</i> необхідність сплати податку як обов'язку кожного; • <i>наводить приклади</i> використання податкових надходжень державою
14	<p>Тема 14. Сучасне благодійництво – зв'язок людини і громади Благодійність як безкорисливе надання допомоги. Приклади благодійництва. Напрями благодійництва (освіта, охорона здоров'я, екологія, захист тварин, культура і мистецтво, захист Вітчизни тощо). Волонтерство як прояв благодійництва</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> значення благодійності як надання безкорисливої допомоги; • <i>наводить приклади</i> благодійництва; • <i>має уявлення</i> про напрями благодійництва; • <i>шукає</i> інформацію про відомих меценатів і волонтерів
Розділ V. Я У СВІТІ (2 год)		
15	<p>Тема 15. Я у світі професій Професія. “Професії минулого”, “професії майбутнього”, “професії поза часом”.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про професії та їх види; • <i>розуміє</i>, що кожна людина народжується для якоїсь справи;

	<p>Види професій. Вияв якостей, необхідних для представників певних професій.</p> <p>Мої здібності і таланти у виборі майбутньої професії</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>встановлює</i> зв'язок між результатом праці та грошима; • <i>презентує</i> свої здібності і таланти, що є основою подальшого вибору професії
16	<p>Тема 16. Фінансова поведінка у світі літературних героїв</p> <p>Урок-практикум.*</p> <p>Створення колективного проекту “Фінансова поведінка у світі літературних героїв”.</p> <p>Фінансові відносини в усній народній творчості (загадки, скоромовки, прислів'я, приказки).</p> <p>Фінансова поведінка героїв в українських казках та казках народів світу.</p> <p>Фінансова поведінка героїв у дитячих літературних творах Л. Глібова, К. Ушинського, І. Франка, В. Сухомлинського та ін.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно називає</i> кілька українських народних казок, прізвища українських письменників та їхні твори, у яких розглядаються фінансові відносини між героями; • <i>працює</i> з інформацією відповідно до поставленого завдання; • <i>набуває</i> навичок колективної праці, роботи в групах; • <i>розвиває</i> в себе творче та критичне мислення
17	Резервний урок. (Експерсія за вибором)	

ПОЧАТКИ ЕКОНОМІКИ

2-4 класи

Автор: *О. В. Варецька* – докторант ІВО НАПН України, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інноваційних освітніх технологій КЗ “Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” ЗОР, учитель-методист

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Складні процеси, що відбуваються в суспільному житті, знаходять своє відображення у системі освіти. Завдання сучасної школи – виховання патріота, економічно освіченого, відповідального громадянина, підготовленого до життя і праці у світі, що змінюється, високоморальної особистості, яка вміє продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

Це складний та тривалий процес. У початковій школі відбувається розумовий, духовний розвиток учнів, формуються такі якості особистості, як діловитість, бережливість, працелюбність, співчутливість, а також життєва, соціальна компетентність, цілісне сприймання навколишнього світу.

Вивчення економіки у початковій школі позитивно впливає на розвиток особистості, допомагає засвоїти понятійний апарат, сформувані багаж знань і практичних навичок, зрозуміти духовне наповнення економічних категорій, розвинути економічне мислення, відпрацювати вміння морально-економічного вибору, прийняття обґрунтованого рішення і виховувати почуття відповідальності за його наслідки, оволодіти елементарними навичками моральної поведінки в умовах ринку, які стають звичкою.

Пропонована програма закладає базу для продовження вивчення економіки на наступних сходинках освіти, виховання духовно-економічної культури, формування життєвої, соціальної компетентності школярів.

Загальні положення

Програму курсу “Початки економіки” для учнів початкової школи розроблено відповідно до мети початкової школи та змісту початкової загальної освіти з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів на основі положень Державних стандартів початкової загальної освіти, економіки. Програма передбачає вивчення загальних економічних явищ, сімейної економіки, висвітлює поняття, проблеми у двох аспектах – економіки та духовності (світське значення), загальнолюдських цінностей.

Мета курсу “Початки економіки”

Введення в початковій школі курсу “Початки економіки” ставить за мету формування у молодших школярів економічного мислення, виховання морально-економічних якостей, відповідальності за власний вибір,

культури поведінки в умовах ринкового суспільства, оволодіння ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток. Це досягається створенням передумов для виховання духовності (ціннісних орієнтацій, доброти, милосердя, співчутливості, людяності, поваги до інших людей тощо), становлення людини з її вчинками, ідеями, переконаннями світоглядного, морального, духовного характеру через поступове вирішення таких завдань:

Виховних:

- виховання розумних матеріальних і духовних потреб дитини, потреби в економічних знаннях;
- виховання співчуття, людяності, почуття відповідальності за прийняті рішення, бережливості, прищеплення навичок раціональної організації та використання бюджету часу;
- виховання свідомого ставлення до праці, продуктів праці, ресурсів, природного середовища, розуміння ролі праці як найважливішої умови життя;
- виховання первинної духовно-економічної культури, грамотного споживача;
- формування соціальної, життєвої компетентності;
- виховання готовності до економічної діяльності, яка не суперечить моральним настановам та цінностям суспільства.

Освітніх:

- отримання інформації про навколишнє економічне середовище;
- формування основ економічних знань з урахуванням аспекту духовності, первинної економічної грамотності, економічного мислення;
- пояснення деяких доступних для цього віку економічних взаємозв'язків, які складаються у безпосередньому оточенні дітей (в сім'ї, місті, країні), мотивів та обмеженостей економічної діяльності людей, основних економічних принципів і законів тощо;
- здійснення всебічного розвитку дитини;
- утворення основи для подальшого, глибшого вивчення економіки у старших класах;

Практичних:

- формування здатності самостійно засвоювати економічну інформацію, аналізувати її, приймати обґрунтовані рішення;
- засвоєння первинних практичних навичок споживача;
- формування вмінь і навичок прикладного характеру, які обумовлюють можливість адекватно діяти у різноманітних ситуаціях;
- формування вміння зіставляти економічні потреби та інтереси з економічними можливостями, здатності робити вибір та оцінювати його наслідки для себе, своєї родини, друзів, країни;
- формування прагнення застосовувати засвоєні знання у повсякденному житті.

Принципами реалізації цієї програми є:

- від простого до складного;
- від конкретного до абстрактного;
- від відомого до невідомого;
- від спостережень до міркувань;
- від знань до дії.

Запропонована програма ґрунтується на концепції гуманізації педагогічної освіти (Г. Балл, С. Гончаренко, І. Зязюн, Ю. Мальований та ін.), концепції шкільних виховних систем (А. Куракін, В. Караковський), теорії формування особистості у колективі (А. Макаренко, С. Шацький, В. Сухомлинський), концепції педагогічного процесу (Т. Суцєнко), концептуальні положення про оптимізацію процесу професійної підготовки (О. Мороз, Н. Кузьміна та ін.). Вона охоплює широке коло питань, частина яких розкривається у загальному вигляді, інші – докладніше з погляду як економіки, так і духовності.

Одним із завдань курсу є прищеплення інтересу до економіки такими засобами, які цікаві учням молодшого шкільного віку. Тому програма зорієнтована на активне використання діяльнісного підходу, розвивального навчання (Л. Виготський, С. Рубінштейн, А. Леонтьєв). Діти виступають як суб'єкт усіх видів діяльності, беруть

участь у процесі отримання інформації, а не запам'ятовують її. Навчання не зводиться до оволодіння готовими алгоритмами, а передбачає самостійне відкриття, що є кроком до творчості.

Програмою курсу передбачено фронтальну, парну та групову роботу учнів. Провідна роль відводиться активним методам навчання, що дозволяє залучити до дії всіх учнів класу, дає змогу вільно висловлювати їм думки і погляди, ненав'язливо змушує думати, спостерігати, порівнювати, аналізувати і зіставляти, класифікувати та узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, стимулює швидке прийняття нестандартних рішень на основі отриманих знань. При цьому знання стають не лише корисними, а й захопливими, індивідуальні здібності й нахили розкриваються у кожної дитини.

Дидактичними основами побудови навчально-виховного процесу є нерозривність виховних та освітніх завдань, опора на особистий життєвий, соціальний досвід учнів, диференціація навчальної роботи на основі врахування їхніх індивідуальних інтересів, контроль за навчальною діяльністю школярів. У програмі застосована авторська казка, український фольклор, надбання російських колег. Різноманітність завдань, інтрига підтримує зацікавленість предметом, дозволяє дітям брати участь у формулюванні економічних понять, запам'ятовувати їх без надмірних зусиль.

Особливе значення надано різноманітним іграм, конкурсам, змаганням, які унаочнюють економічні поняття і зв'язки, наприклад "Обмін", "Книжкова фабрика" тощо, кросвордам, цікавим завданням, що активізує дітей, надає змогу спробувати самостійно зорієнтуватися, прийняти рішення у життєвій та навчальній ситуації. Заняття стають привабливими і дозволяють виховувати духовно економічні якості, розвинути природні підприємницькі нахили дітей, які не виявляються за звичайними формами занять.

З цією метою запропоновано декілька варіантів використання ігор залежно від характеру і теми завдання, яке поставлено: розкриття і пояснення нових економічних понять, процесів, зв'язків або поглиблення та поширення знань. У першому випадку спочатку проводиться економічна гра, у ході якої учні самостійно окреслюють проблему, що виникає в процесі гри. Після гри вчитель розкриває і поглиблює теоретичні та практичні аспекти цих проблем. І тільки тоді можливо обговорення проблеми з різними переліченими формами активізації та контролю.

Не менш важливим є виконання таких творчих завдань, як “Знайди відповідність, з’єднай стрілочками”, “Вибери і підкресли”, “Доповни речення” для розвитку логічного мислення, вміння зіставляти і робити вибір; опрацювання завдань виду “Намалюй”, “Розфарбуй”, контурних малюнків для формування вміння цілеспрямовано спостерігати за довкіллям, удосконалення сенсорних умінь та навичок, зміцнення дрібної моторики руки.

Програмою передбачені співбесіди з дітьми з питань домашньої економіки, залежності споживацьких інтересів від економічної ситуації тощо, екскурсії на промислові підприємства, на товарну біржу, до страхової компанії, краєзнавчого музею. Це додаткова можливість засвоїти пройдений матеріал, отримати реальне уявлення про виучуване на практиці.

Одним з ефективних прийомів викладання економіки, застосованих у курсі “Початки економіки”, є розв’язування задач економічного змісту, змістовно-логічних завдань, що допомагає учневі застосувати теоретичні знання та перевірити їх.

Особливої уваги вчителя вимагає встановлення зв’язків між подіями, засвоєння термінів та вироблення навичок використання у мовленні економічних понять. Залучивши також і зорову пам’ять, цьому сприятиме запис нових економічних понять на дошці або у вигляді невеличких таблиць, карток (за аналогією до української мови).

Рівень економічних знань школярів здебільшого залежатиме від того, чи посяде цей предмет в навчальному процесі таке саме важливе місце, як мова, математика, природознавство. Тому вивчення курсу буде тим продуктивніше, чим тісніше здійснюватимуться міжпредметні зв’язки. Цілеспрямоване здійснення міжпредметних зв’язків з українською, російською мовами і літературним читанням (виконання завдань економічного змісту на основі українського фольклору та обговорення створених економічних ситуацій, їх духовної складової, а також пояснення тем з української, російської мови, ґрунтуючись на набутих економічних знаннях), природознавством, екологією (ознайомлення з проблемою обмеженості ресурсів і потребою дбайливого ставлення до них), математикою (розв’язування задач економічного змісту), історією (опанування первинними знаннями про історію виникнення ярмарків, грошей тощо), образотворчим мистецтвом, народознавством (розгляд економічних питань з погляду народних традицій, обрядів тощо) трудовим навчанням (технологія про-

цесів), основами здоров'я (потреби в безпеці тощо), сходинками до інформатики та іншими сприяє підвищенню навчальних, виховних і розвивальних функцій кожного із предметів.

Структура уроку складається з декількох частин, різних за видом діяльності. Урок починається з повторення матеріалу. Ситуації успіху, створені вчителем, завдання проблемного характеру сприятимуть ефективному засвоєнню учнями знань. Учитель за допомогою низки запитань спрямовує цей процес, коригує та узагальнює відповіді учнів.

Наприкінці кожної вивченої теми школярам пропонуються завдання казкового заліку в Лісовій школі на закріплення та застосування знань.

Для перевірки знань та навичок також використовують поточний, проміжний контроль, форми якого обирає вчитель.

Після вивчення теми "Грошова система" можна скористатися прийомом введення казкової грошової одиниці, якою будуть оцінюватися знання учнів. Нарахування та зняття грошей з поточного особистого рахунку дітей ведеться вчителем (за правильну та неправильну відповідь; витрати у грі). Остаточна сума з урахуванням змін на рахунку є підсумковою оцінкою знань. Рух коштів можна унаочнити, що стимулюватиме освітню активність, мотивуватиме її. Ця форма оцінювання сприяє розвитку економічного мислення і дозволяє набутти учням елементарних навичок користування безготівковими грошима, показати на практиці механізм розрахунків.

Програмовий матеріал з економіки за таких умов учні засвоюють на уроках. Домашні завдання – переважно аналітична та практична діяльність дітей.

Особливістю курсу є те, що зміст і методичний апарат предмета допомагає учневі поставити на перший план загальнолюдські цінності у ставленні до інших людей, природи, результатів праці. Тому й пропонується синтез не тільки економічних знань, а й історії, суспільствознавства, етики, естетики, народознавства, граматики, а також фольклору.

При складанні програми і визначенні змісту навчання відібрано економічні концепції, поняття, які близькі невеличкому життєвому, соціальному досвіду, розумовим здібностям дітей цього віку і можуть бути застосова-

ні у їхньому житті, а також дозволяють забезпечити засвоєння учнями реального мінімального обсягу знань. Це “Ринок”, “Потреби”, “Блага”, “Попит”, “Гроші” тощо.

Програма розрахована на 35 годин на рік (1 година на тиждень). Зважаючи на те, що курс є варіативним, на нього може відводитися 0,5 години на тиждень, тобто 17,5 годин на рік (див. табл. СТРУКТУРА КУРСУ “ПОЧАТКИ ЕКОНОМІКИ”). При навантаженні 17,5 годин на рік учителеві дається право самостійно планувати зміст уроків. Частина матеріалу, яку вчитель не може висвітлити з через обмеженість часу, можна використовувати на інших уроках, здійснюючи міжпредметний зв'язок, у позакласній роботі.

На теми 2, 3, 4 у четвертому класі окремо години не відводяться, а зміст понять повторюється та поширюється у темах 5, 8.

Для ознайомлення дітей з економікою у 1 класі вчителі можуть використовувати навчальний посібник “Книга для читання з економіки” курсу за вибором “Початки економіки” українською і російською мовами авторів Р. П. Жадан, Г. І. Григоренко, О. В. Варецької, навчальні посібники “Робочий зошит з економіки” для учнів 2–4 класів курсу за вибором «Початки економіки» та навчально-методичні посібники з економіки курсу за вибором «Початки економіки». 2–4 клас” для вчителя (авт. О. В. Варецька, схвалені Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України та вийшли друком у видавництві “Просвіта”, м. Запоріжжя). Ці посібники повністю відповідають змісту чинної програми.

СТРУКТУРА КУРСУ “ПОЧАТКИ ЕКОНОМІКИ”

№ з/п	Теми	Кількість годин по класах (навантаження на тиждень 1/0,5)			
		1	2	3	4
1	Ринкова економіка. Ринок. Елементи ринку	1 / 0,5	1 / 1	1 / 1	11 / 5,5
2	Потреби та можливості. Блага. Ресурси. Вибір	25 / 12	20 / 9,5	5 / 3	**
3	Обмін. Спеціалізація. Поділ праці. Продуктивність праці	2 / 2	5 / 2	4 / 2	**
4	Гроші, їх властивості, функції, види		4 / 2	5 / 2	**
5	Товар і товарно-грошові відносини	7 / 3	5 / 3	13 / 6	3 / 2
6	Праця і заробітна плата			7 / 3,5	2 / 1
7	Фінансові показники діяльності підприємства. Бюджет родини				12 / 5
8	Банк. Грошова система				7 / 4
	УСЬОГО:	35 / 17,5	35 / 17,5	35 / 17,5	35 / 17,5

ПРОГРАМА

1 клас (35/17,5)

Зміст начального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Тема 1. РИНКОВА ЕКОНОМІКА. РИНОК. ЕЛЕМЕНТИ РИНКУ (1/0,5 год)	
Що таке економіка. Що дає економіка родині	Учень/ учениця: <ul style="list-style-type: none">• розуміє і пояснює значення понять: “економіка”, “ринок”;• має уявлення про те, що дає економіка родині
Тема 2. ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ. БЛАГА. РЕСУРСИ. ВИБІР (25/12 год)	
Що таке потреби. Потреби людини в житті, безпеці, їжі, красі. Що таке блага. Дарові блага. Економічні блага. Ресурси. Природні, капітальні, трудові ресурси. Обмеженість ресурсів. Раціональний вибір. Вибір. Обмеженість вибору	Учень/ учениця: <ul style="list-style-type: none">• розуміє і пояснює значення понять: “потреби”, “блага”, “вибір”, “ресурси”;• знає про те, що дає людині ліс;• має уявлення про:<ul style="list-style-type: none">- блага, які дає людині економіка;- основні економічні потреби у житті, безпеці, їжі;- природні, капітальні, трудові ресурси;- існування проблеми обмеженості ресурсів і потребу їх збереження;- необхідність вибору в житті кожної людини, існування обмеженості вибору;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - потреби в житлі, безпеці, їжі; - блага, дарові, економічні та духовні блага; - природні, капітальні, трудові ресурси; • <i>наводить приклади</i> природних, капітальних, трудових ресурсів, дарових, економічних, духовних благ; • <i>визначає</i> вибір і ціну вибору; • <i>аналізує</i> прості ситуації і зіставляє події; • <i>відповідає</i> на запитання за змістом прослуханого; • <i>висловлює</i> свою думку, обґрунтовує відповідь щодо пояснення; • <i>висловлює</i> співпереживання з дійовими особами у процесі слухання тексту; • <i>намагається</i> зіставляти потреби та можливості, робити вибір, приймати раціональне та моральне рішення та поступатися власними потребами заради родинних; бути господарним, працелюбним; • <i>турбується</i> про природу, <i>дбайливо ставиться</i> до хліба, результатів праці
Тема 3. ОБМІН. СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ. ПОДІЛ ПРАЦІ. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ (2/2 год)	
<p>Обмін. Поділ праці. Професії</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> і <i>пояснює</i> значення поняття “обмін”; • <i>має</i> уявлення про: <ul style="list-style-type: none"> - деякі професії;

	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність застосування різних професій на будівництві; - потребу поділу праці для досягнення кращих результатів за меншу кількість часу; - поділ праці як спосіб організації праці, необхідність допомоги; - необхідність обміну в житті людини; • <i>усвідомлює</i> важливість існування різних професій, про необхідність шанобливого ставлення до праці, людей праці
Тема 5. ТОВАР ТА ТОВАРНО-ГРОШОВІ ВІДНОСИНИ (7/3год)	
<p>Ринок. Необхідність обміну. Товар. Гроші. Ціна. Реклама.</p> <p>Ринок. Продавець та покупець.</p> <p>Бізнес та партнерство.</p> <p>Подарунок. Культура поведінки</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “ринок”, “продавець”, “покупець”, “обмін”, “вибір”, “товар”, “гроші”, “ціна”; • <i>уміє</i> узагальнювати поняття (овочі – товар тощо); вибирати товари у відповідному магазині; підрахувати вартість нескладної покупки; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - ціну як кількість грошей, необхідних, щоб купити товар; - рекламу як інформацію про товар; - партнерство, бізнес як справу, за яку отримують не тільки гроші, а й моральне задоволення;

	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність обміну (товар – гроші, гроші – товар); - раціональне харчування як корисну і смачну їжу; • <i>знає правила поведінки в гостях</i>
--	--

2 клас (35/17,5)

Зміст начального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Тема 1. РИНКОВА ЕКОНОМІКА. РИНОК. ЕЛЕМЕНТИ РИНКУ (1/1 год)	
<p>Економіка як наука про ведення домашнього господарства. Ринкова економіка як економічні відносини між покупцем та продавцем на ринку.</p> <p>Ринок як місце купівлі та продажу товарів та взаємини між покупцем та продавцем.</p> <p>Продавець та покупець – основні учасники ринку.</p> <p>Яким має бути продавець.</p> <p>Основна мета продавця та покупця</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “економіка”, “ринок”, “продавець”, “покупець”, їх основну мету; • <i>має уявлення</i> про те, що дає людині економіка; як здійснити покупку на ринку, в магазині; яким має бути продавець; • <i>розрізняє</i> продавця і покупця на ринку; • <i>усвідомлює</i>, яким має бути продавець і покупець
Тема 2. ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ. БЛАГА. РЕСУРСИ. ВИБІР (20/9,5 год)	
<p>Потреби та можливості. Потреби та їх найпростіша класифікація: головні, другорядні, духовні.</p> <p>Чи бувають потреби нерозумними? Формування розумних потреб дитини.</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “потреби”, “головні потреби”, “другорядні потреби”, “духовні потреби”, “вибір”, “блага”, “споживач”, “ресурси”, “товар”, “послуга”, “ціна”, “попит”, “пропозиція”;

<p>Чи завжди потреби людини однакові? Залежність вибору від віку, статі, місця проживання, знаходження, професії, смаку звичок, уподобань, національних традицій, стану здоров'я, кількості вільного часу, духовних потреб, кількості грошей. Потреби та бажання: чи є між ними відмінності?</p> <p>Потреба вибору в житті будь-якої людини. Залежність вибору від кількості вільного часу, духовних потреб, смаку, уподобань, кількості грошей. Обмеженість вибору.</p> <p>Попит як потреби, за які можуть і згодні заплатити покупці.</p> <p>Обмеженість вибору.</p> <p>Блага як те, що необхідно для задоволення потреб. Дарові (безкоштовні) блага, які людина бере від природи в готовому вигляді. Економічні блага, які людина спеціально виготовляє для себе.</p> <p>Відмінність і спільність дарових та економічних благ.</p> <p>Споживач як той, хто задовольняє потреби.</p> <p>Товари та послуги як економічні блага.</p> <p>Потреби в товарах та послугах. Спільність та відмінність товарів і послуг.</p> <p>Ресурси для виробництва товарів та послуг. Неоднаковість ресурсів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>класифікує</i> потреби, блага, ресурси; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - розумні та нерозумні, задоволені та незадоволені, корисні та шкідливі потреби; - залежність вибору від віку, статі, місця проживання, знаходження, професії, смаку, звичок, уподобань, національних традицій, стану здоров'я, кількості вільного часу, духовних потреб, кількості грошей; - безмежність потреб і обмеженість вибору, ресурсів, можливостей; - потреба вибору в житті кожної людини та надання переваги тільки моральному вибору; - попит як потребу, за які покупці можуть і згодні заплатити гроші; • <i>усвідомлює</i> те, що в результаті вибору одного людина втрачає можливість мати інше, тобто у кожного вибору є ціна (альтернативна вартість, втрачена можливість); • <i>усвідомлює</i> проблему обмеженість ресурсів, проблему вибору; • <i>розрізняє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - головні, другорядні, духовні, розумні та нерозумні потреби;
--	--

<p>Ресурси: природні, капітальні (створені людьми), трудові. Підприємницька ідея. Обмеженість ресурсів. Проблема вибору</p>	<ul style="list-style-type: none"> - дарові, економічні, духовні блага; - товари та послуги; - ресурси природні, капітальні (створені людьми), трудові, підприємницьку ідею; - вибір та ціну вибору; • <i>пояснює</i> причини обмеженості ресурсів та необхідність їх збереження; • <i>розв'язує та аналізує</i> задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту; • <i>правильно вживає</i> вивчені економічні поняття; • <i>визначає</i> результати праці людей різних професій (товар чи послугу); • <i>наводить приклади</i> потреб людини і родини; товарів та послуг; дарових (безкоштовних), економічних, духовних благ; ресурсів; • <i>намагається зіставляти</i> свої потреби з можливостями їх задоволення; мотивувати свій вибір у життєвій ситуації з огляду на моральність вибору; ощадливо, дбайливо <i>ставиться до речей</i>
<p>Тема 3. ОБМІН. СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ. ПОДІЛ ПРАЦІ. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ (5/2 год)</p>	
<p>Обмін (бартер). Необхідність та взаємовигідність добровільного обміну та його недоліки. Неможливість та недоцільність виготовлення товарів однією людиною.</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “обмін (бартер)”, “натуральне господарство”, “спеціалізація”, “кооперація”, “поділ праці”; “продуктивність праці”;

<p>Спеціалізація як процес виготовлення товару або надання послуги однією людиною. Спеціалізація, що сприяла появі різних професій. Екскурсія на виробниче підприємство. Ознайомлення із професіями</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> значення праці для становлення людини в суспільстві; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - потребу та взаємовигідність добровільного обміну; - необхідність чесного економічного й морального вибору; - недоліки бартеру; - особливості натурального господарства; - певні професії; • <i>розв'язує та аналізує</i> задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту; • <i>розрізняє</i> бартер та обмін товарно-грошовий; • <i>усвідомлює</i> економічну недоцільність і неможливість виробництва товарів та послуг однією людиною; • <i>розуміє</i> та пояснює причини виникнення професій; • <i>наводить приклади</i> обміну (бартеру); елементів натурального господарства, що збереглися у сучасному господарстві
<p>Тема 4. ГРОШІ, ЇХ ВЛАСТИВОСТІ, ФУНКЦІЇ, ВИДИ (4/2 год)</p>	
<p>Гроші як універсальний товар. Їх властивості: цінність, рідкісність, зручність. Функції грошей: засіб об-</p>	

<p>міну, засіб обігу, засіб плати, платежу, засіб накопичування, нагромадження, міра вартості, світові гроші. Види грошей: товарні, металеві (зливки, монети), паперові (купюри, банкноти), готівка, безготівкові. Історія виникнення та еволюція грошей. Історія грошової одиниці України. Валюта як грошова одиниця будь-якої країни. Курс валюти. Поняття обміну товарів на гроші як продажу; обмін грошей на товар як покупки; ціна як кількість грошей, що необхідно віддати за одиницю товару. Екскурсія до краєзнавчого музею для ознайомлення з історією грошей</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “гроші”, “валюта”, “курс валюти,” “ціна”; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - історію виникнення та розвитку грошей; - історію грошової одиниці України; - властивості, функції, різновиди грошей; - готівку та безготівкові гроші; - продаж як обмін грошей на товар, купівлю як обмін товару на гроші; • <i>розв’язує та аналізує</i> задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту; • <i>знає</i>, як обчислюється курс валюти; • <i>усвідомлює</i> можливість використання грошей як допомоги; • <i>уміє встановлювати</i> зв’язок “праця – гроші”, “багатство – бідність”; • <i>визначає</i> на прикладах функції грошей; • <i>визначає</i> чинники, що мали вплив на ціну; • <i>наводить приклади</i> видів грошей
<p>Тема 5. ТОВАР І ТОВАРНО-ГРОШОВІ ВІДНОСИНИ (5/3 год)</p>	
<p>Поняття обміну товарів на гроші, як продажу; обмін грошей на товар як покупки; ціна як кількість грошей, що необхідно віддати за одиницю товару;</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “покупка”, “продаж”, “ціна”, “поділ праці”; “продуктивність праці”;

чинники, що впливають на ціну	<ul style="list-style-type: none"> • <i>усвідомлює</i> продаж як обмін грошей на товар, покупку як обмін товару на гроші; • <i>розв'язує та аналізує</i> задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту; • <i>розуміє й визначає</i> чинники, що мали вплив на ціну; • <i>наводить приклади</i> фактів зростання ціни
-------------------------------	--

3 клас

Зміст початкового матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>ПОВТОРЕННЯ (15 год)</p> <p>У змісті навчального матеріалу для повторення курсивом виділені нові теми, які доцільно вводити на основі відомого</p>	
<p>Тема 1. Ринок. Ринкова економіка. Елементи ринку (1/1 год)</p> <p>Ринок. Ринкова економіка. Елементи ринку. Учасники ринку</p> <p>Тема 2. Потреби та можливості. Блага. Ресурси. Вибір (5/3 год)</p> <p>Потреби та їх найпростіша класифікація. Піраміда потреб А. Маслоу. Потреби задоволені та незадоволені, насичені та ненасичені.</p> <p>Потреба вибору в житті будь-якої людини.</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “задоволені потреби”, “незадоволені потреби”, “насичені потреби”, “ненасичені потреби”; “обіг грошей”, “інфляція”, “споживання”; “споживчий кошук”; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - піраміду потреб А. Маслоу; - виробничий процес; - спеціалізацію, кооперацію, поділ праці як способів організації виробничого процесу;

Блага. Дарові (безкоштовні) та економічні блага. Товари та послуги. Потреби в товарах та послугах.

Ресурси, їх види. Групи природних ресурсів: рослини, тварини, мінеральні, паливні (енергетичні) тощо.

Обмеженість ресурсів для будь-якої країни. Вибір

Тема 3. Обмін. Спеціалізація. Поділ праці. Продуктивність праці (4/2 год)

Обмін (бартер), його недоліки.

Спеціалізація, кооперація, поділ праці як складові процесу виробництва товарів та надання послуг. Продуктивність праці як результат праці робітника за певний період часу

Тема 4. Гроші, їх властивості, функції, види (5/2 год)

Гроші. Різновиди грошей. Властивості грошей. Валюта. Курс валюти.

Функції грошей. Обіг грошей. Інфляція.

Споживач. Споживання. Споживчий кошик

- різновиди грошей;
- обіг грошей;
- причини, що призводять до інфляції;
- прожитковий мінімум, споживчий кошик, мінімальну зарплату;
- відповідність кількості покупців наявності товарів на ринку;
- *уживає* в мовленні та у життєвих ситуаціях поняття, що виокремлені у змісті матеріалу для повторення;
- *розрізняє* задоволені та незадоволені, насичені та ненасичені потреби, наводить приклади потреб, називає власні потреби;
- *уміє*:
 - скласти піраміду продуктів для сніданку;
 - підрахувати ціну споживчого кошика;
 - підрахувати продуктивність праці;
- *розв'язує* та *аналізує* задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту;
- *класифікує* потреби за різними критеріями;
- *розрізняє* види споживання;
- *наводить приклади* застосування спеціалізації, кооперації, поділу праці; видів споживання

Тема 5. ТОВАР І ТОВАРНО-ГРОШОВІ ВІДНОСИНИ (13/6 год)

Товар, ціна. Корисність.
Собівартість. Чому ростуть ціни?
Раціональна покупка.
Торгівля. Гуртова та роздрібна торгівля.
Товарна біржа, асортимент, підприємницька ідея.
Форми торгівлі. Ярмарок, розпродаж, аукціон.
Дефіцит, затоварювання як результат господарської діяльності

Учень/ учениця:

- *розуміє і пояснює* значення понять: “корисність”, “собівартість”, “торгівля”, “біржа”; “отоварювання”, “дефіцит”, “ярмарок”, “розпродаж”, “аукціон”;
- *має уявлення* про:
 - залежність ціни від попиту та пропозиції на ринку;
 - корисність, цінність товарів та послуг;
 - те, що в кожний товар чи послугу вкладено людську працю, яку треба поважати;
 - загальні правила ведення сімейного господарства, надання переваги родинним потребам перед особистими;
 - раціональну покупку;
 - можливості економії в сімейному господарстві;
 - мету організації ярмарку, розпродажу, аукціону;
 - відмінності між гуртовою та роздрібною торгівлею;
 - види бірж, асортимент;
 - причини, що призводять до отоварювання, дефіциту;
- *розв’язує та аналізує* задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>наводить приклади</i> товарів різного асортименту; • <i>пояснює та аналізує</i> причини отоварювання, дефіциту; • <i>розрізняє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - гуртову та роздрібну торгівлю; - корисність, собівартість, ціну; - види бірж; - ярмарки, розпродажі, аукціони; - дефіцит та отоварювання; - попит та пропозицію; • <i>розуміє</i> структуру ціни; вплив кожної складової на розмір роздрібною ціни
Тема 6. ПРАЦЯ ТА ЗАРОБІТНА ПЛАТА (7/3,5)	
<p>Праця та заробітна плата. Поділ праці – спосіб організації праці. Продуктивність праці. Необхідність та економічна доцільність участі всіх членів родини у виконанні домашньої роботи . Взаємозалежність та кооперація праці в родині. Праця – перша потреба. Заробітна плата – основне джерело доходів родини. Різний розмір заробітної плати залежно від виду праці, фаху, освіти, здібностей робітника, продуктивності праці та умов роботи.</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “праця”, “заробітна плата”, “погодинна заробітна плата”, “відрядна заробітна плата”, “безробіття”; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - працю як першу необхідність, як духовну потребу; - види праці (фізична та розумова); - причини існування різних форм заробітної плати; - залежність розміру заробітної плати від фаху, умов роботи, освіти, здібностей робітника, продуктивності його праці та умов роботи;

Погодинна та відрядна заробітна плата.
Причини існування різних форм заробітної плати.
Безробіття

- причини, що призводять до безробіття;
- поділ праці, кооперацію, спеціалізацію як спосіб організації праці;
- продуктивність праці як результат праці;
- необхідність та економічну доцільність участі всіх членів родини у виконанні домашньої роботи;
- взаємозалежність та кооперацію, поділ праці в родині;
- повагу до будь-якої праці;
- *пояснює* причини існування різних форм заробітної плати;
- *обґрунтовує* економічну доцільність та духовний аспект кооперації праці в сім'ї;
- *розв'язує* та *аналізує* задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту;
- *обчислює* продуктивність праці;
- *розрізняє*:
 - фізичну та розумову працю;
 - погодинну та відрядну заробітну плату;
- *аналізує* сімейні економічні ситуації та проблеми; чинники, що вплинули на розмір заробітної плати;
- *співвідносить* свої потреби з можливостями їх задоволення;
- *намагається* свідомо робити свій вибір

4 клас

Зміст начального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
ПОВТОРЕННЯ (5 год)	
<p>Тема 5. Товар і товарно-грошові відносини (3 год) Товар. Собівартість. Вартість. Ціна. Корисність товарів. Гуртова та роздрібна торгівля. Біржа, асортимент. Ярмарок, розпродаж. Дефіцит, отоварювання.</p> <p>Тема 6. Праця та заробітна плата (2 год) Заробітна плата. Різний розмір заробітної плати</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять “асортимент”, “праця”, “заробітна плата”, “погодинна заробітна плата”, “відрядна заробітна плата”; “безробіття”, “ціна”; • <i>має уявлення</i> про складові роздрібної ціни; • <i>розв’язує та аналізує</i> задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту; • <i>уживає</i> в мовленні та життєвих ситуаціях поняття, що виокремлені у змісті матеріалу для повторення; • <i>аналізує</i> ситуацію щодо визначення причин дефіциту, отоварювання
Тема 1. РИНКОВА ЕКОНОМІКА. РИНОК. ЕЛЕМЕНТИ РИНКУ (11/5,5)	
<p>Ринок та його елементи. Ринок. Ринкова економіка. Біржа як інститут ринку. Види ринків. Реклама та дизайн. Види, мета, місце розміщення реклами.</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює</i> значення понять: “ринок як місце купівлі та продажу асортимент”, “ринок як взаємини між покупцем та продавцем”, “ринок як система господарювання”, “реклама”, “дизайн”; “конкуренція”;

<p>Правила реклами. Попит та пропозиція на ринку. Конкуренція, види конкуренції</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення про:</i> <ul style="list-style-type: none"> - залежність ціни від попиту та пропозиції на ринку; - види ринків, бірж; - види реклами, вимоги до реклами; - взаємодію попиту та пропозиції на ринку; - види конкуренції; • <i>розв'язує та аналізує задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту;</i> • <i>визначає вид ринків, бірж;</i> • <i>визначає вид конкуренції;</i> • <i>складає невеличку рекламу товару або послуги;</i> • <i>аналізує:</i> <ul style="list-style-type: none"> - рекламу товару або послуги; - ситуацію попиту і пропозиції, причину зростання ціни; - запропоновану ситуацію щодо видів конкуренції; • <i>складає за аналогією ситуацію щодо видів конкуренції;</i> • <i>наводить приклади товарів різного асортименту; вид ринків, бірж;</i> • <i>розрізняє види ринків; види конкуренції</i>
Тема 7. ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. БЮДЖЕТ РОДИНИ (12/5 год)	
<p>Фінансові показники діяльності підприємства та бюджет родини.</p>	<p>Учень/ учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє і пояснює значення понять: “витрати”, “до</i>

<p>Доходи та витрати. Прибутки та збитки. Сімейні витрати та доходи. Бюджет. Бюджет – план, де враховуються доходи та плануються витрати родини. Шкільні витрати – частина витрат сімейного бюджету. Багатство. Доходи родини. Власність як джерело багатства. Багатство як сума цінності майна, що має споживчу вартість. Рухоме та нерухоме майно. Дохід сім'ї як джерело збільшення її багатства. Види доходів родини – пенсії, стипендії, грошові допомоги. Необхідність допомоги тим, хто не працює. Витрати. Податки та обов'язкові платежі. Бюджет родини. Що впливає на розмір прибутку. Проблеми, які стоять перед родиною внаслідок вибору між бажаним та можливим. Збереження як спосіб накопичити необхідну суму. Страховання як засіб захисту майна та здоров'я членів сім'ї. Спонсорство, благодійництво, меценатство</p>	<p>ходи”, “прибуток”, “збиток”, “бюджет”; “багатство”, “майно”, “шкільні витрати”;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>усвідомлює</i>, що прибуток для підприємця – це все, але честь має бути понад усе; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - чинники, що впливають на розмір прибутку; - складові сімейного бюджету: доходи (пенсії, стипендії, грошові допомоги тощо), витрати (витрати на товари та послуги, податки, обов'язкові платежі тощо), баланс бюджету; - джерела сімейного бюджету, види допомоги; - складові багатства родини (рухоме та нерухоме майно, духовне багатство, відмінність між рухомим та нерухомим майном), власність; - збереження як спосіб накопичити необхідну суму; - проблеми, які стоять перед родиною внаслідок вибору між бажаним та можливим, надання переваги родинним потребам; - страхування, його призначення; - види страхування; - спонсорство, благодійництво, меценатство, їх необхідність; - необхідність допомоги тим, хто не працює; • <i>розв'язує</i> та <i>аналізує</i> задачі, ситуації економічного та морально-економічного змісту;
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>складає та аналізує</i> бюджет-план сім'ї, вносить пропозиції щодо його поліпшення; • <i>обчислює</i> прибутки (заощадження), збитки (дефіцит) підприємця, страхової компанії (сім'ї); • <i>обчислює та аналізує</i> шкільні витрати; • <i>аналізує</i> причини збитків та прибутків, надає пропозиції; • <i>зіставляє</i> свої потреби із родинними можливостями їх задовольнити; намагається поступитися власними потребами заради родинних; • <i>аналізує приклади</i> з літератури, телебачення, радіо щодо спонсорства, благодійництва, меценатства; • <i>розрізняє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - майно рухоме та нерухоме; - доходи та витрати; - прибутки та збитки; - спонсорство, благодійництво, меценатство; - види страхування; • <i>усвідомлює:</i> <ul style="list-style-type: none"> - потребу допомоги тим, хто не працює; - що перед родиною стоять проблеми внаслідок вибору між бажаним та можливим; - що можна зменшити суму шкільних витрат, якщо до планування ставитися раціонально, враховувати сімейні потреби
--	---

Тема 8. БАНК. ГРОШОВА СИСТЕМА (7/4 год)

Банк. Грошова система
Капітал. Відсоток.
Вкладник. Користь від вкладу. Позичальник.
Користь позики для позичальника. Сплата позики.
Банківські готівки та безготівкові розрахунки.
Поточний рахунок. Депозит.
Грошова система. Види сучасних грошей

Учень/ учениця:

- *розуміє і пояснює* значення понять: “банк”, “вкладник”, “позичальник”, “боржник”, “відсоток”; “капітал”;
- *має уявлення* про:
 - функції банку;
 - види банківських розрахунків;
 - користь від вкладу для вкладника;
 - користь позики для позичальника;
 - банківський рахунок, тимчасово вільні гроші;
 - види сучасних грошей;
- *розрізняє* види сучасних грошей; вкладника та позичальника;
- *обчислює* доходи та витрати банку, *визначає* баланс; суму відсотків, яку отримає вкладник або сплатить позичальник;
- *застосовує* набуті знання на практиці у повсякденному житті;
- *передбачає* наслідки діяльності людини

Вивчення курсу здійснюється за навчальними посібниками: “Жадан Р. П. Книга для читання з економіки для учнів 1 класу до курсу «Початки економіки» / Р. П. Жадан, Г. І. Григоренко, О. В. Варецька. – Запоріжжя : Просвіта, 2014. – 84 с.”; “Варецька О. В. Навчальний посібник «Робочий зошит з економіки» для учнів 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів курсу за вибором «Початки економіки» : Навчальний посібник. – Запоріжжя : Просвіта, 2014. – 92 с.”; “Варецька О. В. Навчальний посібник «Робочий зошит з економіки» для учнів 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів курсу за вибором «Початки економіки» : Навчальний посібник. – Запоріжжя : Просвіта, 2014. – 104 с.”; “Варецька О. В. Навчальний посібник «Робочий зошит з економіки» для учнів 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів курсу за вибором «Початки економіки» : Навчальний посібник. – Запоріжжя : Просвіта, 2014. – 116 с.”; “Варецька О. В. Початки економіки. 1 клас. Навчально-методичний посібник з економіки курсу за вибором «Початки економіки» для вчителя / О. В. Варецька. – Запоріжжя : Просвіта, 2011. – 136 с.”; “Варецька О. В. Початки економіки. 2 клас. Навчально-методичний посібник з економіки курсу за вибором «Початки економіки» для вчителя / О. В. Варецька. – Запоріжжя : Просвіта, 2015. – 112 с.”; “Варецька О. В. Початки економіки. 3 клас. Навчально-методичний посібник з економіки курсу за вибором «Початки економіки» для вчителя / О. В. Варецька. – Запоріжжя : Просвіта, 2012. – 124 с.”; “Варецька О. В. Початки економіки. 4 клас. Навчально-методичний посібник з економіки курсу за вибором «Початки економіки» для вчителя / О. В. Варецька. – Запоріжжя : Просвіта, 2014. – 136 с.”; “Варецька О. В. Духовно-економічне виховання молодших школярів на основі авторського курсу «Початки економіки» : Навчальний посібник для вчителів початкових класів (інших спеціальностей, які викладають курс «Початки економіки») та викладачів системи післядипломної педагогічної освіти. – 2-ге вид. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – 76 с.”

СХОДИНКИ ДО ІНФОРМАТИКИ: ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС З РОЗВИТКУ АЛГОРИТМІЧНОГО, ЛОГІЧНОГО ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2–4 класи

Автори: *Н. В. Морзе* – керівник творчого колективу; член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, проректор з інформатизації навчально-наукової та адміністративної діяльності Київського університету імені Бориса Грінченка;
В. П. Вембер – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформатики Київського університету імені Бориса Грінченка;
Н. А. Саражинська – вчитель інформатики в початкових класах, учитель-методист спеціалізованої загальноосвітньої школи I–III ступенів № 12 з поглибленим вивченням інформаційних технологій м. Біла Церква

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета і завдання навчального курсу

Програма “Сходинок до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” розроблена на основі чинної програми із предмета “Сходинок до інформатики”, передбачає повторення, закріплення, узагальнення, систематизацію знань із курсу та доповнена додатковою складовою, що спрямована на розвиток *алгоритмічного, логічного та критичного* мислення у молодших школярів.

Пропонований курс є підготовчим, що передує ширшому і глибшому вивченню базового курсу інформатики в середній школі, становить скорочений систематичний виклад основних питань науки інформатики та інформаційних технологій в елементарній формі, а також має світоглядний характер. Крім того, він спрямований на розвиток в учнів навичок алгоритмічного, логічного та критичного мислення.

Метою курсу “Сходинок до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” є:

- формування і розвиток в учнів інформаційно-комунікаційної компетентності та ключових компетентностей для реалізації їхнього творчого потенціалу і соціалізації у суспільстві;
- розвиток в учнів алгоритмічного, логічного, критичного мислення та навичок;
- розвиток дослідницьких умінь учнів.

Основними завданнями курсу “Сходинок до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” є:

- закріплення, узагальнення та систематизація початкових уявлень про базові поняття інформатики, зокрема повідомлення, інформація та дані, інформаційні процеси, комп’ютер та інші пристрої, що використовуються для роботи з повідомленнями та даними, сфери їх застосування у житті сучасної людини в інформаційному суспільстві;

- удосконалення початкових навичок знаходити, використовувати, створювати й поширювати повідомлення та дані, застосовуючи для цього засоби інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема, створювати графічні зображення, комп'ютерні презентації, текстові документи, шукати інформацію в мережі Інтернет, користуватися електронною поштою тощо;
- формування алгоритмічного, логічного та критичного мислення в учнів молодшого шкільного віку;
- закріплення початкових уявлень та вдосконалення навичок роботи з різними програмними засобами підтримки вивчення інших предметів початкової школи, а також для розв'язування практичних завдань із цих предметів;
- закріплення та узагальнення основ моделювання об'єктів і процесів, зокрема оволодіння вмінням переходити від тексту завдання до його графічної моделі;
- формування основ знаково-символьної компетентності, зокрема оволодіння вміннями: працювати зі знаками і символами (включаючи змінні і їх імена), переходити від моделі ситуації до її символічного опису.

Цей курс розглядається як необхідний інструмент, що в сучасному суспільстві сприятиме більш успішному навчанню учнів у молодшій школі і в наступних класах, формуванню як предметних, так і ключових компетентностей, всебічному розвитку дитини молодшого шкільного віку. Інформаційно-комунікаційні технології розглядаються в курсі як об'єкт і засіб навчання.

Ключова та предметна ІК-компетентності навчального курсу

Вивчення курсу “Сходинки до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” сприяє закріпленню і розвитку у молодших школярів *ключових компетентностей*, передбачених програмою курсу “Сходинки до інформатики” інваріантної складової, серед яких можна виокремити ІК-компетентність, та формування “уміння вчитися” як здатність до самоорганізації в навчальній діяльності.

ІК-компетентність, як *ключова*, передбачає впевнене та критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій та відповідних засобів для навчання, відпочинку та спілкування.

ІК-компетентність для цього курсу є водночас і предметною.

У контексті початкового навчання предметна ІК-компетентність розглядається як здатність учня актуалізувати, відбирати, інтегрувати й застосовувати у конкретній життєвій або навчальній ситуації, в тому числі проблемній, набуті знання, вміння, навички, способи діяльності щодо використання ІКТ.

Предметна ІК-компетентність учнів виявляється за такими ознаками:

- здатність раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби для розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням даних, їх пошуком, зберіганням, поданням і передаванням;
- готовність розв'язувати інформаційні проблеми через застосування засобів ІКТ та алгоритмів виконання завдань;
- здатність співпрацювати за допомогою засобів ІКТ для виконання комплексних завдань;
- уміння безпечно працювати з комунікаційними системами.

Пропонований курс орієнтований саме на формування вмінь, на вирішення конкретних завдань (практичних, прикладних або предметних), а не на отримання деякої сукупності знань (понять, правил тощо). Всі знання, які учень одержує в рамках курсу, він отримує у процесі діяльності. Набуття знань завжди мотивоване потребою вирішення завдань. Ці знання, з одного боку, з'являються у процесі розв'язування завдань, а з другого – негайно застосовуються для вирішення інших завдань.

Діяльнісний вимір предметної *ІК-компетентності* пов'язаний із такими вміннями молодших школярів:

Технологічні: вмикає та вимикає комп'ютер; вибирає об'єкти та переміщує їх із використанням маніпулятора миші; виконує операції над об'єктами, зокрема, над вікнами, файлами, папками; запускає програму на виконання та завершує роботу з нею; використовує клавіатуру для введення символів, слів, речень, текстів; здійснює підготовку та редагування нескладних текстів невеликого обсягу в середовищі текстового редактора; працює із графічними об'єктами у середовищі графічного редактора, створює елементарні малюнки та змінює значення властивостей створених малюнків; працює з комп'ютерними програмами підтримки вивчення навчальних предметів; створює прості презентації (3–5 слайдів) на підтримку власної проектної діяльності.

Телекомунікаційні: одержує, створює і надсилає електронні листи; виконує пошук в Інтернеті зображень і текстів за вказаною темою; зберігає результати пошуку.

Алгоритмічні: складає алгоритми дій із повсякденного життя, з використанням матеріалу навчальних предметів (математики, української мови тощо); аналізує текст задачі; складає, записує і виконує найпростіші алгоритми для виконавців у визначеному середовищі, розрізняє основні алгоритмічні конструкції, на інтуїтивному рівні розуміє структури даних (множина, список, таблиця, дерево, граф, стек) та розв'язує основні задачі на їх опрацювання: визначення елементів, що належить (не належить) відповідній структурі, об'єднання елементів, що мають однакові властивості, значення властивостей, упорядкування елементів за певною ознакою, додавання елементів, що мають відповідні значення властивостей, визначення номера елемента, що має відповідне значення властивості тощо.

Логічні: використовує засоби для цілеспрямованого розвитку вмінь виконувати логічні дії.

Критичного мислення: усвідомлює та розв'язує проблеми, висуває гіпотези, добирає прийнятні, відповідні та несуперечливі докази, знаходить контраргументи, обґрунтовує власну думку, оцінює, узагальнює деякі факти, робить висновки.

Формування в учнів дослідницьких умінь

Робота з формування в учнів дослідницьких умінь має забезпечуватись оптимальними умовами з такими характеристиками:

- індивідуальний підхід до кожного учня;
- комунікативна спрямованість занять;
- інформативна насиченість;
- креативність у виборі методів та прийомів педагогічної діяльності.

Одним зі шляхів роботи із проектування розвитку дослідницьких умінь учнів у процесі навчання є розробка наближеної до ідеалу моделі особистості дитини. Ця модель складається з ряду компонентів, що охоплюють майже всі складники сучасних підходів щодо поняття успішної особистості та включає такі складові:

Креативність, тобто *творче сприймання навколишньої дійсності*: потреба у створенні нового; отримання задоволення від процесу творчості.

Відкритість та *спроможність до сприймання інновацій*: відчуття нового; пошук нестандартних рішень; потреба у нових знаннях; бажання глибоко розбиратися у різноманітних процесах, явищах; уміння дивуватися; розвинена допитливість.

Уміння планувати, тобто вміння планувати дії, необхідні для досягнення мети за допомогою фіксованого набору засобів; *ставити перед собою завдання різного рівня складності та різного терміну досягнення*: вміння перетворити мету на практичне завдання; можливість розвивати вольові якості та докладати необхідних зусиль для вирішення завдань; наявність умінь, бажань, потреби та здатності будувати траєкторію та плани особистого успіху на різний термін.

Рефлексія та *аналітичні здібності*: вміння оцінювати обставини; бачення та розуміння своїх переваг і недоліків; уміння аналізувати ставлення довколишніх до себе й до особистої діяльності.

Функціональна грамотність – *уміння працювати з даними та повідомленнями, які виражені в різних знакових системах*: знання та вміння використовувати рідну та іноземну мови; звичка доцільно використовувати електронні пристрої для вирішення завдань; валеологічна грамотність; етична грамотність; психологічна грамотність; знання законів навколишнього середовища, вміння їх аналізувати; естетична грамотність; математична грамотність: уміння організовувати пошук інформації, необхідної для вирішення завдання; вміння будувати інформаційні структури для опису об'єктів і систем.

Комунікативні навички: вміння правильно, чітко й однозначно сформулювати думку в зрозумілій співрозмовникові формі і правильно зрозуміти текстове повідомлення; знання правил спілкування, розуміння їх цінності; терпимість, толерантність до людей з різним рівнем розвитку; душевність і доброта у взаєминах із людьми; відповідальність та обов'язковість; визнання й повага права особистості на самостійність та незалежність.

Розвиток креативного мислення

Креативне мислення має такі властивості:

- темп мислення (кількість ідей за певний проміжок часу);
- гнучкість мислення (здатність переходити з однієї ідеї на іншу);
- оригінальність (здатність придумувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих стандартів);
- допитливість (відкритість до пізнання особливостей навколишнього світу);
- здатність до висунення гіпотез (логічна незалежність реакції від стимулу);
- фантастичність (повна відірваність ідей від реальності).

Розвиток креативного мислення ставить за мету формування в учнів таких умінь:

- визначати ймовірність результатів дій людини та явищ навколишнього світу;
- передбачати наслідки взаємодії об'єктів і явищ;
- розуміти і застосовувати прийоми образного порівняння;
- уміти формулювати правила і закони функціонування природних та соціальних явищ;
- встановлювати логіку причинно-наслідкових зв'язків;
- передбачати та формулювати проблемні ситуації;
- висувати кілька гіпотез щодо розв'язання проблемних ситуацій;
- гнучко переходити від аналізу однієї гіпотези до іншої;
- порівнювати ефективність різних стратегій розв'язання проблемних ситуацій;
- розрізняти та розв'язувати суперечності.

У результаті засвоєння предметного змісту навчального курсу “Сходінки до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” учні мають виявляти такі показники *вміння вчитися*:

- розуміти мету навчальної діяльності, визначати завдання для її досягнення;
- відбирати або знаходити потрібні знання, способи для розв'язування різних типів навчальних і життєвих задач (як типових, так і нестандартних, творчих);

- генерувати різні способи розв'язування задачі, проблеми;
- актуалізувати й відтворити потрібні відомості, моделювати, комбінувати, доповнювати, перетворювати їх;
- аналізувати навчальні об'єкти, розрізняти їх суттєві та несуттєві ознаки, групувати і класифікувати об'єкти за певними ознаками;
- співпрацювати у різних групах для виконання комплексних завдань (наприклад, участь у проектах, творчих роботах тощо), які вимагають застосування різних компетентностей, готовності до продуктивної праці.

Структура навчальної програми

Курс “Сходинки до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” розрахований на 105 годин (35 годин у 2 класі, 35 годин у 3 класі і 35 годин у 4 класі) з розрахунку 1 година на тиждень за рахунок варіативної частини навчального плану.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти курс “Сходинки до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” будується за такими змістовими лініями: *“Комп'ютер та його складові”, “Інформація та інформаційні процеси”, “Використання інформаційних технологій”, “Алгоритми і виконавці, комунікаційні технології”*.

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Концентричність передбачає повернення до подання та опрацювання інформаційних даних (текстових, графічних, числових) за допомогою різних програмних середовищ. Лінійність ставить за мету ознайомити учнів на пропедевтичному етапі вивчення базового курсу “Інформатика” із простими редакторами тексту, графіки, презентацій. Поняття інформаційних процесів та їх використання у навчальному процесі розширюється і доповнюється в кожному класі. У такий спосіб забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметних компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

У програмі конкретизовано *зміст навчального матеріалу* за кожним класом і подано відповідні вимоги до навчальних досягнень учнів.

Програмою встановлено послідовність тем курсу, яка дає змогу під час вивчення кожного із розділів використовувати знання і вміння, набуті під час опанування попередніх розділів. Учитель може змінювати порядок вивчення і обсяг тем курсу залежно від рівня підготовки учнів і технічного оснащення школи, вибудовуючи в такий спосіб найбільш доречну для конкретного навчального закладу або класу траєкторію навчання. Водночас, змінюючи порядок тем курсу, вчитель не може порушувати порядок викладання тем, між якими є суттєві змістові залежності.

Програмою передбачено резерв часу, який можна додатково використати на вивчення тем курсу, а також для виконання додаткових навчальних проєктів, проведення інтелектуальних конкурсів та творчих змагань наприкінці кожного семестру або навчального року.

Наприкінці кожного навчального року, а також на початку 3 і 4 класу передбачено години для повторення і систематизації набутих знань.

Загальна характеристика курсу

Курс орієнтований на системно-діяльнісний підхід до навчання. Зокрема, це означає, що учень отримує всі знання та вміння у рамках системної навчальної діяльності. Найважливішою частиною цієї діяльності є робота учня з підручником і робочими зошитами.

У ході вивчення цього курсу в школярів формуються особистісні якості, необхідні людині для повноцінного життя в сучасному суспільстві: критичність мислення, логіка, просторові уявлення, елементи алгоритмічної культури.

Вивчення курсу дає учням змогу досягти таких результатів у напрямку особистісного розвитку, а саме:

- 1) оволодіння початковими навичками адаптації в динамічно змінному світі, що розвивається;
- 2) розвиток мотивів навчальної діяльності та формування особистісного сенсу навчання;
- 3) розвиток самостійності й особистої відповідальності за свої вчинки в інформаційній діяльності, на основі уявлень про етичні норми, норми соціальної справедливості та свободи;

4) розвиток навичок співпраці з дорослими й однолітками в різних соціальних ситуаціях, уміння уникати конфлікти і знаходити виходи зі спірних ситуацій;

5) освоєння способів розв'язання проблем творчого та пошукового характеру; найбільшою мірою це вміння формується у проектах, де способи розв'язків обговорюються і формуються у ході цілеспрямованої індивідуальної або групової діяльності;

6) оволодіння логічними діями порівняння, аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації за родо-видовими ознаками, встановлення аналогій і причинно-наслідкових зв'язків, побудови міркувань, віднесення до відомих понять;

7) використання знаково-символічних засобів подання відомостей та даних для створення моделей досліджуваних об'єктів і процесів, схем розв'язування навчальних та практичних завдань;

8) формування вміння планувати, контролювати й оцінювати навчальні дії відповідно до поставлених завдань і умов їх реалізації;

дія планування у розгорнутішому вигляді формується у проектній діяльності; *дії контролю та оцінювання* формуються в будь-якій задачі курсу;

9) використання основних структур курсу: набір, ланцюжок, дерево, таблиця для створення моделей і схем;

10) активне використання мовних засобів і засобів інформаційних та комунікаційних технологій для вирішення комунікативних і пізнавальних завдань;

11) використання різних способів пошуку (в довідкових джерелах і відкритому навчальному інформаційному просторі мережі Інтернет), збирання, опрацювання, аналізу, організації, передавання та інтерпретації даних відповідно до комунікативних і пізнавальних завдань та технологій навчального предмета;

12) готовність слухати співрозмовника і вести діалог; готовність визнавати можливість існування різних поглядів і права кожного мати власний; викладати свою думку та аргументувати її та оцінку подій;

13) визначення загальної мети і шляхів її досягнення; вміння домовлятися про розподіл функцій і ролей у спільній діяльності; здійснювати взаємний контроль у спільній діяльності та самоконтроль, адекватно оцінювати власну поведінку і поведінку довколишніх;

14) готовність конструктивно розв'язувати конфлікти за допомогою врахування інтересів сторін і співпраці;

Більшою мірою результати навчання 7) – 14) формуються у процесі виконання групових проектів. Учні при цьому виконують спільне завдання, тому їм доводиться вести діалог, домовлятися про груповий розподіл роботи, співпрацювати, вирішувати конфлікти, контролювати один одного тощо.

15) оволодіння початковими відомостями про сутність й особливості інформаційних об'єктів, процесів і явищ дійсності.

Характеристика змісту навчання

Завданням змістової лінії *“Комп'ютер та його складові”* є повторення, закріплення, узагальнення та систематизація початкових знань учнів про складові комп'ютера, їх призначення, а також застосування комп'ютерів у різних сферах сучасного інформаційного суспільства. Спочатку (2 клас) розглядаються та повторюються основні складові комп'ютера, такі як системний блок, клавіатура і миша, монітор і принтер, їх призначення, вдосконалюються навички використання миші і клавіатури за допомогою програм-тренажерів та розвивальних програм. На другому етапі (3 клас) передбачається оглядове ознайомлення учнів з пам'яттю і процесором як пристроями, що забезпечують зберігання й опрацювання даних, тобто реалізацію інформаційних процесів із використанням комп'ютера. На наступних етапах, працюючи з різними програмами, учні закріплюють знання про складові комп'ютера та розширюють уявлення про галузі його застосування для опрацювання інформаційних даних. У 2 класі важливо навчити дітей правильно та швидко вводити літери, цифри і розділові знаки з клавіатури, а на кінець курсу учні мають досягти певної швидкості у клавіатурному введенні даних. Для цього необхідно передбачити систематичну роботу учнів із клавіатурним тренажером, розвивальними та навчальними програмами під час організації практичної складової уроку.

Завданням змістової лінії *“Інформація та інформаційні процеси”* є узагальнення та систематизація знань учнів про поняття повідомлення, інформація, дані. Змістова лінія допомагатиме формуванню цілісної наукової картини світу, підкреслюючи на доступних учням прикладах роль інформаційних процесів у суспільстві, біологічних та технічних системах.

У рамках цієї змістової лінії розглядаються поняття об'єкта, властивостей об'єктів і значень цих властивостей. Учні мають наводити приклади різних об'єктів із власного життя, їхніх властивостей і значень цих властивостей, упорядковувати та групувати об'єкти на основі значень властивостей, мати уявлення про вплив значень властивостей об'єктів на подальше їх використання й опрацювання. Учні мають розглядати складні об'єкти як набір більш простих, кожен із яких виконує свою роль для функціонування об'єкта в цілому; розглядати вплив змін в одній зі складових на цілу систему. Школярі вчать будувати складні об'єкти із запропонованих частин, у тому числі самостійно доповнювати компонентами, яких бракує.

Об'єктний підхід має пронизувати опанування теоретичного та практичного матеріалу всіх змістових ліній курсу.

Завданням змістової лінії *“Використання інформаційних технологій”* є вдосконалення навичок використання графічного редактора, редактора комп'ютерних презентацій, текстового редактора, навичок створювати та редагувати різноманітні об'єкти, здійснювати над ними типові операції зі зміни значень властивостей.

Передбачається, що учні матимуть змогу працювати у спеціально створених для навчання дітей молодшого шкільного віку графічних і текстових редакторах, які не потребуватимуть від них ознайомлення зі складним багатофункціональним інтерфейсом. У ході реалізації цієї змістової лінії учні мають навчитися створювати і редагувати найпростіші графічні зображення, невеликі комп'ютерні презентації (3–5 слайдів), зокрема фотоальбоми, невеликі текстові документи (до 10 рядків) із прозовим і віршованим текстом, із вставленими графічними зображеннями, вміти виділяти фрагменти тексту, виконувати елементарні дії з редагування і форматування виділених фрагментів. Опанування перших навичок роботи із текстовими фрагментами, редагування і форматування тексту передбачається в середовищі графічного редактора та редактора комп'ютерних презентацій, а не у звичному текстовому редакторі, оскільки робота із зображеннями та презентаціями є більш цікавою для учнів цієї вікової групи, ніж робота зі звичайними текстами. Сформовані елементарні навички створення презентацій дадуть змогу вже на перших кроках опанування змістом курсу створювати презентації до навчальних проєктів, подавати результати своєї навчальної діяльності з інших навчальних предметів.

Завданням змістової лінії *“Комунікаційні технології”* є повторення, узагальнення та систематизація знань учнів про комп’ютерні мережі (локальну і глобальну) та можливі напрями їх використання в житті людини. Основну увагу під час реалізації цієї змістової лінії приділено вдосконаленню початкових практичних навичок використання учнями глобальної мережі Інтернет для пошуку необхідних текстових даних і зображень, їх перегляду і збереження, виконання інтерактивних завдань онлайн на підтримку навчальних предметів, електронного листування, дотримуючись вимог безпечної роботи дітей в Інтернеті.

Змістова **логіко-алгоритмічна лінія** проходить через усі розділи. Логіко-алгоритмічний компонент призначений для розвитку логічного, алгоритмічного, критичного та системного мислення, створення передумов успішного засвоєння фундаментальних знань і вмінь в інваріантних областях: уміння виокремлювати у будь-якому предметному середовищі систему понять, представляти їх у вигляді сукупності атрибутів і дій, описати алгоритми дій та схеми логічного висновку – все це слугує розвитку структурованого мислення.

Головною метою логіко-алгоритмічної лінії є розвиток в учнів навичок вирішення завдань із застосуванням таких підходів, які найбільш типові й поширені у видах діяльності, що традиційно належать до інформатики:

- ↳ розвиток уміння розв’язувати логічні задачі через ознайомлення із загальними прийомами розв’язання задач – “як розв’язати задачу, яку раніше не розв’язували” – створення моделей або з орієнтуванням на формалізацію (міркування за аналогією, пошук закономірностей, припущення, розвиток творчої уяви тощо);
- ↳ розширення світогляду у галузях, тісно пов’язаних з інформатикою: ознайомлення із графами, комбінаторними завданнями, логічними іграми. Незважаючи на пропедевтичний підхід до цих понять, щодо кожного з них передбачається розвиток уміння розв’язувати найпростіші типові завдання, тобто акцент робиться на розвиток уміння практично застосовувати знання;
- ↳ застосування формальної логіки під час вирішення завдань – формулювання висновків через застосування загальновідомих логічних операцій “якщо ..., то ...”, “і”, “або”, “не” і їх комбінацій – “якщо ... і ..., то ...”;
- ↳ об’єктно-орієнтований підхід – важливе місце відводиться об’єктам, а не діям, умінню об’єднувати окремі предмети у групи із загальною назвою, виокремлювати загальні ознаки предметів цієї групи і дії, що ви-

конуються над цими предметами; вміння описувати предмет за принципом “з чого складається і що робить (що можна з ним робити)”;

- 4) алгоритмічний підхід до вирішення завдань – вміння планувати послідовність дій для досягнення будь-якої мети, а також розв’язувати задачі, для яких відповіддю є не число чи твердження, а опис послідовності дій;
- 4) системний підхід – розгляд складних об’єктів і явищ у вигляді набору простіших складових, кожна з яких виконує свою роль для функціонування об’єкта в цілому; розгляд впливу зміни в одній складовій на поведінку всієї системи.

До завдань алгоритмічної лінії можна віднести:

- 1) оволодіння базовими поняттями;
- 2) ознайомлення з кінцевою послідовністю елементів і її властивостями, засвоєння понять, пов’язаних із порядком елементів у послідовності;
- 3) ознайомлення з множиною (невпорядкованою сукупністю) елементів та її властивостями, засвоєння понять, що належать до елементів множини;
- 4) ознайомлення з одновимірною і двовимірною таблицею;
- 5) формування уявлень про кругову і стовпчикову діаграми, схеми різного типу;
- 6) ознайомлення з твердженнями, засвоєння логічних значень тверджень;
- 7) ознайомлення з деревом, засвоєння понять, пов’язаних зі структурою дерева;
- 8) перехід від тексту завдання до наочної графічної моделі;
- 9) перехід від моделі або тексту завдання до символічної моделі;
- 10) проведення повного аналізу об’єктів;
- 11) визначення значення істинності тверджень для даного об’єкта; розуміння опису об’єкта за допомогою істинних і хибних тверджень, що також включають поняття: всі / кожен, є / немає, ні;
- 12) використання довідкового матеріалу для пошуку потрібних даних, у тому числі словників (навчальних, тлумачних та інших) і енциклопедій;

13) сортування та знаходження об'єктів за деякою ознакою, у тому числі розташування слів у словниковому порядку;

14) виконання інструкцій і алгоритмів для розв'язування деякої практичної чи навчальної задачі;

15) використання дерева для аналізу, а також для класифікації та опису структури;

16) побудова і використання одновимірних і двовимірних таблиць, у тому числі для подання даних;

17) побудова і використання кругових і стовпчикових діаграм, схем, у тому числі для подання даних;

18) використання методу розбиття задачі на підзадачі в задачах великого обсягу.

Для формування **міжпредметних компетенцій**, особливо з курсом математики, у рамках пропедевтичного курсу програмою передбачено вивчення питань, пов'язаних з алгоритмами та їхніми виконавцями. У результаті ознайомлення з ними учні повинні розуміти на інтуїтивному рівні (а не на рівні чітких означень) поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця, алгоритму, отримати перші уявлення про основні алгоритмічні структури, зокрема, слідування, розгалуження та повторення, навчитися виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному, зрозумілому для відповідної вікової категорії комп'ютерному середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд. Головною метою алгоритмічної лінії є вміння розв'язувати значущі для учнів задачі з їхнього повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення цілей, передбачати можливі наслідки; розв'язувати задачі, для яких відповіддю є не число або твердження, а опис послідовності дій, створення моделі, схеми, графіка тощо.

Програмою передбачено, що учні вмітимуть оцінювати потребу в додатковому матеріалі для розв'язання навчальних завдань і самостійної пізнавальної діяльності, визначати можливі джерела його отримання, критично оцінювати інформаційні дані та джерела.

Діти вчитимуться планувати, проектувати, моделювати процеси у простих навчальних та практичних ситуаціях.

У результаті використання засобів та ресурсів ІКТ для розв'язання навчально-пізнавальних та навчально-практичних завдань, що охоплюють усі навчальні предмети, в учнів формуватимуться та розвиватимуться не-

обхідні загальнонавчальні компетенції, спеціальні навчальні навички, які є запорукою успішної навчальної діяльності загалом.

Програмою передбачено окремі години для роботи із програмами на підтримку вивчення навчальних предметів школи I ступеня. Крім того, доцільно використовувати на уроках різноманітні програми для розвитку логічного та критичного мислення, пам'яті, просторової та творчої уяви учнів. Учителі, враховуючи особливості навчання та реалізацію міжпредметних зв'язків, навчальні потреби та особливості учнів, можуть розподілити години на вивчення теми 2 класу “Комп'ютерна підтримка вивчення навчальних предметів” упродовж навчального року.

Однією із важливих складових програми є інтегративні навчальні проекти, при виконанні яких відбувається закріплення, поглиблення та активне засвоєння матеріалів курсу. Передбачено, що учні мають здійснювати вибір із запропонованих життєвих ситуацій (тем), придумувати свою тематику життєвих ситуацій; планувати та коригувати план дослідження; виявляти готовність відкрито висловлювати та відстоювати свої думки; вчитися слухати та чути партнера, з повагою визнавати право кожного на власний погляд; навчитися презентувати результат індивідуального чи колективного дослідження.

Програмою передбачено створення учнями індивідуальних або групових проектів у 3-му і 4-му класах. У ході створення цих проектів учні мають ознайомитися з основними принципами проектної діяльності і реалізувати всі ІК-компетентності, набуті у процесі вивчення цього курсу. Під час вивчення теми “Створення проектів” можна виконати з учнями:

- кілька комплексних проектів наприкінці навчального року;
- один комплексний проект наприкінці навчального року (не менше 3 годин), а решту годин розподілити на виконання міні-проектів упродовж навчального року.

Характеристика умов навчання

Успішне впровадження навчального курсу “Сходинки до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” залежить від обов'язкової саме для нього

складової – *стандарту можливостей для навчання*, в якому зазначаються обов'язкові *умови та ресурси*, що потрібні для реалізації державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів молодшого шкільного віку.

Під час вивчення курсу “Сходинки до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів” кожен урок проводиться із використанням комп'ютерів. Тому на кожному уроці класи діляться на підгрупи так, щоб кожен учень був забезпечений індивідуальним робочим місцем за комп'ютером, але не менше 8 учнів у підгрупі.

Згідно із санітарно-гігієнічними нормами час роботи учнів за комп'ютером на одному уроці не повинен перевищувати 15 хв. Весь інший час уроку учні працюють без комп'ютера, ознайомлюються із загальними теоретичними положеннями курсу “Сходинки до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів”, повторюють і закріплюють вивчений матеріал, виконують вправи на розвиток уваги, алгоритмічного, логічного та критичного мислення, творчих здібностей тощо.

Для практичної роботи учнів за комп'ютером можна використовувати програми з наявного у школі навчального програмного забезпечення та середовища, які адаптовані для навчання дітей молодшого шкільного віку. Пропонуємо перелік необхідних *програмних засобів*:

- операційна система;
- програми на розвиток логічного та критичного мислення;
- розвивальні програми;
- комп'ютерні програми на підтримку вивчення української мови, іноземної мови, математики, образотворчого мистецтва, музики тощо;
- клавіатурний тренажер;
- тренажер миші;
- графічний редактор;
- текстовий процесор;
- редактор презентацій;
- середовище виконання алгоритмів.

Види діяльності, які треба реалізовувати у процесі вивчення курсу – ігрова, навчально-ігрова, практичне експериментування, конструювання, художня діяльність, дослідження, співпраця в парі, групова взаємодія.

Варіативність завдань курсу, постійний зв'язок з різними предметами, опора на досвід дитини, включення у процес навчання змістовних ігрових ситуацій для засвоєння знань і оволодіння способами дій, колективне обговорення проблемних питань дозволять сприятимуть позитивному впливові на розвиток пізнавального інтересу в учнів.

Учень має змогу навчитися: здійснювати констатуючий контроль та формувальне оцінювання за результатами та способами своїх навчальних дій; самостійно адекватно оцінювати правильність своїх навчальних дій, у разі потреби вносити корективи у навчальний процес.

З метою оцінювання індивідуальних досягнень учнів може бути використаний метод портфоліо. Таке оцінювання передбачає визначення критеріїв для внесення учнівських напрацювань до портфоліо; форми подання матеріалу; спланованість оцінного процесу; елементи самооцінки з боку учня тощо.

Пропонується проводити оцінювання на базі портфоліо учня: *портфоліо розвитку та демонстраційне портфоліо*.

**Зміст навчального матеріалу й державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
2 клас**

35 годин (1 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Комп'ютери та їх застосування (3 год) Сучасні комп'ютери та їх застосування. Правила поведінки і безпеки життєдіяльності (БЖ) в комп'ютерному класі</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про сфери застосування сучасних комп'ютерів; • <i>розуміє</i> призначення комп'ютера; • <i>наводить приклади</i> використання сучасних комп'ютерів у різних сферах діяльності людини; • <i>називає</i> пристрої, що використовуються для обчислення, опрацювання текстів, зображень, передавання повідомлень; • <i>дотримує правил</i> поведінки і БЖ у роботі з комп'ютером • <i>пояснює</i> зображення на схемі; • <i>висловлює</i> свою думку під час роботи в парі; • <i>слухає</i> товариша, працюючи в парі; • <i>розрізняє</i> об'єкти за їх основною ознакою, а також об'єкти за їх зображенням; • <i>виокремлює</i> корисне для себе під час вивчення нового матеріалу; • <i>формулює</i> свої навчальні потреби;

	<ul style="list-style-type: none"> • виокремлює об'єкти, що не належать множині; • зіставляє зображення об'єктів та їх назви; • оцінює свої вміння та знання за запропонованими твердженнями; • групує об'єкти за однаковими властивостями; • визначає належність об'єкта до групи за властивістю; • визначає властивість, за якою об'єднані об'єкти до однієї групи
<p>Основні складові комп'ютера. Початкові навички роботи з комп'ютером (9 год) Складові комп'ютера (системний блок, пристрої введення (миша, клавіатура), пристрої виведення (монітор, принтер)). Підготовка комп'ютера до роботи. Коректне завершення роботи з комп'ютером. Поняття про програму. <i>Робочий стіл</i>. Запуск програми на виконання з <i>Робочого столу</i>. Вікно програми. Завершення роботи із програмою.</p> <p>Миша Наведення вказівника, вибір об'єктів, переміщення об'єктів, подвійне клацання.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає складові комп'ютера (системний блок, монітор, клавіатура та миша, принтер); • розуміє призначення основних складових комп'ютера; • має уявлення про програму, <i>Робочий стіл</i>, значки; • називає порядок вмикання та вимикання комп'ютера; • уміє: <ul style="list-style-type: none"> - вмикати комп'ютер; - коректно завершувати роботу з комп'ютером; - вказувати вказівником на об'єкти, які знаходяться на <i>Робочому столі</i> або у вікні виконання програми; - вибирати об'єкти одинарним клацанням лівої кнопки миші; • володіє навичками перетягування об'єктів за допомогою миші; • виконує подвійне клацання лівої кнопки миші;

Робота із програмами на розвиток логічного мислення та відпрацювання навичок роботи з мишею.

Клавіатура

Клавіатура комп'ютера. Призначення основних клавіш

- *використовує* значки на *Робочому столі* для запуску програм;
- *уміє* коректно завершувати роботу із програмою;
- *розрізняє* різні групи клавішів клавіатури комп'ютера та їх призначення;
- *уміє* використовувати клавіатуру для введення окремих символів та слів кирилицею і латиницею у середовищі клавіатурного тренажера;
- *висловлює* власне припущення щодо утворення нових слів;
- *відрізняє* основні складові комп'ютера від другорядних;
- *пояснює* призначення схем;
- *порівнює* комп'ютерні об'єкти та об'єкти, які зустрічаються у житті;
- *будує* асоціативний ряд між значками та їх призначенням;
- *розуміє* призначення таблиць;
- *знаходить* елемент таблиці на перетині стовпчика і рядка;
- *порівнює* частини малюнка із самим малюнком, знаходить фрагмент малюнка на всьому малюнку;
- *знаходить* самі об'єкти за назвами об'єктів;
- *розуміє* призначення діаграми Венна, розуміє поняття перетину множин; *пояснює* діаграму Венна;
- *створює* просту таблицю за умовою задачі;
- *знаходить* елемент таблиці за номером рядка і стовпчика;
- *знаходить* у послідовності елементи, що відповідають певним властивостям;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>заповнює</i> таблицю на основі аналізу схеми або малюнка; • <i>визначає</i> елементи, яких не вистачає у множині; • <i>створює</i> стовпчикову діаграму на основі прикладу; • <i>знаходить</i> у множині елементи за певними ознаками, <i>впорядковує</i> елементи множини; • <i>уміє</i> користуватися підказкою під час роботи з комп'ютерною грою; • <i>уміє</i> обирати потрібний розділ програми за вказаною послідовністю; • <i>уміє</i> вводити із клавіатури великі та малі літери, цифри
<p>Поняття про повідомлення, інформацію та інформаційні процеси (5 год) Поняття про повідомлення. Сприймання людиною повідомлень. Інформація. Інформаційні процеси: отримання, зберігання, опрацювання і передавання повідомлень. Різні пристрої, що використовуються для роботи з повідомленнями. Короткі історичні відомості (від абака до нетбука). Робота з розвивальними програмами</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про повідомлення та інформацію; • <i>має уявлення</i> про використання повідомлень людиною; • <i>розуміє</i>, за допомогою яких органів чуття людина сприймає повідомлення; • <i>має уявлення</i> про призначення різних пристроїв, що використовуються людиною для роботи з повідомленнями (телефон, диктофон, факс, плеєр, калькулятор, фотокамера, ігрові приставки, навігатор тощо); • <i>орієнтується</i>, які пристрої призначені для реалізації яких інформаційних процесів; • <i>орієнтується</i>, як можна працювати з повідомленнями; • <i>називає</i> інформаційні процеси (отримання, зберігання, опрацювання і передавання повідомлень);

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>наводить приклади</i> інформаційних процесів зі своєї навчальної діяльності і в навколишньому світі; • <i>розрізняє</i> інформаційні процеси (отримання, зберігання, опрацювання і передавання повідомлень); • <i>уміє аналізувати</i> подані в таблиці дані; • <i>виконує</i> завдання за графічним зразком; • <i>відрізняє</i> однакові множини елементів за їх зовнішніми ознаками; • <i>визначає</i> спільну властивість елементів множини; • <i>уміє знаходити</i> зайвий елемент множини; • <i>створює</i> групи об'єктів за однаковими властивостями; • <i>уміє знаходити</i> відповідність між елементами двох множин; • <i>уміє використовувати</i> клавіатуру для швидкого введення літер, цифр та інших символів
<p>Алгоритми і виконавці (4 год) Спонукальні речення. Ознайомлення з поняттям команди. Команди і виконавці. Ознайомлення з поняттям алгоритму. Виконавці алгоритмів. Алгоритми в нашому житті</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> сутність понять: “команда”, “алгоритм”; • <i>розрізняє</i> команди від речень, що не є командами; • <i>наводить приклади</i> алгоритмів із навколишнього життя; • <i>уміє</i> виконати алгоритм, складений для нього як для виконавця; • <i>розуміє</i> поняття “план”; • <i>відрізняє</i> план від інструкції; • <i>виконує</i> алгоритм за його командами за зразком і відповідними підказками та значками;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє</i> доповнювати множину елементами за аналогією; • <i>розпізнає</i> закономірність у розташуванні предметів; • <i>порівнює</i> властивості елементів двох множин; • <i>розпізнає</i> спільні ознаки для декількох предметів; • <i>уміє</i> керувати комп'ютерними виконавцями для виконання завдання, розуміючи їх систему команд; • <i>уміє</i> розміщувати елементи множин за зразком; • <i>уміє</i> працювати в парах, слухати один одного, домовлятися про спільний розв'язок, спільне рішення; • <i>уміє</i> створювати алгоритм у графічній формі, за допомогою малюнків; • <i>уміє</i> встановлювати правильну послідовність дій
<p>Об'єкти. Графічний редактор (8 год) Об'єкти. Властивості об'єктів, значення властивостей. Графічний редактор. Створення об'єктів у середовищі графічного редактора, зміна значень їх властивостей. Комбінування об'єктів, створення зображень. Додавання тексту. Збереження зображень. Відкриття збережених зображень у редакторі</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про об'єкти та їх властивості, значення властивостей; • <i>наводить приклади</i> об'єктів, властивостей об'єктів, значень властивостей об'єктів; • <i>розуміє</i> призначення графічного редактора; • <i>уміє</i> запускати графічний редактор на виконання; • <i>розуміє</i> призначення інструментів середовища графічного редактора; • <i>має уявлення</i> про можливості використання палітри кольорів у середовищі графічного редактора;

	<ul style="list-style-type: none">• <i>уміє</i> використовувати палітри кольорів у середовищі графічного редактора;• <i>уміє</i> створювати прості графічні об'єкти та їх комбінації;• <i>уміє</i> змінювати значення властивостей об'єктів у середовищі графічного редактора;• <i>застосовує</i> інструменти середовища графічного редактора для створення зображень за власним задумом;• <i>уміє</i> додавати текст до створених зображень;• <i>поєднує</i> текстові та графічні об'єкти у середовищі графічного редактора ;• <i>уміє</i> зберігати зображення на Робочому столі або в папці, встановленій за замовчуванням;• <i>уміє</i> відкривати у середовищі графічного редактора збережені зображення;• <i>називає</i> різні значення властивостей знайомих об'єктів;• <i>розрізняє</i> властивості та значення властивостей;• <i>уміє</i> розміщувати об'єкти в таблиці за вказаними властивостями;• <i>відновлює</i> задану послідовність об'єктів;• <i>уміє</i> створювати зображення за алгоритмом у середовищі графічного редактора;• <i>уміє</i> розподіляти об'єкти множини на підмножини;• <i>уміє</i> доповнювати послідовності відсутніми елементами;• <i>уміє</i> знаходити зайвий елемент множини;
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє</i> знаходити спільні та відмінні елементи у графічних об'єктах; • <i>орієнтується</i> у графічному зображенні відношень множин
<p>Комп'ютерна підтримка вивчення навчальних предметів (4 год) Робота з комп'ютерними програмами на підтримку вивчення української мови, іноземної мови, математики, образотворчого мистецтва, музики тощо</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> правила роботи з комп'ютерними програмами підтримки вивчення навчальних предметів; • <i>застосовує</i> правила роботи з комп'ютерними програмами підтримки вивчення навчальних предметів; • <i>уміє</i> працювати з комп'ютерними програмами підтримки вивчення навчальних предметів; • <i>упорядковує</i> елементи множини за вказаною ознакою; • <i>порівнює</i> елементи двох-трьох множин, знаходить спільні та відмінні елементи; • <i>переводить</i> текст задачі в табличну форму; • <i>досліджує</i> вказані додаткові функції в середовищі комп'ютерної програми; • <i>орієнтується</i> у розв'язуванні задач із сірниками та задач на просторову уяву
<p>Повторення і систематизація навчального матеріалу. Резервний час (2 год)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про планування власних дій на кілька кроків; • <i>має уявлення</i> про моделювання процесів у простих навчальних та практичних життєвих ситуаціях

3 клас

35 годин (1 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Повторення, узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 2 клас (2 год)	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none">• називає правила складання ребусів;• уміє розв'язувати ребуси
Інформаційні процеси і комп'ютер (4 год) <p>Способи подання повідомлень (текстовий, графічний, звуковий, відео, умовні жести та сигнали, комбіновані). Носії повідомлень. Дані. Опрацювання та зберігання даних за допомогою комп'ютера. Поняття про символи та їх кодування. Кодування та декодування повідомлень. Робота із програмами на опрацювання даних та повідомлень</p>	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none">• називає способи подання повідомлень;• наводить приклади повідомлень, поданих різними способами;• розрізняє способи подання повідомлень;• має уявлення про носії повідомлень, дані;• орієнтується у засобах зберігання та опрацювання повідомлень;• має уявлення про символ;• описує способи кодування і декодування символів та повідомлень на різних прикладах;• наводить приклади кодування і декодування символів та повідомлень;• описує поняття істинного та хибного висловлювання;• наводить приклади істинних та хибних висловлювань;• визначає істинні та хибні висловлювання;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>описує</i> спосіб створення та розв'язування анаграм; • <i>розв'язує</i> анаграми
<p>Файли та папки. Вікна та операції над вікнами (4 год) Поняття файлу та папки. Вкладені папки. Перегляд вмісту папок. Основні об'єкти вікна (рядок заголовка, кнопки керування, робоча область). Операції над вікнами. Поняття меню. Контекстне меню. Різні способи запуску програм на виконання. Робота з розвивальними програмами</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про файли і папки, їх призначення; • <i>наводить приклади</i> імен папок, файлів; • <i>уміє</i> відкривати потрібну папку, переглядати її вміст та закривати; • <i>називає</i> основні об'єкти вікна (рядок заголовка, кнопки керування, робоча область); • <i>розуміє</i> призначення основних об'єктів вікна; • <i>пояснює</i> призначення кнопок керування вікном; • <i>називає</i> основні операції, які можна виконувати над вікнами; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - змінювати розміри вікон; - змінювати положення вікон на екрані; - згортати і розгортати вікна; • <i>розуміє</i> призначення меню, контекстного меню; • <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> - різні способи запуску програм на виконання; - подання даних у вигляді дерева; - поняття, пов'язані зі структурою дерева; • <i>уміє</i> подавати структуру папок і файлів у вигляді дерева;

<p>Пошук даних в Інтернеті (6 год) Поняття про комп'ютерну мережу. Поняття про Інтернет. Ознайомлення з програмою-браузером. Поняття веб-сторінки, її адреси. Гіперпосилання. Правила пошуку даних в Інтернеті. Збереження даних, знайдених в Інтернеті. Авторське право та Інтернет. Безпечна робота в Інтернеті</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про комп'ютерні мережі, веб-сторінки, адресу веб-сторінки, гіперпосилання; • пояснює призначення браузера; • <i>уміє</i> розпочинати і завершувати роботу із браузером; • <i>пояснює</i> процес пошуку даних у мережі Інтернет; • <i>використовує</i> гіперпосилання для навігації веб-сторінками; • має уявлення про ключові слова; • <i>уміє:</i> <ul style="list-style-type: none"> - з допомогою вчителя визначати тему, основну думку тексту, ставити запитання за змістом тексту для виділення ключових слів; - виконувати нескладний пошук текстів та зображень в Інтернеті за вказаною темою; - зберігати результати пошуку потрібних зображень; • <i>дотримує</i> авторських прав під час використання зображень, знайдених в Інтернеті; правил безпечної роботи в Інтернеті; • <i>описує</i> спосіб розв'язування логічної задачі; • <i>орієнтується</i> у розв'язуванні популярних логічних задач; • <i>наводить приклади</i> задач із невизначеною умовою; • <i>використовує</i> довідкові матеріали для пошуку потрібних даних, у тому числі словників (навчальних, тлумачних тощо) й енциклопедій
--	--

Робота із презентаціями (7 год)

Презентація та слайди.

Середовище редактора презентацій.

Відкриття презентації та її запуск на перегляд.

Текстові та графічні об'єкти слайдів.

Переміщення об'єктів на слайді.

Створення та редагування текстових об'єктів.

Вставлення зображень і тексту. Форматування текстових і графічних об'єктів слайда. Збереження презентацій.

Створення простих презентацій

Учень/учениця:

- має уявлення про комп'ютерну презентацію та її складові, фотоальбом;
- наводить приклади використання презентацій у процесі навчання;
- має уявлення про середовище редактора презентацій;
- описує процес створення презентацій;
- розрізняє текстові та графічні об'єкти слайда презентації;
- *уміє:*
 - виділяти слайди;
 - виділяти об'єкти слайда та виконувати над ними прості операції: відкривати контекстне меню, переміщувати, змінювати значення властивостей, видаляти;
 - вводити текст, вставляти зображення та текст до слайда презентації;
- має уявлення про:
 - редагування тексту слайда;
 - форматування тексту на слайді – зміна розміру літер, їх кольору та виду накреслення, вирівнювання по горизонталі;
 - форматування зображень на слайді;
- *уміє:*
 - відкривати файл, що містить презентацію;
 - здійснювати перегляд презентації, сортування слайдів та її збереження;

	<ul style="list-style-type: none"> - створювати прості презентації (3–5 слайдів), зокрема фотоальбом; - демонструвати презентацію з усним коментарем перед слухачами; • називає можливі варіанти логічного закінчення описаних дій; • знаходить логічні зв'язки у поданому матеріалі; • розпізнає закономірність у розташуванні предметів; • використовує дерева для аналізу, а також для класифікації та опису структури
<p>Алгоритми і виконавці (5 год) Алгоритми і виконавці. Середовище виконання алгоритмів. Складання алгоритмів для виконавців. Словесне подання алгоритмів</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наводить приклади виконавців алгоритмів та систем команд виконавців алгоритмів; • складає алгоритми дій із повсякденного життя та з використанням матеріалу навчальних предметів (математики, української мови тощо); • пояснює випадки, коли виконавець не може виконати команду; • називає виконавців алгоритму та систему команд виконавців у визначеному середовищі; • записує алгоритм у вигляді послідовності команд виконавця; • виконує алгоритми у визначеному середовищі; • має уявлення про словесне подання алгоритму;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>описує</i> поняття “заперечення”; • <i>уміє</i> розв’язувати завдання з елементами заперечення
Створення проектів (4 год) Поняття навчального проекту. Етапи виконання навчального проекту	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про проект; порядок роботи над проектом; • <i>використовує:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Інтернет для пошуку текстів і графічних зображень із теми проекту; - графічний редактор для підготовки матеріалів із теми проекту; - редактор презентацій для оформлення матеріалів із теми проекту
Повторення і систематизація навчального матеріалу. Резервний час (3 год)	

4 клас

5 годин (1 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Повторення, узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3 клас (2 год)	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> правила складання ребусів; • <i>описує</i> спосіб створення і розв’язування анаграм; • <i>уміє</i> розв’язувати ребуси та анаграми

<p>Операції над папками і файлами (3 год) Створення і видалення папок, видалення файлів. Копіювання файлів та папок.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>створює</i> папки, використовуючи контекстне меню; • <i>видаляє</i> папки і файли, використовуючи контекстне меню; • <i>копіює</i> файли і папки, використовуючи контекстне меню; • <i>орієнтується</i> у розв’язуванні логічних задач; • <i>пояснює</i> поняття “множина”; • <i>наводить приклади</i> об’єктів, які входять до вказаної множини; • <i>розпізнає</i> найхарактернішу ознаку предмета; • <i>знаходить</i> “зайвий” об’єкт у групі; • <i>розпізнає</i> спільні ознаки для декількох предметів
<p>Опрацювання тексту на комп’ютері (7 год) Тексти і текстовий редактор. Середовище текстового редактора. Відкриття та створення текстового документа. Редагування тексту. Правила введення тексту. Форматування тексту. Копіювання і переміщення фрагментів тексту. Вставлення зображень у текстовий документ. Збереження текстового документа</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> призначення текстового редактора; • <i>має уявлення</i> про середовище текстового редактора; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - розпочинати і завершувати роботу з текстовим редактором; - відкривати в середовищі редактора текстовий документ, що зберігається на носії; - створювати новий абзац тексту; - переключати мовні режими роботи клавіатури; - вводити кілька абзаців тексту з дотриманням правил орфографії і пунктуації;

	<ul style="list-style-type: none">- виділяти фрагменти тексту (слово, рядок, абзац);- переміщувати текстовий курсор по тексту з використанням миші та клавіатури;- редагувати та форматувати текст: символи (розмір, колір, накреслення), абзаци (вирівнювання, відступ першого рядка, відступи ліворуч та праворуч);- вставляти до текстового документа графічні зображення;• <i>створює</i> в середовищі текстового редактора текстовий документ;• <i>розрізняє</i> операції копіювання і переміщення фрагментів тексту;• <i>називає</i> різні способи копіювання і вставлення фрагментів тексту;• <i>застосовує</i> різні способи копіювання і переміщення фрагментів тексту;• <i>уміє</i> зберігати текстовий документ на носії;• <i>робить висновки</i> з отриманого матеріалу;• <i>визначає</i> причинно-наслідкові зв'язки між подіями;• <i>уміє</i>:<ul style="list-style-type: none">- визначати залежності в тексті та подавати матеріал у вигляді схеми;- виконувати сортування та знаходження об'єктів за деякою ознакою, в тому числі розташування слів у словниковому порядку
--	---

<p>Електронне листування (5 год) Електронна скринька та електронне листування. Електронна адреса поштової скриньки. Правила і етикет електронного листування. Безпечна робота в Інтернеті при електронному листуванні</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про електронну скриньку та її адресу; • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - відкривати власну поштову скриньку, створену вчителем; - створювати і надсилати електронні листи; - вкладати файли до електронного листа; - відкривати одержані електронні листи; • <i>знає</i> правила й етикет електронного листування; • <i>дотримує правил</i> безпечної роботи в Інтернеті при електронному листуванні; • <i>уміє</i> розв'язувати логічні задачі; • <i>знаходить</i>: <ul style="list-style-type: none"> - відповідності в поданому матеріалі; - логічні зв'язки в поданому матеріалі
<p>Висловлювання. Алгоритми з розгалуженням і повторенням (8 год) Висловлювання. Істинні та хибні висловлювання. Логічне слідування "Якщо – то – інакше". Аналіз тексту задачі. Алгоритми з розгалуженням. Створення та виконання алгоритмів з розгалуженням для виконавців у визначеному середовищі. Алгоритми з повторенням.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> правильні (істинні) та неправильні (хибні) висловлювання; • <i>наводить приклади</i> істинних та хибних висловлювань; • <i>формулює</i> висловлювання з логічною послідовністю; • <i>виконує</i> змістовий аналіз формулювання задачі; • <i>моделює</i> умову задачі за допомогою схем; • <i>прогнозує</i> очікуваний результат;

<p>Створення та виконання алгоритмів з повторенням у визначеному середовищі</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>аналізує</i> задачу та <i>пропонує</i> або <i>розробляє</i> спосіб її розв'язування; • <i>уміє</i> знаходити варіанти розв'язування задачі, проблеми; • <i>розрізняє</i> алгоритмічні структури (послідовність, розгалуження, повторення); • <i>уміє</i>: <ul style="list-style-type: none"> - створювати та виконувати алгоритми з розгалуженням у визначеному середовищі; - створювати та виконувати алгоритми з повторенням у визначеному середовищі; • <i>має уявлення</i> про схеми дедуктивних міркувань; • <i>описує</i> схеми розв'язування логічних задач; • <i>аналізує</i> вхідні дані та пропонує схеми розв'язування завдань; • <i>пояснює</i> хід розв'язування логічних задач; • <i>доводить</i> власну думку, міркуючи за аналогією або проводячи прості дедуктивні міркування; • <i>використовує</i> метод розбиття задачі на підзадачі в задачах великого обсягу; • <i>виконує</i> інструкції та алгоритми для розв'язування деякої практичної чи навчальної задачі
<p>Створення проектів (6 год)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про порядок роботи над проектом; • <i>реалізує</i> проект із вказаної теми;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>записує</i> план своєї роботи над проектом; • <i>використовує</i>: <ul style="list-style-type: none"> - Інтернет для пошуку даних із теми проекту; - текстовий і графічний редактор для оформлення матеріалів із теми проекту; - редактор презентацій; - електронну пошту для відправлення вчителю результатів своєї роботи
<p>Повторення і систематизація навчального матеріалу. Резервний час (3 год)</p>	

Вивчення курсу здійснюється за навчальними посібниками: “Морзе Н. В. Сходинки до інформатики: інтегрований курс з розвитку алгоритмічного, логічного та критичного мислення молодших школярів: методичний посібник для вчителя, 2 кл. / Н. В. Морзе, В. П. Вембер, Н. А. Саражинська. – К. : Школяр, 2014”; “Морзе Н. В. та ін. Сходинки до інформатики : Робочий зошит № 1 для учнів 2 класу / Н. В. Морзе, В. П. Вембер, Н. А. Саражинська. – К. : Школяр, 2013”; “Морзе Н. В. та ін. Сходинки до інформатики : Робочий зошит № 2 для учнів 2 класу / Н. В. Морзе, В. П. Вембер, Н. А. Саражинська. – К. : Школяр, 2013”; “Морзе Н. В. та ін. Методичний посібник для вчителя “Сходинки до інформатики у 2 класі” / Н. В. Морзе, В. П. Вембер, Н. А. Саражинська. – К. : Школяр, 2013”; “Морзе Н. В. Сходинки до інформатики: книга для учня 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Н. В. Морзе, В. П. Вембер, Н.А. Саражинська. – К. : Школяр, 2013”.

ДИВОВИЖНІ ОРИГАМІ

1-4 класи

Автор: *О. М. Іонова* – доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри природничих та гуманітарних наук імені Святослава Хороброго Міжрегіональної академії управління персоналом; викладач оригамі спеціалізованої школи № 314 з поглибленим вивченням німецької та англійської мов м. Київ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розвиток інтелектуальних і творчих здібностей особистості, розвиток її компетентностей на основі культури і мистецтва українського народу, народних традицій, залучення молодого покоління до надбань духовної культури як українського народу, так і народів світу залишається актуальним і нині.

Найцінніше багатство нації – це її інтелектуальний потенціал. Одним з ефективних засобів розвитку інтелекту дітей є заняття оригамі, що в перекладі з японської мови означає “складання з паперу”.

Фахівці називають мистецтво оригамі ефективним засобом розвитку інтелекту сучасної дитини. Оригамі – це унікальний різновид інтелектуальної гри, що сприяє гармонійному розвитку людини. У наш час у багатьох країнах світу оригамі використовують у практиці дошкільної, початкової та позашкільної освіти. В Україні діти знайомляться з цим мистецтвом в повному обсязі завдяки факультативним формам навчання.

Традиційне японське мистецтво оригамі нині у світі набуло великої популярності й поширення.

Оригамі – старовинна японська техніка складання різних фігурок із паперу. Незважаючи на традиційність і незмінність упродовж багатьох років базових теорій і основ мистецтва, оригамі називають технологією XXI століття.

В Україні нового імпульсу набули й національні види декоративно-ужиткового мистецтва – витинанки та паперопластика.

Програма “Оригамі” є програмою художньо-естетичного спрямування.

Метою програми є формування компетентності особистості в процесі вивчення оригамі, розвиток творчого, нестандартного, просторового мислення і застосування його у практичній діяльності.

Основні завдання полягають у формуванні у дитини таких компетентностей:

- ◀ *пізнавальної*: оволодіння знаннями про папір, його види, властивості, виробництво, способи конструювання з паперу;
- ◀ *практичної*: оволодіння “азбукою” оригамі – способами та прийомами складання з паперу, формування практичних умінь і навичок з виготовлення моделей оригамі;

- ↳ *творчої*: набуття досвіду власної творчої діяльності, емоційний, фізичний, інтелектуальний розвиток, творча реалізація особистості;
- ↳ *соціальної*: виховання культури праці, формування дружніх взаємин, відчуття відповідальності, колективізму, взаємодопомоги.

Педагоги та психологи довели, що саме оригамі розвиває в дітей такі важливі якості, як спостережливість, гнучке, евристичне та асоціативне мислення, логічну та зорову пам'ять, просторову та творчу уяву, художні здібності, зосередженість, чуття пропорції, кмітливість, фантазію; сприяє формуванню вміння аналізувати предмети, навичок роботи з папером; концентрації уваги на дрібних деталях, естетичний смак, трудові навички та культуру праці, дрібну моторику пальців, окомір.

Програма "Оригамі" має три рівні та розрахована на чотири роки навчання:

- початковий рівень – один рік навчання (1 клас);
- основний рівень – два роки навчання (2, 3 класи);
- високий рівень – один рік навчання (4 клас).

Програма розрахована на дітей від 6–10 років. Заняття проводять один раз на тиждень (36 годин на рік). Кількісний склад навчальної групи – 10–15 учнів.

Тематичний план програм різного рівня навчання складається із трьох розділів. Назви розділів та тем повторюються на різних рівнях навчання, але педагогічні завдання ускладнюються за принципом "від простого до складного": зміст розділів і тем, що вивчаються, ускладнюється і урізноманітнюється на кожному рівні вивчення оригамі. Діти засвоюють знання, поглиблюють їх, а практичні навички – вдосконалюють.

Заняття містять як теоретичну, так і практичну частини. Основний час відводять на практичну роботу.

На заняттях використовують такі методи навчання:

- *словесні*: лекції, бесіди, пояснення;
- *наочні*: демонстрації зразків, карт-схем, ілюстрації виробів;
- *практичні*: досвід, вправи, виконання практичних завдань, операцій, засвоєння технологій.

Міжпредметні зв'язки на заняттях встановлюються з різними шкільними навчальними предметами: мовою – розвиток усного мовлення під час аналізу моделей оригамі; образотворчим мистецтвом – поєднання кольорів, основи композиції; математикою – геометричні фігури, креслення, трудове навчання.

У зв'язку з використанням ріжучих інструментів під час практичних робіт, на початку навчального року та на кожному занятті особливу увагу треба звертати на дотримання учнями правил організації робочого місця, безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог під час виконання практичних робіт.

Прогнозовані результати навчання:

- ознайомитися з мистецтвом оригамі;
- навчитися різних прийомів роботи з папером;
- знати основні геометричні поняття, умовні знаки та базові форми, прийняті в оригамі;
- вміти виконувати усні інструкції, читати і замальовувати схеми виробів;
- створювати вироби, користуючись картами і схемами;
- володіти основними принципами конструювання під час створення нових моделей;
- створювати індивідуальні та колективні композиції з окремих виробів, об'єднаних однією темою.

Перевірка знань і вмінь учнів здійснюється після виконання ними практичних робіт, участі у виставках і конкурсах, складанні альбому власних робіт.

Плануючи роботу, вчитель може вносити свої корективи, враховуючи інформацію щодо новітніх тенденцій у мистецтві оригамі, які постійно оновлюються в мережі Інтернет та спеціальній літературі з оригамі.

**Початковий рівень
1 клас**

Тематичний план

№ з/п	Назва розділів і тем	Кількість годин		
		<i>теорія</i>	<i>практика</i>	<i>разом</i>
1.	Розділ 1. Вступ до оригамі	3	-	3
1.1.	Історія мистецтва оригамі	1	-	1
1.2.	Матеріали та інструменти для оригамі	1	-	1
1.3.	Правила організації робочого місця, безпечної праці та санітарно-гігієнічні вимоги	1	-	1
2.	Розділ 2. Базові форми (прості)	4	8	12
2.1.	Умовні позначення та прийоми складання в оригамі	1	1	2
2.2.	Базові форми. Види базових форм: “Трикутник”, “Книжка”, “Двері”, “Будинок”, “Повітряний змій”	2	6	8
2.3.	Елементарні геометричні поняття засобами оригамі	1	1	2
3.	Розділ 3. Моделі оригамі з простих базових форм	5	16	21
3.1.	Прості рухомі моделі-іграшки. Ляльковий театр із паперу	1	3	4
3.2.	Модульне оригамі з плоских модулів	1	3	4
3.3.	Моделі птахів, звірів у класичному оригамі	1	4	5

3.4.	Сувеніри та прикраси до свят	1	4	5
3.5.	Підготовка до виставок учнівських робіт	-	2	2
4.	Підбиття підсумків	1	-	1
	Всього:	12	24	36

ПРОГРАМА

№ з/п	Зміст тем	К-сть годин	Навчальні досягнення учнів
1.	Розділ 1. ВСТУП ДО ОРИГАМІ	3	
1.1.	Історія мистецтва оригамі Оригамі – японське мистецтво складання фігур із паперу. Виникнення оригамі та використання виробів у побуті японців. Види виробів у техніці оригамі. Використання елементів оригамі в декоративно-ужитковому мистецтві	1	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>характеризує</i> оригамі як техніку складання з паперу; • <i>розпізнає</i> вироби в техніці оригамі; • <i>називає</i> види виробів із паперу
1.2.	Матеріали та інструменти для оригамі Винахід паперу та перші поробки з нього. Папір та його види. Фактура та якості паперу – глянцева, матова, вологостійка, цупка, ворсиста; папір, картон, калька.		Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> спеціальний папір, що використовується в оригамі; • <i>добирає</i> папір для поробок; необхідні матеріали та інструменти;

	Матеріали для оригамі: папір (спеціальний папір) для оригамі, його властивості; клей, його види, способи використання під час роботи; фарба, її види та призначення в оформленні робіт. Інструменти та їх призначення: ножиці, олівці, лінійка	1	<ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримує правил</i> поведінки на занятті
1.3.	Правила організації робочого місця, правила безпечної праці та санітарно-гігієнічні вимоги Вимоги до приміщення, робочого місця. Правила безпечної праці під час роботи з ножицями, олівцем, лінійкою. Санітарно-гігієнічні вимоги (освітлення, чистота рук). Добір матеріалів для роботи та організація робочого місця	1	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> основні положення правил безпечної праці під час роботи; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти за призначенням; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.	Розділ 2. БАЗОВІ ФОРМИ (ПРОСТІ)	12	
2.1.	Умовні позначення та прийоми складання в оригамі Умовні позначення в оригамі, їх призначення. Міжнародні умовні позначення в оригамі. Використання умовних позначень під час виготовлення виробів. <i>Види основних ліній: “долина” та “гора”. Прийоми складання: “зігнути на себе”, “відігнути від себе”,</i>		Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає</i> міжнародні умовні позначення; • <i>читає</i> умовні позначення; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>засвоює</i> прийоми складання; • <i>застосовує</i> основні прийоми складання паперу;

	<p>“зігнути навпіл”, “відкрити кишеню”, “розплющити”.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Вправи з виконання основних прийомів складання паперу</p>	1	<ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.2.	<p>Базові форми (прості)</p> <p>Поняття базової форми як азбуки оригамі.</p> <p>Види фігур простих базових форм: “Трикутник”, “Книжка”, “Двері”, “Будинок”, “Повітряний змій”.</p> <p>Види виробів, виготовлених на основі простих базових форм (що їх вивчають).</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Складання фігур на основі простих базових форм.</p> <p>Виготовлення виробів на основі простих базових форм.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів на основі простих базових форм:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - “Трикутник”: песик, зайчик, кішка, тюльпан, яхта; - “Двері”: поросятко, мишка, пілотка, човник; - “Повітряний змій”: пінгвін, гусак, лебідь, качка, півник, курча, дерево; - “Будинок”: лисенятко, будинок із флігелем 	8	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> базову форму “Трикутник”, “Книжка”, “Двері”, “Будинок”, “Повітряний змій”; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для виготовлення поробок; • <i>виготовляє</i> вироби на основі простих базових форм; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

2.3.	<p>Елементарні геометричні поняття засобами оригамі</p> <p>Поняття про квадрат, прямокутник, круг. Геометричні фігури та їх трансформування за допомогою згинань і ножиць.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Вправи з трансформування геометричних фігур</p>	2	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виконує</i> трансформування геометричних фігур; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
3.	<p>Розділ 3. МОДЕЛІ ОРИГАМІ З ПРОСТИХ БАЗОВИХ ФОРМ</p>	21	
3.1.	<p>Прості рухомі моделі: іграшки, ляльковий театр з паперу</p> <p>Поняття про прості рухомі моделі іграшки, виготовлені на основі простих базових форм.</p> <p>Ляльковий театр, виготовлення персонажів та декорацій до казок “Лисиця і Заєць”, “Котик і Півник”, “Колобок”, “Рукавичка”.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Виготовлення простих рухомих моделей іграшок, декорацій до казок.</p> <p>Розігрування сцен із казок відповідно до виготовлених персонажів.</p> <p><i>Орієнтовний перелік простих рухомих моделей іграшок:</i></p>	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає</i> прості рухомі моделі іграшок; • <i>складає</i> рухомі моделі іграшки з простих базових форм “Трикутник”, “Книжка”, “Двері”, “Будинок”, “Повітряний змії”; • <i>добирає</i> персонажів казок для виготовлення; матеріали та інструменти для роботи; • <i>виконує</i> та використовує поробки персонажів для лялькового театру; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

	<ul style="list-style-type: none"> - пташка, що клює (базова форма “Повітряний змій”); - песик, який киває головою (базова форма “Трикутник”); - ворона, що рухає крилами, жабка, що стрибає (базова форма “Будинок”) 		
3.2.	<p>Модульне оригамі з плоских модулів</p> <p>Поняття про модуль як один елемент із багатьох однакових. Поняття про техніку складання модуля. Модульне оригамі (два і більше квадратів). Моделі з використанням техніки надрізів та поєднання їх з витинанками.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Складання модуля. Складання моделей з квадратів. Виготовлення виробів з використанням надрізів.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення з двох або більше квадратів:</i> гном, ведмідь, кінь, білка, корова, орнамент, квіти, людина в довгому одязі, серветки, гірлянди, орнаменти, витинанки</p>	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає</i> модульне оригамі; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>складає</i> моделі з двох або більше квадратів; • <i>виготовляє</i> вироби з використанням надрізів; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
3.3.	<p>Моделі птахів, звірів у класичному оригамі</p> <p>Поняття про класичне оригамі.</p> <p>Види згинання. Прийоми згинання: “вигнути назовні”, виконання згинання “вигнути назовні”.</p>	5	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> терміни “класичне” та “кірікомі-оригамі”;

	<p>Кірікомі-оригамі (з використанням надрізів), його особливості. Українські витинанки, їх порівняння із кірікомі-оригамі. <i>Практичні роботи:</i> Вправи з виконання згинання “вигнути назовні”. Виготовлення виробів з використанням згинання “вигнути назовні” та кірікомі-оригамі. <i>Орієнтовний перелік виробів:</i> гуска, кенгуру, віслюк, слон, жираф (кірікомі-оригамі); заєць, мишка, лебідь, пінгвін, кіт (прийом “вигнути назовні”)</p>		<ul style="list-style-type: none"> • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виготовляє</i> вироби; • <i>застосовує</i> прийоми згинання “вигнути назовні”; надрізи; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
3.4.	<p>Сувеніри та прикраси до свят Традиції святкування Нового року в Україні та Японії. Листівки та ялинкові прикраси в техніці кірікомі-оригамі. Ялинкові прикраси, їх види. Маски, призначення масок. <i>Практична робота</i> Виготовлення сувенірів та прикрас до свят. <i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i> чобіт для подарунків, корона, ковпачок феї (з одного квадрата), маски зайця, kota, собаки, метелика, сніжинок, ліхтариків, ялинкових гірлянд у техніці кірікомі-оригамі. Ялинка з модулів</p>	5	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> українські та японські традиції святкування Нового року; • <i>добирає</i> для виготовлення сувеніри та прикраси до свят; матеріали та інструменти для їх виготовлення; • <i>виготовляє</i> сувеніри та прикраси до свят; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

3.5.	Підготовка до виставок учнівських робіт Оформлення робіт для виставки. Проведення виставки учнівських робіт. Оцінювання виставкових робіт учнів	2	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>готує</i> моделі для підсумкової виставки з використанням усіх вивчених базових форм та в різних техніках оригамі; • <i>оформлює</i> роботи для виставки; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
4.	Підбиття підсумків Підбиття підсумків роботи за рік, визначення кращих робіт. Нагородження вихованців.	1	

Основний рівень*

2 клас

Тематичний план

№ з/п	Назва розділів і тем	Кількість годин		
		<i>теорія</i>	<i>практика</i>	<i>разом</i>
1.	Розділ 1. Вступ до оригамі	2	3	5
1.1.	Вступне заняття	1	–	1

* Основний рівень передбачає два роки вивчення – 2 і 3 класи.

1.2.	Оригамі як вид храмового мистецтва. Види японського паперу. Декоративна обробка паперу	1	3	4
2.	Розділ 2. Базові форми (середня складність)	3	7	10
2.1.	Умовні знаки, символи та схеми в оригамі	1	1	2
2.2.	Базові форми: “Риба”, “Млинчик”, “Подвійний трикутник”, “Подвійний квадрат”	2	6	8
3.	Розділ 3. Цікаве оригамі	5	16	21
3.1.	Ігри-забави в оригамі	1	2	3
3.2.	Плоскі та об’ємні коробочки	1	3	4
3.3.	Море і його мешканці. Види морського транспорту	1	6	7
3.4.	Конструювання з об’ємних модулів. Модуль в “3D”	2	3	5
3.5.	Підготовка до виставок учнівських робіт	–	1	1
4.	Підбиття підсумків	–	1	1
	Всього:	10	26	36

ПРОГРАМА

№ з/п	Зміст тем	К-сть год	Навчальні досягнення учнів
1.	Розділ 1. ВСТУП ДО ОРИГАМІ	5	
1.1.	Вступне заняття Узагальнення знань учнів з оригамі, отриманих на	1	Учень/учениця: • пояснює термін “оригамі”;

	<p>початковому рівні. Ознайомлення із завданнями на навчальний рік.</p> <p>Правила поведінки на заняттях.</p> <p>Правила безпечної праці під час роботи з ножицями та клеєм. Санітарно-гігієнічні вимоги, організація робочого місця</p>		<ul style="list-style-type: none"> • <i>наводить приклади</i> виробів, виготовлених у техніці оригамі; • <i>називає</i> прості базові форми; • <i>обґрунтовує</i> необхідність дотримання правил поведінки в лабораторії, організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог
1.2.	<p>Оригамі як вид храмового мистецтва. Види японського паперу. Декоративна обробка паперу</p> <p>Поняття про використання оригамі в храмах. Види виробів у техніці оригамі, які використовують у храмах: храмові головні убори, паперові храмові ляльки, коробочки санбо, ліхтарики.</p> <p>Поняття про види і властивості японського паперу для оригамі.</p> <p><i>Основні прийоми декоративної обробки паперу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - нанесення відбитків, що повторюються (штампом із поролону, моркви, картоплі); - розбризкування фарби на поверхню паперу ("мармуровий папір"); - роздування через трубочку краплі розведеної фарби на поверхню аркуша. <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Виконання декоративної обробки паперу з використанням прийомів, які вивчаються.</p>	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> термін "храмове мистецтво"; • <i>розрізняє</i> види японського паперу для оригамі; • <i>називає</i> властивості японського паперу для оригамі; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виконує</i> декоративну обробку паперу; • <i>виготовляє</i> поробки для храмових ритуалів; • <i>використовує</i> основні прийоми декоративної обробки паперу; • <i>дотримує</i> правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

	Виготовлення виробів. <i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення з декоративного паперу:</i> коробочки санбо, ліхтарики, ляльки		
2.	Розділ 2. БАЗОВІ ФОРМИ СЕРЕДНЬОЇ СКЛАДНОСТІ	10	
2.1.	<p>Схеми, умовні знаки та символи в оригамі</p> <p>Основоположники абетки оригамі. Поняття про схеми в оригамі. Універсальні умовні знаки і символи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>лінії:</i> “гора”, “долина”, “попередня”, “невидима”; - <i>символи:</i> “зігнути”, “зігнути і розкрити”, “повернути”, “перевернути”, “натиснути”, “потягнути”, “надути”, “повторити з іншого боку”; - <i>складка:</i> “блискавка”; - <i>позначки:</i> “рівні кути”, “рівні відрізки”, “надрізати”. <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Читання умовних позначок у схемах поробок. Складання простих базових форм із використанням умовних позначок</p>	2	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> призначення схем в оригамі; • <i>читає</i> умовні позначки в схемах поробок; • <i>замальовує</i> умовні позначки в картах-схемах; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>складає</i> прості базові форми з використанням умовних позначок; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.2.	<p>Базові форми “Риба”, “Млинчик”, “Подвійний трикутник”, “Подвійний квадрат”</p> <p>Види базових форм: Риба”, “Млинчик”, “Подвійний трикутник”, “Подвійний квадрат”. Складання фігур на їх основі.</p>	8	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> базові форми, що їх вивчають; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи;

<p>Два способи побудови базової форми “Риба”. Складка “заяче вухо” як елемент базової форми “Риба”.</p> <p>Базова форма “Млинчик” – прийом складання “відігнути всі кути до центру квадрата”.</p> <p>Базова форма “Подвійний квадрат” – прийом складання (квадрат по діагоналі в трикутник, навпіл, розплющування кожної сторони).</p> <p>Базова форма “Подвійний трикутник” – прийоми складання (квадрат навпіл двічі, розплющування кожної сторони).</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Вправи з виконання базових форм, що вивчаються. Виготовлення виробів.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення (на основі базових форм середньої складності):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - короп, акула, тюлень, ласка, ворона, пінгвін, півень (базова форма “Риба”); - гадалка, водяна лілія, лис, який співає, корабель (базова форма “Млинчик”); - ваза, коробки, квіти (базова форма “Подвійний квадрат”); - кашпо, коробки, меблі, квіти, ялинка, мордочка зайця, білочка, короп, полуничка (базова форма “Подвійний трикутник”) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>складає</i> фігури на основі базових форм, що їх вивчають; • <i>виготовляє</i> вироби на основі базових форм, що їх вивчають; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
--	---

3.	Розділ 3. ЦІКАВЕ ОРИГАМІ	21	
3.1.	<p>Ігри-забави в оригамі</p> <p>Ігри-забави як різновид гри в повсякденному житті. Об'ємні поробки.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Складання фігур на основі базових форм, що їх вивчають.</p> <p>Виготовлення виробів.</p> <p><i>Орієнтовний перелік ігор-забав для виготовлення: об'ємні поробки, що їх надувають або які рухаються: гадалка, надувний кролик, надувна рибка, лисичка, яка говорить, жабка, що плигає, жабка, що висуває язичок, ворона, яка каркає, хлопавка, гаманець, кораблик</i></p>	3	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає базові форми, що їх вивчають; • добирає матеріали та інструменти для роботи; • складає фігури на основі базової форми, що їх вивчають; • виготовляє вироби на основі базових форм, що їх вивчають; • дотримує правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
3.2.	<p>Плоскі та об'ємні коробочки</p> <p>Традиційні коробочки-санбо в побуті японців, українців, їх використання. Плоскі та об'ємні форми коробочок.</p> <p>Принципи поєднання базових форм під час виготовлення коробок “Млинчик” + “Риба”, “Млинчик” + “Подвійний квадрат”, “Млинчик” + “Двері”, “Подвійний квадрат” + “Повітряний змій”.</p>	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добирає матеріали та інструменти для роботи; • трансформує базові форми для складання об'ємних поробок (виробів); • виготовляє поробки (вироби); • дотримує правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

	<p><i>Практичні роботи:</i> Вправи з трансформування базових форм для складання об'ємних виробів. Виготовлення виробів. <i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i> короп, кит, тюлень, акула, пінгвін, ворона, яка каркає; маска, що змінюється; пастка для мікробів; воронення, водяна лілія; лис, який співає; двотрубний корабель; курочка, яка клює</p>		
3.3.	<p>Море і його мешканці. Види морського транспорту Поняття про тваринний світ моря. Складання моделей з використанням базових форм середньої складності. Моделі кораблів та мешканців моря в техніці оригамі. Сюжетно-тематичні композиції. “Море і таємниці підводного світу”. <i>Практичні роботи:</i> Виготовлення моделей кораблів та мешканців моря. Створення сюжетно-тематичної композиції “Море і таємниці підводного світу”.</p>	7	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає мешканців моря; • розрізняє види морського транспорту; • добирає матеріали та інструменти для роботи; • складає моделі кораблів та морських тварин з використанням базових форм середньої складності; • дотримує правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

	<p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - короп, золота рибка, скалярія, тропічна риба (базова форма “Подвійний трикутник”); - краб (“Подвійний квадрат”); - скат (базова форма “Млинчик”+ “Риба”); - креветка (базова форма “Повітряний змій”); - кит, акула, тюлень (базова форма “Риба”); - човен (прямокутник); - човен із вітрилом, яхта, гондола (базова форма “Млинчик”+ “Подвійний квадрат”). <p><i>Сюжетно-тематична композиція “Море і таємниці підводного світу”</i></p>		
3.4.	<p>Конструювання з об’ємних модулів. Модуль 3D Визначення поняття модуль 3D. Карти-схеми, їх призначення. Основи конструювання за картами-схемами. Прийоми складання одного модуля. З’єднання модулів між собою, “нанизуючи” один модуль на інший за картою-схемою. <i>Практичні роботи:</i> Вправи із складання одного модуля та з’єднання модулів між собою. Виготовлення об’ємних виробів із окремих модулів</p>	5	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виготовляє</i> один модуль; • <i>застосовує</i> прийоми з’єднання модулів між собою під час виготовлення об’ємних виробів; • <i>виготовляє</i> об’ємні вироби; • <i>дотримує</i> правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

	<i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення (об'ємних модулів): лебідь, чайка, метелик, жабка, ваза</i>		
3.5.	Підготовка до виставок учнівських робіт Оформлення виготовлених виробів для виставки робіт. Проведення підсумкової виставки робіт	1	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • <i>готує</i> моделі для підсумкової виставки з використанням усіх вивчених базових форм та в різних техніках оригамі; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
4.	Підбиття підсумків Підбиття підсумків роботи за рік, визначення кращих робіт. Нагородження вихованців	1	

Основний рівень
3 клас

Тематичний план

№ з/п	Назва розділів і тем	Кількість годин		
		<i>теорія</i>	<i>практика</i>	<i>разом</i>
1.	Розділ 1. Вступ до оригамі	3	2	5
1.1.	Сучасні матеріали для оригамі	1	1	2

1.2.	Оригамі в різних країнах світу	2	1	3
2.	Розділ 2. Базові форми (складні)	5	10	15
2.1.	Базові форми “Птах”, “Катамаран”, “Жаба”	1	4	5
2.2.	Поєднання базових форм у виробках	1	1	2
2.3.	Пошта оригамі – давнє японське мистецтво складання листів, конвертів	1	1	2
2.4.	Прямокутник. Поєднання базових форм у виробках (тварини та птахи)	2	4	6
3.	Розділ 3. Цікаве оригамі	7	9	16
3.1.	Паперова біжутерія	3	4	7
3.2.	Сувеніри для дівчаток, мам та бабусь (листівки, бутоньєрки)	1	1	2
3.3.	Зооморфні та антропоморфні фігури та використання їх для ілюстрації українських казок	1	1	2
3.4.	Колективні композиції соціальної спрямованості	1	2	3
3.5.	Підготовка до виставки учнівських робіт	–	1	1
4.	Підбиття підсумків	1	–	1
	Всього:	15	21	36

ПРОГРАМА

№ з/п	Зміст тем	К-сть год	Навчальні досягнення учнів
1.	Розділ 1. ВСТУП ДО ОРИГАМІ	5	
1.1.	<p>Сучасні матеріали для оригамі Ознайомлення із завданнями на навчальний рік. Сучасні види паперу, синтетичний папір та інші матеріали: тонка жерсть, кераміка, тканини, що їх застосовують для конструювання в техніці оригамі. Види виробів із сучасних матеріалів</p>	2	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає сучасні види матеріалів, що їх використовують у техніці оригамі; • розрізняє сучасні матеріали; • добирає матеріали та інструменти для роботи
1.2.	<p>Оригамі в різних країнах світу Іспанські традиції. Їх використання в оригамі. Традиційні пташки “пахарити” – перші європейські оригамі в добу Середньовіччя. Види складання “пахарити”. Ознайомлення з мистецтвом оригамі в Англії та США. М. Кемпбелл, Е. Грейбін – представники сучасного оригамі. <i>Практична робота</i> Виготовлення сучасної та класичної моделей “пахарити”</p>	3	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добирає матеріали та інструменти для роботи; • виготовляє сучасну та класичну моделі “пахарити”; • дотримує правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.	Розділ 2. БАЗОВІ ФОРМИ (СКЛАДНІ)	15	
2.1.	<p>Базові форми: “Птах”, Катамаран”, “Жаба” Садако Сасакі та легенда про 1000 журавликів.</p>	5	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає базові форми, що їх вивчають;

	<p>Поняття “цуру” (птах із довгою шиєю) – символ довголіття й щасливого життя.</p> <p>Поняття про складну базову форму “Жаба” (на основі базової форми “Подвійний квадрат”).</p> <p>Поняття про складну базову форму “Птах” (на основі базової форми “Подвійний квадрат”).</p> <p>Поняття про складну базову форму “Катамаран” (на основі базової форми “Млинчик” + “Двері”).</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Вправи з виконання базових форм “Птах”, “Катамаран”, “Жаба”.</p> <p>Виготовлення поробок на основі базових форм, що їх вивчають.</p> <p><i>Орієнтовний перелік поробок для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - катамаран, вітряк, пахарита, яхта, свиня, метелик, класична кусудама (базова форма “Катамаран”); - нарцис, надувна жаба, короп, равлик (базова форма “Жаба”); - птах із гофрованими крилами, миша, щур, гриф, сова, орел, гусак (базова форма “Птах”) 		<ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> складні базові форми, що їх вивчають; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виконує</i> базові форми: “Птах”, “Катамаран”, “Жаба”; • <i>виготовляє</i> поробки на основі базових форм “Птах”, “Катамаран”, “Жаба”; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.2.	<p>Поєднання базових форм</p> <p>Поєднання базових форм у виробках.</p> <p>Поняття про поєднання базових форм простого та</p>	2	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи;

	<p>середнього рівнів складності під час конструювання виробу. <i>Практична робота</i> Виготовлення виробів на основі поєднання різних базових форм. <i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - динозавр Рекс (базова форма “Млинчик” + “Риба”); - метелик (базова форма “Двері” + базова форма “Подвійний трикутник”); - соняшник (базова форма “Млинчик” + “Подвійний квадрат”); - скат (базова форма “Млинчик” + “Риба”). <p>Виготовлення композиції “Парк Юрського періоду”</p>		<ul style="list-style-type: none"> • <i>поєднує</i> базові форми простого та середнього рівнів складності під час конструювання виробів; • <i>виготовляє</i> вироби на основі поєднання різних базових форм; • <i>дотримує</i> правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.3.	<p>Пошта оригамі – давнє японське мистецтво складання листів Легенда про секрети самураїв. Прийоми складання листівок, валентинок, конвертів. Класичні й сучасні моделі листівок, види конвертів. <i>Практичні роботи:</i> Вправи з прийомів складання листівок, конвертів, валентинок. Виготовлення різних видів листівок, конвертів, валентинок.</p>	2	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> прийоми складання листівок; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>застосовує</i> прийоми складання листівок, валентинок, конвертів; • <i>складає</i> листівки, конверти, валентинки;

	<p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i> корейські, данські, американські листівки, валентинки, листівка з журавликом, листівка із сердечком, розбите серце, серце з кишенькою, рамочка, конверти</p>		<ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.4.	<p>Прямокутник. Поєднання базових форм у виробках (тварини та птахи) Трансформація прямокутника навпіл та виготовлення з двох частин різних базових форм для виготовлення поробок. Розрізування прямокутника вздовж та виготовлення з нього базових форм для виготовлення поробок. <i>Практична робота</i> Виготовлення різних поробок з одного цілого прямокутника та розрізаного навпіл прямокутника. <i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - кентавр (Петер Будац, Угорщина); - муха (Альфред Джунта, Італія); - жук-носоріг на шпильці (Олексій Колесов, Росія); - стрілка (Сергій Афонькін, Росія); - різдвяний дзвіночок (Тоші Такахама, Японія) 	6	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>трансформує</i> прямокутник у базові форми; • <i>складає</i> вироби з цілого прямокутника та розрізаного навпіл прямокутника; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

3.	Розділ 3. ЦІКАВЕ ОРИГАМІ	16	
3.1.	<p>Паперова біжутерія</p> <p>Поняття про паперову біжутерію. Види паперової біжутерії.</p> <p>Засновник паперової біжутерії – Марк Кеннеді.</p> <p>Способи виготовлення біжутерії з використанням епоксидної смоли.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Виготовлення різних видів паперової біжутерії із застосуванням засвоєних базових форм.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сережки (у формі бджілки, свинки); - підвіски (у формі метелика); - обручка (у формі сердечка); - намисто (у формі ромбів) 	7	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> способи виготовлення паперової біжутерії; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виготовляє</i> паперову біжутерію із застосуванням засвоєних базових форм; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
3.2.	<p>Сувеніри для дівчаток, мам та бабусь</p> <p>Поняття про традиційне японське свято дівчаток (3 березня).</p> <p>Історія виготовлення паперової ляльки-оригамі – “шимоцуке”. Японський папір “васі” для виготовлення одягу ляльок.</p> <p>Техніка кірікомі-оригамі у виготовленні одягу ляльок.</p>	2	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>характеризує</i> традиції японських свят; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виготовляє</i> паперові ляльки та одяг для них;

	<p>Технологія виготовлення ляльок із трьох квадратів.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Виготовлення паперових ляльок та одягу для них.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - імператриця, імператор, фрейліни, музиканти (із трьох квадратів); - нарцис (“Жаба”); - тюльпан (“Подвійний трикутник”); - стебло з листочками (“Риба”) 		<ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
3.3.	<p>Зооморфні та антропоморфні фігури та їх використання для ілюстрації українських казок</p> <p>Поняття казки в українській літературі. Поняття “зооморфні” (тварини) та “антропоморфні” (люди) фігури. Персонажі до казок на основі вивчених базових форм. Оформлення ілюстрацій до казок.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Виготовлення виробів-персонажів до українських казок на основі вивчених базових форм. Оформлення ілюстрацій до казок.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів-персонажів для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - миша, лисиця, заєць, ведмідь, рукавичка, ялинка (до української казки “Рукавичка”); 	2	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> українські народні казки; • <i>розрізняє</i> терміни “зооморфний”, “антропоморфний”; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виготовляє</i> казкових персонажів у техніці оригамі; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи

	<ul style="list-style-type: none"> - лисиця, журавель, будинок, стіл, кухлик (до української казки “Лисиця і Журавель”); - дід, баба, собака, кішка, миша, ріпка, будинок (до української казки “Ріпка”) 		
3.4.	<p>Колективні композиції соціальної спрямованості</p> <p>Поняття про актуальність існування соціальної реклами в житті суспільства. Види соціальної реклами. Добір та колективне оформлення тла плаката.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Виготовлення поробок для плакатів.</p> <p>Виготовлення плакатів на обрану тему.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i> плакати “Діти за мир”, “Зелена планета”, “Моя Україна”</p>	3	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> призначення реклами; • <i>добирає</i> види поробок залежно від теми плаката; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виконує</i> поробки до плаката; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
3.5.	<p>Підготовка до виставок учнівських робіт</p> <p>Оформлення робіт для експонування.</p> <p>Проведення виставки учнівських робіт. Оцінювання виставкових робіт учнів</p>	1	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>готує</i> моделі для підсумкової виставки з використанням усіх вивчених базових форм та в різних техніках оригамі; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
4.	<p>Підбиття підсумків</p> <p>Підбиття підсумків роботи за рік, визначення кращих робіт</p>	1	

Високий рівень
4 клас

Тематичний план

№ з/п	Назва розділів і тем	Кількість годин		
		<i>теорія</i>	<i>практика</i>	<i>разом</i>
1.	Розділ 1. Сучасність і оригамі	2	1	3
1.1.	Вступне заняття	1	–	1
1.2.	Сучасні тенденції в оригамі. Видатні оригамісти світу	1	1	2
2.	Розділ 2. Моделі оригамі високого рівня складності	6	20	26
2.1.	Виготовлення моделей високого рівня складності. Кусудами	1	3	4
2.2.	Створення тривимірних композицій	1	4	5
2.3.	Виготовлення моделей човнів та космічних ракет	1	3	4
2.4.	Рухомі моделі	1	3	4
2.5.	Оригамі в дизайні одягу	1	3	4
2.6.	Оригамі в дизайні інтер'єру та святкового столу	1	4	5
3.	Розділ 3. Проектування і виготовлення виробів у техніці оригамі	1	5	6
3.1.	Поняття проектування в оригамі	1	–	1
3.2.	Проектування і виготовлення виробів	–	4	4

3.3.	Підготовка до виставки учнівських робіт та оформлення альбому авторських робіт	-	1	1
4.	Підбиття підсумків	1	-	1
	Всього:	10	26	36

ПРОГРАМА

№ з/п	Зміст тем	К-сть год	Навчальні досягнення учнів
1.	Розділ 1. СУЧАСНІСТЬ І ОРИГАМІ	3	
1.1.	Вступне заняття Ознайомлення з планом роботи на навчальний рік, видами діяльності. Правила внутрішнього розпорядку в лабораторії. Правила організації робочого місця, правила безпечної праці та санітарно-гігієнічні вимоги під час виконання робіт	1	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • називає основні положення правил безпечної праці під час роботи; • обґрунтовує дотримання правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
1.2.	Сучасні тенденції в оригамі. Видатні оригамісти світу Поняття про сучасні тенденції в оригамі: оригамі з кераміки, залізні оригамі, оригамі з грошових купюр.	2	Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • характеризує сучасні тенденції в оригамі; • називає видатних оригамістів світу;

	<p>Видатні оригамісти світу – Л. Толстой, Ф. Фребель, Льюїс Керролл, Леонардо да Вінчі – аматори та популяризатори оригамі в світі.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Виготовлення виробів з: паперу різних видів, різних матеріалів.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пташки “пахарити” (класична і сучасна моделі), метелик, бутоньєрки, виготовлені за технологією обробки тканини желатином; - оригамі з грошових купюр: Бакс-Банні (О. Афонькіна, Росія), обручка, свинка (Поль Джексон, Велика Британія), метелик інфляції (Роберт Ніл, США) 		<ul style="list-style-type: none"> • <i>добирає</i> та використовує матеріали та інструменти за призначенням; • <i>виготовляє</i> вироби з паперу різних видів та матеріалів; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.	Розділ 2. МОДЕЛІ ОРИГАМІ ВИСОКОГО РІВНЯ СКЛАДНОСТІ	26	
2.1.	<p>Виготовлення моделей високого рівня складності. Кусудами</p> <p>Тенденції оригамі в моделях високого рівня складності: в творчості майстрів Акіра Йошизава, Тошіказу Кавасаки, Йоші Тсуда (Японія); Адольфо Сорседа (Аргентина).</p>	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає</i> моделі високого рівня складності; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>складає</i> моделі високого рівня складності;

	<p>Принципи конструювання кусудам. Поняття про один модуль кусудами. Гетеромодульні кусудами. Принципи з'єднання.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Виготовлення моделей оригамі високого рівня складності.</p> <p><i>Орієнтовний перелік моделей високого рівня складності для виготовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - тигр (Сейдзі Нісікава, Японія), носоріг (Девід Брилл, Велика Британія), лев (Ніколас Террі, Франція), жаба в техніці мокрого складання, вузол мідзухікі, миша (Адольо Сорседа, Аргентина). <p><i>Орієнтовний перелік кусудам:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - камелія (Тоші Такахама, Японія), чарівна троянда, октаедр (О. Афонькіна, Росія), кусудамі гофре (І. Богатова, Росія), Арлекін (О. Яковів, Росія) 		<ul style="list-style-type: none"> • <i>складає</i> кусудами та гетеромодульні кусудами; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.2.	<p>Створення тривимірних композицій</p> <p>Поняття тривимірних композицій. Типи каркасів для великих моделей. Способи закріплення та урівноваження деталей композиції. Вибір структури вихідного матеріалу: тонування, фольга, металізований папір.</p>	5	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>добирає</i> вихідний матеріал для композиції; • <i>створює</i> каркас для моделей та самі тривимірні композиції;

	<p><i>Практична робота</i></p> <p>Виготовлення тривимірних композицій. <i>Орієнтовний перелік тривимірних композицій для виготовлення:</i> куби, вази, заєць із морквою, октаедр, додекаедр, лебідь</p>		<ul style="list-style-type: none"> • застосовує способи закріплення деталей; • дотримує правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.3.	<p>Виготовлення моделей човнів та космічних ракет</p> <p>Поняття про “мобілі” – модулі, що рухаються. Принципи їх конструювання. Послідовність виготовлення моделей човнів та космічних ракет.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Виготовлення моделей човнів та космічних ракет із застосуванням вивчених базових форм.</p> <p><i>Орієнтовний перелік моделей для виготовлення:</i> літак (класична модель та її варіанти), аероплан, літак-розвідник, “Шаттл” – космічний корабель, космічні станції, човен, каное, джонка</p>	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює принципи конструювання мобілів; • добирає матеріали та інструменти для роботи; • виготовляє моделі човнів та космічних ракет із вивчених базових форм; • дотримує правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.4.	<p>Рухомі моделі</p> <p>Правила виготовлення моделей, що можуть плавати чи літати. Способи оживлення моделей оригамі – розправлення, політ, кружляння. Використання особливого типу паперу для виготовлення рухомих моделей. Виготовлення “динамічних” складок па-</p>	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • добирає тип паперу для обраної моделі; інструменти; • виготовляє обрані моделі;

	<p>перу. Узгодження між технічними характеристиками моделей та технікою складання.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Виготовлення рухомих моделей.</p> <p><i>Орієнтовний перелік рухомих моделей для виготовлення:</i> катапультя, пропелер, дзига, дельтаплан, літак-винищувач, маска</p>		<ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє, складає</i> складки на папері, що потрібні для “оживлення” виготовлених моделей; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.5.	<p>Оригамі в дизайні одягу</p> <p>Поняття про застосування елементів оригамі в традиційному японському та європейському одязі. Сучасні розробки моделей одягу. Гофрування як техніка декору в одязі. Моделі одягу з кола. Аксесуари та їх види. Значення аксесуарів для створення закінченого образу.</p> <p><i>Практичні роботи:</i></p> <p>Виготовлення моделей традиційного одягу. Добір та виготовлення аксесуарів.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення:</i> сорочка, сукня, спідниця, взуття, капелюх, комірці, банти, квіти, намисто, кулон, браслети, обручка</p>	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>виготовляє</i> моделі традиційного одягу з використанням різних технік виготовлення елементів оригамі; • <i>добирає</i> аксесуари до одягу з метою його прикрашання; • <i>виготовляє</i> аксесуари; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
2.6.	<p>Оригамі в дизайні інтер'єру та святкового столу</p> <p>Поняття про інтер'єр та його оформлення в техніці оригамі.</p> <p>Оформлення святкового столу.</p>	6	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>добирає</i> вироби для дизайну інтер'єру та святкового столу; матеріали та інструменти;

	<p>Конструювання підвісних структур-мобілів та способи їх з'єднання.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Виготовлення виробів для дизайну інтер'єру, сервірування святкового столу.</p> <p><i>Орієнтовний перелік виробів для виготовлення (оздоблення інтер'єру та святкового столу):</i> риби на каркасній конструкції, кусудами, абажур для ламп за технікою гофрування, рамки для фото, абажур для свічки в техніці кіромі-оригамі, паперовий чохол для японських паличок, композиції міні-квітів, метелики, паперові серветки</p>		<ul style="list-style-type: none"> • <i>конструює</i> підвісні структури-мобілі оригамі; • <i>з'єднує</i> структури-мобілі оригамі; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
3.	Розділ 3. ПРОЕКТУВАННЯ І ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ У ТЕХНІЦІ ОРИГАМІ	6	
3.1.	<p>Поняття проектування в оригамі</p> <p>Проектування, його значення та основні складові: задум, конструювання, виготовлення виробу, практичне застосування.</p> <p>Послідовність дій у проектуванні та виготовленні виробу.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Складання послідовності дій у проектуванні виробів</p>	1	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> значення проектування; • <i>називає</i> основні складові проектування; • <i>складає</i> послідовність дій під час проектування

3.2.	<p>Проектування і виготовлення виробів Теорія Ліонела Альбертіно (Франція) про власний досвід винаходу авторських моделей в оригамі. Практичні роботи. Вибір теми проекту. Конструювання виробу з поєднанням базових форм. Виготовлення спроектованого виробу. <i>Орієнтовний перелік тем робіт (проектів):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - оригамі в оформленні святкового столу; - оригамі в оформленні вітрин; - оригамі в дизайні одягу; - елементи оригамі в архітектурі; - оригамі в оформленні свята Нового року; - оригамі в оформленні свята Різдва; - оригамі-персонажі української народної казки (казка за вибором); - театр оригамі 	4	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>застосовує</i> засоби і прийоми, що активізують творчий пошук в оригамі; • <i>аналізує</i> базові форми з погляду потенційної можливості сформувати бажану модель; • <i>вносить</i> зміни в існуючу модель для трансформації в іншу; • <i>добирає</i> матеріали та інструменти для роботи; • <i>складає</i> модель за схемами з пропущеними кроками; • <i>експериментує</i> з поєднанням базових форм; • <i>з'єднує</i> різні варіанти модулів для утворення нових моделей; • <i>створює</i> авторські моделі за власним задумом та складає карти-схеми до них; • <i>виготовляє</i> авторські сконструйовані моделі; • <i>дотримує</i> правил організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
------	--	---	--

3.3.	<p>Підготовка до виставки учнівських робіт та оформлення альбому авторських робіт Оформлення робіт для експонування. Проведення виставки робіт гуртківців. Оцінювання виставкових учнівських робіт. <i>Практична робота</i> Підготовка моделей для підсумкової виставки з використанням усіх вивчених базових форм та в різних техніках оригамі</p>	1	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>готує</i> моделі для підсумкової виставки з використанням усіх вивчених базових форм та в різних техніках оригамі; • <i>дотримує правил</i> організації робочого місця, безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог під час роботи
4.	<p>Підбиття підсумків Підбиття підсумків роботи за рік, визначення кращих робіт. Аналіз роботи учнів за чотири роки. Нагородження вихованців</p>	1	

ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ

1-4 класи

Автори: *В. П. Тименко* – головний науковий співробітник Інституту обдарованої дитини НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;

А. М. Тарара – завідувач відділу технологічної освіти та допрофесійної підготовки Інституту педагогіки НАПН України, кандидат фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник;

Б. М. Терещук – заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти міністерства освіти і науки України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з технологій ігрового дизайну розроблена на виконання Державного стандарту початкової загальної освіти: “На основі цього Державного стандарту Міністерство освіти і науки, молоді та спорту розробляє навчальні програми, відповідно до яких здійснюється підготовка варіативних програм і підручників”. Програма з технологій ігродизайну спрямована на оволодіння обдарованими учнями технологіями художнього і технічного проектування і конструювання іграшок з різних матеріалів, зокрема з поліграфічних наборів, настільних ігор, конструкторів. Тематичні блоки відібрано також відповідно до вимог стандарту освітньої галузі “Технології” для загальноосвітньої початкової школи. Зокрема, враховано пріоритетність щодо “розвитку пізнавальної, художньої і технічної обдарованості” учнів у процесі створення іграшок.

Інтелектуальна і творча обдарованість учнів має виявляється у їхній здатності “поєднувати словесну, графічну і предметну інформацію у цілісних композиціях іграшок”, в “умінні образно формулювати творчий задум про іграшку”, у “конструюванні композицій іграшок за власним задумом і образною уявою”.

З огляду на це, у програмі дібрано зміст, сприятливий для технічної, художньої і мовленнєвої творчості учнів, для виявлення і підтримки їхньої академічної, естетичної і практичної обдарованості.

Мета курсу – формування проектно-художньої компетентності в іграшковому світі професій, адже компетентність у технологіях неодмінно зумовлюється професійним середовищем. Для дітей молодшого шкільного віку найважливішими ігровими середовищами є: “Людина і природа” – для проектування і конструювання іграшок з використанням ручних технік обробки природних матеріалів, паперу, пластиліну або з опорою на ігрові набори деталей; “Людина і техніка” – для проектування і конструювання технічних іграшок з різних матеріалів і конструкторів; “Людина і художні образи” – для творення народних іграшок із використанням традицій декоративно-ужиткового мистецтва, художнього макетування предметів побуту; “Людина й інші люди” – для ігор та іграшок, сприятливих для самообслуговування або обслуговування інших; “Людина і знакові системи” – для ігор з інформаційно-комунікаційними технологіями.

Для творення учнями самобутніх іграшок основним є метод художніх проєктів, який полягає у поєднанні мовленнєвих, графічних і предметно перетворювальних дій учнів. Такий метод має назву *ігровий дизайн* (ігрове проєктування іграшок).

Учитель покликаний забезпечити учням педагогічну ситуацію вільного вибору різних за складністю ігрових персонажів відповідно до їхніх вікових, психофізіологічних можливостей і потреб у проєктно-художній діяльності. Учителю потрібно навчитися створювати проєкт ДІД: дитячий ігровий дизайн". Замість конспекту уроку в день дитячого ігрового дизайну вчитель складає сценарій проєкту. Сценарії проєктів у дні ігрового дизайну розробляють на основі узагальнювальних тем до кожного розділу програми "Дизайн і технології".

У дні ДІДа інші навчальні дисципліни інтегруються з технологіями. Створюється повноцінне ігрове середовище для виявлення здібностей і профілів обдарованості учнів. У такий спосіб досягається потрібний цілісний методичний вплив на сприймання інформації учнями: музичної – слухом, кольорографічної – зором і речовинної – дотиком. Але найважливіше, що при цьому виявлятимуться діти з яскраво вираженими типами обдарованості: з академічною – аудіали-мислителі, естетичною – візуали-художники і практичною – кінестетики-майстри. У складі дизайн-груп такі типи дітей можуть художньо спроектувати і сконструювати значно досконаліші іграшки, аніж самотужки.

У дні ДІДа класоводи спільно з практичним психологом можуть використовувати метод моделювання експериментальних ситуацій як форму тематичного контролю навчальних досягнень учнів після опрацювання кожного розділу програми, а також педагогічну діагностику здібностей, передбачену кожним розділом програми. При цьому учні виявлятимуть природні здібності у проєктуванні і конструюванні іграшок для таких ігрових середовищ: мовленнєву, математичну і музичну – для середовища "Людина і знакові системи"; внутрішньоособистісну, міжособистісну і надособистісну – для середовищ "Людина й інші люди", "Людина і художні образи"; тілесно-кінестетичну, просторову, натуралістичну – для середовищ "Людина і техніка", "Людина і природа".

На основі програми вчитель розробляє календарно-тематичне планування, сприятливе для ігрового дизайну учнів. Розподіл навчального часу за темами у програмі подано орієнтовно. Право розподілу навчального

часу за темами надається вчителю. Він може змінювати кількість запланованих годин, поданих у межах розділів, залежно від інтересу учнів до теми, умов школи, матеріально-технічної бази, художніх технік; може додати аналогічні теми, інші художні техніки замість поданого орієнтовного переліку практичних робіт.

У ході календаризації змісту програми вчитель орієнтується на вимоги навчального плану, за яким у першому класі на технологію відводиться 1 година на тиждень, а в усіх наступних класах – 1 година на технологію і 1 година на інформаційно-комунікаційну грамотність. Важливо забезпечити інтеграцію змісту дизайну і технологій та змісту програми “Інформатика” як суміжних програм однієї галузі.

Програма може використовуватися не лише на уроках з дизайну і технологій, але й у позашкільних навчальних закладах у ході гурткових занять із художнього проектування і конструювання дитячих іграшок. Кількість годин для гурткових занять керівник визначає з урахуванням інтересу дітей до різних художніх технік. Важливо при цьому виготовляти іграшки для всіх ігрових середовищ: “Людина і природа”, “Людина й інші люди”, “Людина і художні образи”, “Людина і техніка”, “Людина і знакові системи”.

У програмі передбачено три рівні її креативної реалізації вчителем: середній, достатній і високий. У програмі додатково виокремлено інтеграцію з іншими навчальними предметами за спільною темою (на вибір учителя). Учителю надається право вибору звичайного уроку з технологій (середній рівень креативності), інтегрованого заняття з однією-двома навчальними дисциплінами (достатній рівень креативності) або ж проекту для цілого дня дитячого ігрового дизайну (ДІДа) – високий рівень креативності вчителя й учнів.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН РОЗДІЛІВ

Назви розділів і тем	Кількість годин за класами			
	1	2	3	4
1. Вступ 1.1. Види праці в іграшковому світі професій 1.2. Ігрові способи графічного проектування	3	3	3	3
2. Ігрове середовище “Людина і природа” 2.1. Педагогічна діагностика натуралістичної здібності. Зовнішні атрибути професій “людина – природа” 2.2. Творення іграшок з найпростіших природних форм 2.3. Ігрове проектування у пейзажних композиціях 2.4. Макетування іграшкового лісу: гаю, бору, діброви 2.5. Макетування іграшкового саду 2.6. Конструювання іграшок-лісових істот незвичайної форми 2.7. Конструювання іграшок-садових істот незвичайної форми 2.8. Іграшковий дивосвіт природи у дитячому ігродизайні	8	8	8	8
3. Ігрове середовище “Я й інші люди” 3.1. Педагогічна діагностика соціальної і духовної здібностей. Зовнішні атрибути професій “людина – людина” 3.2. Конструювання макета лялькового костюма 3.3. Дивосвіт людини у дитячій творчості 3.4. Іграшки традиційних зимових свят	6	6	6	6

3.5. Подарунки та сувеніри до новорічних свят				
3.6. Іграшки Різдяних свят у дитячому ігродизайні				
4. Ігрове середовище “Людина і художнє довкілля” 4.1. Педагогічна діагностика художньої здібності. Зовнішні атрибути професій “людина – художні образи” 4.2. Макетування іграшкових архітектурних споруд 4.3. Макетування іграшкових предметів хатнього інтер’єру 4.4. Український художній побут у дитячому ігродизайні	4	4	4	4
5. Ігрове середовище “Людина і техніка” 5.1. Педагогічна діагностика просторової здібності. Зовнішні атрибути професій “людина – техніка” 5.2. Іграшки-технічні конструкції 5.3. Технічне моделювання іграшок з деталей конструкторів і наборів 5.4. Світ техніки у дитячому ігровому дизайні	4	4	4	4
6. Ігрове середовище “Людина і знаки інформації” 6.1. Педагогічна діагностика мовленнєвої, математичної і музичної здібностей. Зовнішні атрибути професій “людина – знакові системи” 6.2. Букви як знаки інформації в ігрових наборах 6.3. Цифри як знаки інформації в ігрових наборах 6.4. Ігровий дизайн реклами	4	4	4	4
7. Ігрове середовище “Україноцвіття” 7.1. Педагогічна діагностика тілесно-кінестетичної здібності. Зовнішні атрибути різних видів спорту	5	5	5	5

7.2. Іграшки пасхального свята				
7.3. Іграшки весняних календарно-обрядових свят				
7.4. Догляд за кімнатними квітами				
7.5. Ігровий дизайн ландшафтів				
Резерв часу	2	2	2	2

ПРОГРАМА

1 клас

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги щодо рівня загальної підготовки учнів
ВСТУП	
<p>Тема 1.1. Види праці в іграшковому світі професій Іграшки для розумового, фізичного, художнього розвитку. Іграшковий світ професій: людина і природа, людина і техніка, людина й інші люди, людина і знаки інформації. Паперові іграшки: види паперу, його властивості. <i>Орієнтовна практична робота (за вибором учителя):</i> 1. Організація робочого місця для художнього проектування іграшок з паперу. 2. Досліди і спостереження за властивостями паперу. Розривання паперу вздовж і впоперек волокон. 3. Створення сюжетних аплікацій з рваного паперу. * Тут і у всіх наступних темах учитель може використати іншу практичну роботу, що відповідає темі й викликає інтерес учнів. Інтегроване заняття: “Ми присвячуємо мріям почуття, думки і дії”.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>виявляє</i> мовленнєву, графічну, технологічну компетентності: <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>називає:</i><ul style="list-style-type: none">- основні напрями трудової діяльності людини (природа, обслуговування себе й інших людей, інформаційні знаки, техніка, художні образи);- види праці (розумову, фізичну, художню);- види паперу, інструменти і обладнання для роботи з папером;• <i>знає правила</i> безпечної роботи з ножицями; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>орієнтується</i> у зображеннях професій на малюнках у підручнику і посібниках;• <i>наводить приклади</i> розумової, фізичної і художньої праці;

<p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Розвиток художнього сприймання” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • з допомогою учителя раціонально <i>організовує</i> робоче місце; • <i>володіє</i> прийомами різання ножицями паперу і наклеювання паперових деталей на основу; • <i>дотримує правил</i> безпечної праці з ножицями, <i>наклеює</i> аплікації
<p>1.2. Ігрові способи графічного проектування Ігри з технічної графіки: основна лінія (різання), штрих-пунктирна з двома точками (лінія згину). Ігри з художньої графіки: хвиляста і зигзагоподібна лінії в орнаментах. <i>Практичні роботи (за вибором учнів):</i> 1. Зображення орнаментальних ліній, вирізування паперових смужок з орнаментами для настільних ігор. 2. Проведення ліній різання і згину від руки та за допомогою креслярських інструментів. Згинання і різання паперу для виготовлення іграшок. Інтегроване заняття: “Ми у хвилях і промінні помічаєм красу ліній”. Використання теми з образотворчого мистецтва “Напрями ліній” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> назви і призначення ліній: основна – різання, штрих-пунктирна з двома точками – лінія згину, хвиляста і ламана лінії в орнаментах; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>уміє зображувати</i> орнаментальні лінії і <i>штампувати</i> кольорові відбитки рослинних і геометричних фігурок; • <i>розрізняє</i> призначення ліній згину і різання; • <i>креслить</i> основну лінію і штрихпунктирну з двома точками; • <i>орієнтується</i> в напрямках проведення ліній (вниз, угору, праворуч, ліворуч); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>готує</i> з допомогою учителя обладнання для художнього конструювання;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>вирізує</i> закладку для підручника, художньо <i>оздоблює</i> контури закладки надрізами оригінальної форми; • <i>дотримує</i> правильних і безпечних прийомів роботи ножицями
2. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ПРИРОДА”	
<p>Тема 2.1. Зовнішність фахівців професій “людина-природа” Педагогічна діагностика натуралістичної здібності: вибір іграшок, малюнків із зображеннями природи, інші способи педагогічної діагностики. <i>Практична робота</i> 1. Оформлення наочних матеріалів про світ професій “Людина і природа”. Інтегроване заняття (мистецтво, праця, інші предмети): “Вабить барвами і плодом таємничий світ природи”</p>	<p>Учень/учениця: <i>мовленнєва:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> професії природного середовища; <p><i>графічна:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виокремлює</i> представників природничих професій за їхнім зовнішнім виглядом; <p><i>технологічна:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>бере участь</i> в оформленні унаочнення про світ природничих професій; • <i>ознайомлюється</i> з музейними експонатами істот, мешканцями зоопарків; з рослинними експонатами музеїв, парків, оранжерей; з експонатами планетаріїв
<p>Тема 2.2. Творення іграшок з найпростіших природних форм Найпростіші природні форми-конструкти: зірочка-іскра, сонячний зайчик, краплина.</p>	<p>Учень/учениця: <i>мовленнєва:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> окремі небесні явища: зорі, сонце, хмари і дощ тощо;

<p>Ігрові графічні перетворення форм. Виготовлення іграшок з використанням природних форм. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Кольорографія: штампування, кольорові відбитки долонь, ігри з калейдоскопом, надимання шампуневих бульбашок тощо. Інтегроване заняття (праця, мистецтво, інші предмети): “Веселковий твір Краплинки, Сонцезайчика, Іскринки”</p>	<p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> графічні перетворення конічної форми краплі, гострокутної іскри, контури овального Сонцезайчика за зразком і за власним задумом; • <i>штампує</i> кольорові відбитки рослинних і геометричних фігурок; • <i>володіє</i> іншими ігровими способами кольорографії; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> з допомогою дорослих штампика з овочів; • <i>готує</i> шампуневий розчин і <i>виготовляє</i> трубки для надимання бульбашок
<p>Тема 2.3. Ігрове проектування пейзажних композицій Найпростіші природні фігури-конструкти у пейзажних композиціях. Пейзаж сонячного дощу у малюнках і матеріалах. <i>Практична робота (за вибором учнів)</i> Художнє проектування пейзажних композицій. Інтегроване заняття: “Сонячний дощик надворі, як у художньому творі”. Використання теми з образотворчого мистецтва “Уявлення про основні і похідні кольори” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> твори дитячого фольклору про дощик; • <i>планує</i> із допомогою учителя послідовність художньо-трудових дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного підручника); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>раціонально заповнює</i> зображеннями площину аркуша; • <i>утворює</i> похідний зелений колір способом поєднання основних: жовтого і синього;

<p>.</p>	<p>технологічна: з допомогою учителя створює композицію сонячного дощичку</p>
<p>Тема 2.4. Макетування іграшкового лісу: гаю, бору, діброви. Рекламування виробів з рослинних матеріалів. Лісові рослинні форми, їх конструктивні і технологічні особливості <i>Практична робота (за вибором учнів):</i> 1. Виготовлення виробів за мотивами природи з рослинних матеріалів своєї місцевості. 2. Макетування на площині грибів і дерев із різних матеріалів у різних художніх техніках. Інтегроване заняття: “Дощик грибний накрапає, Гриб парасольку здіймає”. Використання теми з образотворчого мистецтва “Виражальні можливості силуетної форми. Узгодження силуетної форми і декору” та тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно називає</i> матеріали, інструменти; • <i>самостійно планує</i> послідовність художньо-трудо-вих дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного підручника з художньої праці); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримує</i> співрозмірності у зображеннях дерев і грибів, виконує кольоропис теми заняття; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>самостійно організовує</i> місце для художнього конструювання іграшок; • <i>конструює</i> гриби і дерева за малюнками і з власної уяви способами аплікації з паперу і рослинних форм, рельєфу із пластичних матеріалів, кольорових ниток і тканини тощо
<p>Тема 2.5. Макетування іграшкового саду Рекламування виробів з пластичних матеріалів. Конструктивні особливості плодів саду.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> у назвах матеріалів і виробів;

<p>Технологія ліплення з глини, пластиліну, солоного тіста.</p> <p><i>Практичні роботи (за вибором учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Макетування форм фруктів і ягід у техніці ліплення. 2. Створення натюрмортів або композицій зі справжніх плодів. <p>Інтегроване заняття: “Кольоріє у руках стиглий фрукт садівника”.</p> <p>Інтеграція з образотворчим мистецтвом: “Передавання основного характеру об’ємних форм способом ліплення. Порівняльний характер форм та розмірів, їх елементів” та з іншими навчальними предметами (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> найпростіші інструменти і пристосування для роботи з пластичними матеріалами (стеки, підкладні дощечки); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>відтворює</i> у графічних зображеннях пластику природних форм; • <i>планує</i> послідовність художньо-трудова дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного посібника); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>готує</i> робоче місце для ліплення іграшок з пластичних матеріалів, творить іграшкові макети ягід, фруктів; • <i>використовує</i> раціональні прийоми ліплення, володіє навичками прибирання робочого місця
<p>Тема 2.6. Конструювання іграшок-лісових істот</p> <p>Художнє сприймання фантастичних лісових істот у площинних зображеннях, малих скульптурних формах із природних матеріалів, корінопластиці.</p> <p>Конструктивні особливості окремих лісових істот. Організація роботи з різними матеріалами.</p> <p><i>Практична робота (за вибором груп учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Макетування іграшок-лісових істот у художніх техниках аплікації, ліплення, рельєфного зображення. 	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно називає</i> матеріали, інструменти; • <i>підтримує</i> діалогічне спілкування з напарниками у процесі малювання і виготовлення зображень фантастичних істот лісу; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>створює</i> фігури лісових істот незвичайної форми, спільно з напарниками планує послідовність ху-

<p>Конструювання іграшкових істот з природних матеріалів.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Живе в лісі на горбі президент усіх грибів”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва: “Заповнення поверхні зображення” та тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>дожньо-трудова дія за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного посібника);</p> <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> робоче місце для художнього конструювання іграшок у складі творчої групи; • <i>виготовляє</i> макети лісових істот із розподілом художньо-трудова дія; • <i>дотримує</i> правильних прийомів обробки матеріалів, безпечних прийомів роботи з інструментами
<p>Тема 2.7. Конструювання іграшок-садових істот</p> <p>Конструктивні особливості казкових персонажів саду. Продовження робіт з різними матеріалами у складі творчих груп учнів.</p> <p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів)</i></p> <p>Макетування іграшок-садових істот у художніх техніках аплікації, малої скульптури, барельєфу.</p> <p>Інтегроване заняття: “В кожному саду за плотом чарівні живуть істоти”.</p> <p>Інтеграція теми з праці із суміжною темою образотворчого мистецтва “Виразальні можливості силуетної форми. Передавання характеру об’ємної форми” і темами з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>підтримує</i> діалогічне спілкування з напарником у процесі малювання і виготовлення зображень садових істот; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>створює</i> істот незвичайної форми, спільно з іншими учнями <i>планує</i> послідовність художньо-трудова дія за малюнками і словесними завданнями (зокрема комп’ютерними за наявності електронного посібника); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> робоче місце для художнього конструювання у складі творчої групи;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> іграшкові макети садових істот із розподілом художньо-трудових дій у групі; • <i>дотримує</i> правильних прийомів обробки матеріалів, безпечних прийомів роботи з інструментами
<p>Тема 2.8. День Діда: дитячого ігрового дизайну. “Є подібність у хмарини, у істоти і рослини” Дивосвіт неба, рослинного і тваринного світу у дитячому ігровому дизайні; колективне конструювання фантастичних істот лісу і саду, створення пейзажної композиції на площині</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні й практичні уміння у процесі підготовки колективної виставки з фантастичними істотами та рослинними формами лісу і саду; - виявляє натуралістичну здібність у середовищі дизайну ландшафтів
<p>3. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “Я Й ІНШІ ЛЮДИ”</p>	
<p>Тема 3.1. Світ професій “людина – людина” Зовнішність фахівців професій “людина-людина”. Педагогічна діагностика внутрішньоособистісної (інтраперсональної) здібності з урахуванням віку учнів: вибір іграшок, зображень тощо. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. З’ясування ставлення учнів до професій сфери обслуговування способом графічного тестування. 2. Сервірування святкового столу: закріплення прийомів вирізування і наклеювання паперових деталей у техніці витинанки.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> професії працівників сфери обслуговування; • <i>знає</i> види побутової праці (прибирання житла, приготування їжі, сервірування столу, прання, прасування, догляд за взуттям тощо); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>зображує</i> характерні ознаки професій сфери обслуговування;

<p>3. Оформлення унаочнення про світ професій “людина – людина”.</p> <p>Інтеграція праці, мистецтва, інших предметів за спільною темою: “У кімнаті нашій кожній – світ прекрасний, світ художній”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>вибирає і розфарбовує</i> особистісно значуще зображення професії у тестових завданнях; • <i>планує з опорою на малюнки</i> послідовність приготування столу до свята; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> аплікацію на тему “Людина з іншими людьми”; • <i>правильно розміщує</i> на столі столове приладдя, складає серветки найпростішими способами: трикутником, дудочкою, кишенькою, конусом тощо.
<p>Тема 3.2. Художнє проектування і конструювання макета лялькового костюма</p> <p>Ознайомлення з музейними експонатами одягу, ювелірних прикрас, речей першої необхідності людини. Закріплення прийомів симетричного вирізування і складання паперу.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зображення елементів костюма, довільний вибір художніх технік. 2. Виготовлення іграшкового костюма за завданнями учителя: складання матеріалу (тканина, папір тощо) навпіл, розмічання, симетричне вирізування ножицям, з’єднання деталей, оздоблення. 	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> елементи одягу і речі першої необхідності: записнички, кошики, гаманці, пояси, ювелірні прикраси; • <i>знає</i> матеріали, з яких виготовлені народні і промислові ляльки; • <i>правильно називає</i> інструменти; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>здійснює</i> графічні перетворення рослинних форм і <i>створює</i> конструктивні рисунки одягу, речей першої необхідності; • <i>планує</i> послідовність художньо-трудова дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного посібника);

<p>Інтеграція за спільною темою: “Одяг модний, одяг новий настрій створює святковий”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Симетрія як засіб гармонізації форми” і тем з інших навчальних предметів</p>	<p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>самостійно організовує</i> місце для художнього конструювання з паперу або тканини; • <i>враховує</i> конструктивні особливості зразків лялькових експонатів; • <i>виготовляє</i> вироби за малюнками і з власної уяви
<p>Тема 3.3. Образи традиційних зимових свят</p> <p>Образ Святого Миколая – улюбленця українських дітей. Аналіз конструктивних особливостей упаковок для “миколайчиків”.</p> <p>Фольга як матеріал для малого карбування.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Художнє проектування витинанок, цукеркових обгортки або вітальних листівок за власним задумом. 2. Розгладжування фольги, скручування паперу у формі конуса. <p>Інтеграція за спільною темою: “Із неба в український край іде Святий Миколай”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Виражальні можливості силуетних форм. Розбіл і затемнення холодних кольорів” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно називає</i> матеріали, інструменти для малого карбування, макетування вітальних листівок, цукеркових обгортки; • <i>знає</i> будь-яку легенду про Святого Миколая; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> образ Миколая на іконах; • <i>складає</i> святкове замовлення Миколаю із малюнками, розробляє макет цукеркової обгортки або вітальної листівки; • <i>планує</i> послідовність художньо-трудова дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного посібника); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> українські різдвяні традиції; • <i>виготовляє</i> святкову упаковку для подарунків; • <i>вирізає</i> витинанку;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>наклеює</i> її на кольорове тло вітальної листівки; • <i>прикрашає</i> вироби за власним задумом або зразком учителя
<p>Тема 3.4. Подарунки та сувеніри до новорічних свят.</p> <p>Аналіз конструктивних особливостей новорічних іграшок.</p> <p>Види кольорових ниток, їх властивості, використання для аплікацій, переплетення.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проектування силуетних ялинкових іграшок у складі творчих мікрогруп учнів. 2. Виготовлення за зразком, зображенням, словесним завданням новорічних виробів із текстильних матеріалів <p>Інтеграція за спільною темою: “Власноручні, гарні, нові всі прикраси ялинкові”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва “Вирізування силуетних форм. Закріплення понять про теплі й холодні кольори” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> подарунки, сувеніри, прикраси для новорічних свят; • <i>орієнтується</i> у властивостях ниток (гладенькі й блискучі на вигляд, ворсисті, пластичні, водоникні); • <i>знає</i> види кольорових ниток і їх призначення; • <i>правильно називає</i> інструменти для роботи з нитками, найпростіші способи художньо-трудова дій з текстильними матеріалами; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виокремлює</i> деякі конструктивні особливості зразків новорічних іграшок, планує послідовність художньо-трудова дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного посібника); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>з’єднує</i> нитки способами переплетення (“косичкою”), зв’язування, скручування, приклеювання до основи;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> з дотриманням послідовності трудових дій підвіски до ялинкових прикрас, аплікації з дрібно нарізаних кольорових ниток; • <i>дотримує</i> правильних прийомів вирізування силуетних форм з картону, безпечних прийомів роботи з ножицями
<p>Тема 3.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну. “Ми образи утворим власні, душа і одяг наш – прекрасні”</p> <p>Колективне конструювання і моделювання іграшкових манекенів і лялькових костюмів, атрибутів Різдвяних свят. Створення сюжетної композиції на площині</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі новорічного і Різдвяних свят: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні й практичні уміння в процесі підготовки колективної виставки з новорічних, різдвяних іграшок, карнавальних масок та костюмів; - виявляє внутрішньоособистісну (інтраперсональну) здібність у середовищі дизайну інтер'єрів
<p>4. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ХУДОЖНЄ ДОВКІЛЛЯ”</p>	
<p>4.1. Світ професій “Людина і художні образи”</p> <p>Зовнішність фахівців професій “людина – художні образи”. Педагогічна діагностика просторової здібності з урахуванням віку учнів: ознайомлення з іграшками художнього побуту.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> твори художників декоративно-ужиткового мистецтва, архітекторів, дизайнерів внутрішнього і зовнішнього вигляду споруд; • <i>називає</i> окремі художні професії, <i>розрізняє</i> види і результати художньої творчості;

<p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <p>1. З'ясування ставлення учнів до професій типу “людина – художні образи” способом кольорографічного тестування.</p> <p>2. Оформлення наочних матеріалів за професійним напрямом “людина – художні образи”.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Благодатний, неповторний давній побут рукотворний”.</p> <p>Використання тем з інших навчальних предметів для розроблення сценарію дня творчості</p>	<p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виокремлює представників професій типу “людина – художні образи” за їхнім зовнішнім виглядом на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів; • графічно зображує характерні ознаки художніх професій; • опрацьовує спільно з дорослими графічні тестові завдання, вибирає і розфарбовує зображення професії; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правильно виконує прийоми різання ножицями паперу, наклеювання ілюстрацій на основу; • дотримує безпечних прийомів роботи з ножицями
<p>Тема 4.2. Макетування архітектурних споруд</p> <p>Деревина, її властивості, застосування. Види архітектурних споруд.</p> <p>Ознайомлення з будівельним набором: назви деталей, зображення будівельних і технічних конструкцій, інструкція з правилами користування.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє види будівельних споруд (житлові будинки, гаражі, мости, громадські будівлі тощо); • називає деталі набору; • має уявлення про властивості і використання деревини; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • орієнтується в зображеннях інструкції, графічно зображує будівельні споруди;

<p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <p>1. Макетування будівельних споруд і технічних конструкцій простої форми з пластмасових і дерев'яних деталей будівельних наборів, рекомендованих МОН України.</p> <p>2. Макетування зовнішнього вигляду української хати на площині у різних художніх техніках.</p> <p>3. Складання хати на основі готової розгортки найпростішої форми.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Ми для радості, для свята будем хату готувати”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва: “Розміщення предметів на аркуші паперу з дотриманням їх взаєморозташування (над, біля, під)” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність макетування будівель з опорою на малюнки (зокрема комп'ютерні за наявності відповідних умов); • <i>бере участь</i> у створенні колективного проекту будівлі на основі природних форм дерева, плодів (стіни – стовбур, крона – дах, вікна – форма яблука, двері – форма груші); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>готує</i> і <i>прибирає</i> робоче місце для макетування з деталей будівельного набору; • <i>складає</i> макети будівель за зразком, малюнком, власним задумом; • <i>використовує</i> конструктивні особливості іграшкових зразків української хати; • <i>склеює</i> розгортку стін, симетрично <i>згинає</i> дах, <i>з'єднує</i> дах зі стінами, <i>наклеює</i> вікна і двері оригінальної форми, <i>прикрашає</i> споруду за власним задумом
<p>Тема 4.3. Макетування предметів хатнього інтер'єру</p> <p>Конструктивні особливості традиційних предметів хатнього вжитку. Види предметів побуту.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> в конструктивних особливостях предметів хатнього вжитку; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> художній розпис серветки, рушника;

<p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мактування предметів побуту з різних конструкційних матеріалів у різних художніх техніках. 2. Складання макетів меблів із деталей будівельних наборів. 3. Макетування побутових предметів найпростішої форми на основі готових розгорток. <p>Інтеграція за спільною темою: “На серветці, на тканині квітне льон, як небо синє”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Виражальна можливість та символіка кольору. Цілісність форми” й тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>прикрашає</i> їх контури традиційним оздобленням: “зубчиками”, “гребінчиками”, “торочками”, “маківками”; • <i>зображує</i> декоративний посуд і <i>прикрашає</i> його орнаментальними візерунками; • <i>виконує</i> художній напис теми заняття; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> макети предметів хатнього вжитку за вибором: серветки і витинанки способом симетричного вирізування, аплікацію із ниток способом наклеювання на картонну основу, іграшковий посуд способом ліплення й аплікації; • <i>бере участь</i> у створенні композиції з трьох художніх творів: словесного, графічного, предметно-пластичного
<p>Тема 4.4. День Діда: дитячого ігрового дизайну. “Всім у світі до вподоби український давній побут” Ознайомлення зі зразками давньої української архітектури і побуту. Художнє зображення пластики предметного довкілля у сюжетній композиції на площині</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі музейних експонатів давнього українського побуту і архітектури: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні й практичні уміння у процесі підготовки колективної виставки дитячого дизайну інтер’єрів і екстер’єрів; - виявляє просторову здібність або профіль практичної обдарованості, зумовлений середовищем етнічного дизайну інтер’єрів і екстер’єрів

5. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ТЕХНІКА”

5.1. Світ професій “людина – техніка”.

Зовнішній вигляд фахівців професій “людина – техніка”. Педагогічна діагностика просторової здібності учнів з урахуванням їхніх вікових особливостей. Ознайомлення з творами інженерів-конструкторів, винахідників, раціоналізаторів, промислових дизайнерів.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. З'ясування ставлення учнів до професій типу “людина і техніка” способом кольорографічного тестування.

2. Оформлення наочних матеріалів за професійним напрямом “людина – техніка”.

Інтеграція за спільною темою: “Є творіння незвичайні в промисловому дизайні”.

Використання змісту інших навчальних предметів про світ технічних професій

Учень/учениця:

мовленнєва:

- називає професії типу “людина – техніка”;
- розрізняє зразки технічної і художньої творчості;

графічна:

- виокремлює представників професій типу “людина – техніка” за їхнім зовнішнім виглядом на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів;
- розфарбовує зображення особистісно значущих професій у діагностичних завданнях учителя;
- вибирає ілюстративний матеріал з оригінальними технічними конструкціями для оформлення унаочнення з профінформації;
- малює зовнішні атрибути представників технічних професій;

технологічна:

- збирає і колекціонує матеріали за напрямом “людина – техніка”;
- правильно виконує прийоми різання ножицями паперу, наклеювання ілюстрацій на основу;
- дотримує безпечних прийомів роботи з ножицями

Тема 5.2. Технічні конструкції

Види технічних конструкцій, їх призначення. Навчально-ігрове проектування: аналоги природних форм у техніці. Властивості фольги, м'якого дроту.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Макетування технічних конструкцій простої форми з геометричних наборів з опорою на графічні зображення.

2. Конструювання з різних матеріалів, використаних упаковок за зразком учителя.

3. Головоломки з використанням паличок, виготовлення виробів з фольги, м'якого дроту (за наявності індивідуального досвіду гурткової роботи в окремих учнів).

Інтеграція за спільною темою: “Зріють образи яскраві у дизайнера в уяві”.

Використання теми з образотворчого мистецтва “Поняття «форма». Порівняльний аналіз форм” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

мовленнєва:

- називає зразки техніки, орієнтується в її призначенні;
- знає властивості фольги і дроту (колір, зовнішній вигляд поверхні, пластичність);
- розрізняє інструменти і пристосування для роботи з фольгою (карбівку, гладилку, підкладку з гуми або картону);

графічна:

- знаходить подібність у зображеннях технічних конструкцій і природних форм (ракети і риби, літака і птаха, гелікоптера і бабки);
- планує послідовність виготовлення макетів техніки з опорою на малюнки (зокрема комп'ютерні);

технологічна:

- використовує матеріали та інструменти за призначенням;
- виготовляє макети технічних форм самостійно обраними способами: вирізуванням силуетів із картону і кольорового паперу, у техніці оригамі, рельєфним зображенням із пластиліну;
- володіє послідовністю трудових дій з малого карбування;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>складає</i> контури технічних конструкцій з деталей геометричних наборів, картонних упаковок, сірникових коробок тощо
<p>Тема 5.3. Макетування з деталей конструкторів і наборів</p> <p>Метали, їх властивості, використання. Види транспортної техніки. Ознайомлення з технічним конструктором: назви деталей, зображення моделей, інструкція з правилами користування.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Моделювання з металевих деталей технічного конструктора “Школяр”. 2. Використання для технічного конструювання наборів пластмасових і дерев’яних деталей. <p>Інтеграція за спільною темою: “Винахідник шестирічний творить винахід технічний”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Виражальні можливості об’ємної форми, сконструйованої з частин” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> деякі метали, види деревини; властивості матеріалів, місця використання; • <i>називає</i> зразки технічних конструкцій (візок, санчата, драбина); • <i>знає</i> назви деталей технічного конструктора і будівельних наборів; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> в зображеннях інструкції, з опорою на графічні зображення виготовляє технічні моделі; • <i>планує</i> послідовність моделювання технічних конструкцій з опорою на малюнки (зокрема комп’ютерні за наявності відповідних умов); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> місце для технічного конструювання у складі творчої мікрогрупи; • <i>використовує</i> конструктивні особливості зразків технічних моделей учителя; • <i>додає</i> власні деталі, моделює за зразком і малюнком;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>самостійно готує і прибирає</i> технічні конструктори і набори деталей
<p>Тема 5.4. День Діда: дитячого ігрового дизайну. “Ми в конструкціях відродим досконалість форм природи”</p> <p>Елементи дитячого індустріально-промислового дизайну. Колективне створення сюжетної композиції за темами розділу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі експонатів техніки, технічних конструкторів і наборів: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі підготовки колективної виставки дитячого індустріально-промислового дизайну; - виявляє просторову здібність у середовищі індустріально-промислового дизайну.
<p>6. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ЗНАКИ ІНФОРМАЦІЇ”</p>	
<p>Тема 6.1. Світ професій “людина – знакові системи”</p> <p>Зовнішній вигляд фахівців професій “людина – знакові системи”. Педагогічна діагностика музично-вокальної здібності учнів з урахуванням їхнього віку. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. З’ясування ставлення учнів до професій типу “людина і знаки інформації” способом кольорографічного тестування. 2. Оформлення наочних матеріалів за професійним напрямом “людина – знакові системи”. 	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> знаки наукової, художньої, технічної інформації; • <i>називає</i> окремі професії з напрямку життєдіяльності “людина і знаки інформації”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> зразки знакової інформації; • <i>малює</i> зовнішні атрибути представників професій з напрямку життєдіяльності “людина і знаки інформації”;

<p>Інтеграція за спільною темою: “Мова колірної гами, ліній, форм – це світ реклами”. Рекламування світу професій знакової інформації засобами різних навчальних предметів</p>	<p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бере участь у колективному художньому оформленні колекції графічних знаків інформації; • правильно виконує прийоми різання ножицями паперу, наклеювання ілюстрацій на основу; • дотримує безпечних прийомів роботи з ножицями
<p>Тема 6.2. Букви як знаки інформації. Букви – письмові знаки. Букви – малюнки. Види картону, інструменти і пристосування для його обробки. <i>Практична робота (за вибором учителя):</i> 1. Конструювання букв із картону. 2. Виготовлення поліграфічних ігор з буквами. Інтеграція за спільною темою: “Пісня літер алфавіту українських шестиліток”. Використання теми з образотворчого мистецтва “Виражальні можливості ліній. Види ліній і їх напрями. Подібність форм” та тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає інструменти і пристосування для роботи з картоном, пояснює поняття “художній шрифт”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • володіє навичками зображення букв письмових, друкованих, декоративних; • планує послідовність конструювання букв із картону за малюнками (зокрема комп’ютерними); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовує за призначенням інструменти і обладнання для роботи з картоном; • уміє користуватися лінійкою, спільно з іншими учнями виготовляє поліграфічні ігри-саморобки (фланелеграф); • використовує для колективної “Дизайн-абетки дошколярика” словесне, графічне і предметно-пластичне творення букв

<p>Тема 6.3. Цифри як знаки інформації. Цифри – математичні знаки. Цифри – малюнки. Продовження роботи з картоном. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i> 1. Аналіз декоративних і сюжетних зображень цифр. 2. Колективне макетування навчального посібника “Математичний дизайн” або інша аналогічна практична робота. Інтеграція за спільною темою: “Малюнковий, поетичний дивосвіт математичний”. Використання теми з образотворчого мистецтва “Види ліній і їх напрямків. Розвиток графічних навичок координації рухів” та тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> в конструктивних особливостях зразків цифр-малюнків; • <i>правильно називає</i> матеріали, інструменти для художнього конструювання цифр; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>бере участь</i> у колективному плануванні послідовності художньо-трудова дій за малюнками і словесними завданнями (зокрема комп’ютерними за наявності електронного підручника з художньої праці); • <i>складає</i> із цифр числа-малюнки за зразками і власним задумом; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>використовує</i> конструктивні особливості зразків декоративних і сюжетних цифрових знаків; • <i>виготовляє</i> макети письмових і друкованих цифр із різних матеріалів; • <i>використовує</i> для виготовлення колективного посібника з математики словесне, графічне і предметно-пластичне творення цифр
<p>Тема 6.4. День ДіДа: дитячого ігрового дизайну “Ми рекламуємо для світу край рідний «україноцвіту»”</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі реклам, поліграфічних і комп’ютерних ігор:

Графічний ігровий дизайн дитячої реклами. Рекламування графічних знаків, тем, понять навчальних предметів, комп'ютерної техніки тощо	<ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні й практичні уміння в процесі рекламування графічних знаків, тем, понять навчальних дисциплін; - виявляє музично-вокальну здібність у середовищі графічного дизайну
--	--

7. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “УКРАЇНОЦВІТТЯ”

<p>Тема 7.1. Світ професій етнографа, еколога. Зовнішній вигляд фахівців різних видів спорту. Педагогічна діагностика тілесно-кінестетичної здібності з урахуванням віку учнів</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Узагальнення результатів графічного тестування за рік. 2. Унаочнення професій етнографа і еколога. <p>Інтеграція за спільною темою: “Хай буде цвіт краю плоду у ясних зорях, чистих водах”.</p> <p>Рекламування світу професій еколога і етнографа засобами різних навчальних предметів</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає види рослин, птахів, тварин, комах, які потребують охорони; • знає окремі календарно-обрядові свята; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • збирає ілюстративний матеріал; • створює рекламні плакати на екологічну тематику, а також на тему календарно-обрядових свят українського народу: весняних, літніх, осінніх і зимових; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виготовляє атрибути календарно-обрядових свят українців; • правильно виконує прийоми різання ножицями паперу, наклеювання ілюстрацій на основу; • дотримує безпечних прийомів роботи з ножицями
---	---

<p>Тема 7.2. Свято української писанки Писанки у словесних і графічних образах. Художнє конструювання декоративних яєць. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i> 1. Аналіз зразків писанкового розпису, макетів декоративних яєць. 2. Макетування декоративних яєць із різних матеріалів у різних художніх техніках. Інтеграція за спільною темою: “Незвичайний день сьогодні, день святковий – Великодній”. Використання теми з образотворчого мистецтва “Симетрія як засіб гармонізації форми писанки” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно називає</i> матеріали, інструменти для макетування декоративних яєць; • <i>колективно планує</i> послідовність художньо-трудо-вих дій за малюнками і словесними завданнями; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>малює</i> рослинний і геометричний орнаменти; • <i>робить</i> художній розпис макетів писанок; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> місце для художнього конструювання у складі творчої мікрогрупи; • <i>виготовляє</i> макети декоративних яєць способами витинання і симетричного вирізування, спосо-бом рельєфного наклеювання кольорових ниток на картонну основу, у техніках ліплення й аплікації; • <i>бере участь</i> у колективному створенні реклами свя-та Великодня із словесних, графічних, предметно-пластичних художніх творів
<p>Тема 7.3. Весняні календарно-обрядові свята українців Веснянки, гаївки, Зелені свята. Пісні-ігри на лоні при-роди. Декорації календарно-обрядових свят.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає і виконує</i> найрозповсюдженіші веснянки, гаїв-ки, пісні-ігри;

<p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз конструктивних особливостей зразків декоративних квітів та істот. 2. Макетування декоративних квітів та істот із різних матеріалів у різних художніх техніках. <p>Інтеграція за спільною темою: “Творять діти свято цвіту веселково, розмаїто”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Уявлення про колірний тон” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно називає</i> матеріали, інструменти для макетування декоративних квітів та істот; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> художній напис теми заняття; • <i>колективно планує</i> послідовність художньо-трудо-вих дій за малюнками і словесними завданнями; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> декоративні квіти способами витинання і симетричного вирізування, способом рельєфного наклеювання кольорових ниток на картонну основу, у техніках ліплення й аплікації; • <i>бере участь</i> у колективній розробці реклами весняних календарно-обрядових свят
<p>Тема 7.4. Догляд за кімнатними квітами</p> <p>Правила догляду за кімнатними квітами.</p> <p><i>Практична робота:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Послідовне виконання трудових дій з догляду за кімнатними квітами. 2. Макетування вазонів і підвазонників оригінальної форми, прикрашання підвазонників на вікнах класу. <p>Інтеграція за спільною темою: “Із веселки у квітки кольорів течуть струмки”.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> назви квітів у класній кімнаті; • <i>називає</i> послідовність трудових дій за їх доглядом, називає інструменти і пристосування для догляду за квітами, <i>знає</i> призначення; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> графічні зображення вазонів і підвазонників; • <i>планує</i> з опорою на малюнки послідовність трудових дій з кімнатними квітами (зокрема за комп’ю-

<p>Тема з образотворчого мистецтва “Ускладнення палітри змішуванням спектральних кольорів (за кольорним колом). Порівняння кольорів” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя).</p>	<p>терними малюнками при наявності відповідних умов);</p> <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>користується</i> за призначенням інструментами і обладнанням для догляду за квітами: дерев'яною міні-лопаткою, поролоном, оприскувачем, лійкою, щіточкою; • <i>виготовляє</i> етикетки із назвами квітів, <i>декорує</i> підвазонники, <i>виготовляє</i> їх макети
<p>Тема 7.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну. “Пробудились в Україні сонцезайчики в насінні”</p> <p>Художньо-ігрове проектування квіткових вазонів, клумб або грядок.</p> <p>Пророщування зерен і насіння у вазонах. Художнє оформлення підвіконників. Конструювання оригінальних за формою клумб або грядок, їх художнє оформлення</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі художньо-ігрового проектування міні-ландшафтів; - виявляє натуралістичну здібність у середовищі дизайну ландшафтів

2 клас

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги щодо рівня загальної підготовки учнів
ВСТУП	
<p>1.1. Види творчої праці Художня, технічна, наукова творчість. Співвіднесення видів творчості з напрямками професійної діяльності. Папір і картон: технологія виготовлення, властивості, види і застосування. <i>Орієнтовна практична робота:</i> 1. Колективне виготовлення колекції “Види паперу”. 2. Дрібний ремонт і художнє оформлення робочих папок “Паперових див творці”. *Тут і у всіх наступних темах учитель може використати іншу практичну роботу, яка відповідає темі й викликає інтерес учнів. Інтеграція за спільною темою: “Користь плоду, красу цвіту ми даруємо для світу”. Використання тем з образотворчого мистецтва “Засоби виразності в різних видах мистецтва. Синтез мистецтв ” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявляє мовленнєву, графічну і технологічну компетентності: <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає види творчої діяльності людини; • співвідносить із допомогою учителя наукову творчість із професійним напрямом “Людина і знаки довкілля”, технічну творчість із професіями типу “людина і природа”, “людина і техніка”, а художню творчість із напрямками професій “людина – людина”, “людина і художні образи”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правильно виконує малюнкові завдання робочого зошита з ранньої профінформації і первинної діагностики; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • раціонально організовує з допомогою учителя робоче місце; • оформляє робочу папку;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>володіє</i> прийомами різання ножицями паперу і склеювання паперових деталей; • <i>виготовляє</i> колекцію з видами паперу і картону; • <i>дотримує</i> правил безпечної праці з ножицями
<p>1.2. Елементарна графіка Найпростіші об'ємні фігури будівельних наборів: куб, циліндр, призма, конус. Зображення найпростіших геометричних фігур спереду, зверху, збоку. Лінії креслення: розмірна, виносна, осьова. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Виготовлення об'ємних фігур на основі розгортки. 2. Креслення деталей будівельних наборів. 3. Розмітка площини-основи для діорамного макета. Інтеграція за спільною темою: "Дуже схожі на екранні наші твори діорамні". Використання тем з образотворчого мистецтва: "Елементарні уявлення про симетричну будову. Значення осі симетрії для побудови зображення", "Оволодіння засобами відтворення глибини простору: межі зламу (земля – небо), далі – вище, далі – менше" і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> назви об'ємних фігур будівельних наборів, призначення тонкої суцільної лінії у кресленнях (виносна, розмірна); • <i>пояснює</i> лексичні значення слів "макет", "діорама", "вертикальна площина-основа", "горизонтальна площина-основа"; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає</i> форми куба, призми, конуса серед інших геометричних форм, розрізняє у кресленнях осьову лінію (штрих пунктирну з однією точкою), лінії побудови, виносну, розмірну (тонку суцільну); • <i>складає</i> ескізи деталей будівельних конструкторів на папері у клітинку; • <i>зображує</i> їх вигляд спереду, зверху, збоку; • <i>передає</i> у зображеннях глибину простору: ближнього, середнього, віддаленого; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> вироби на основі розгортки;

	<ul style="list-style-type: none"> • виконує креслення деталей будівельних наборів; • надрізує картон ножем; • уміє складати і вирізувати вертикальну та горизонтальну площини-основи діорамного макета, пристосовувати для діорамного макета коробку з-під цукерок
2. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ПРИРОДА”	
<p>Тема 2.1. Світ професій “людина – природа” Знаряддя та предмети праці у професіях “людина – природа”, способи зручного користування ними. Розширення педагогічної діагностики: натуралістична і просторова здібності учнів.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збір наочних матеріалів для ознайомлення із знаряддями і предметами праці природничих професій. 2. Виявлення особливостей сприймання учнями предметних форм природного довкілля. 3. Імітація характерних робочих рухів фахівців природничих професій ручними інструментами. <p>Інтеграція за спільною темою: “Ясні зорі в чистих водах – твір дизайнерів природи”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва: “Виразальні можливості образотворчих засобів живопису.</p>	<p>Учень/учениця: мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає знаряддя і предмети праці фермера, лісника, садівника та інших фахівців природничих професій; • називає результати художньої праці дизайнерів ландшафтів, художників-пейзажистів та аніمالістів, скульпторів, художників природних матеріалів; • використовує словесний матеріал робочих зошитів з профінформації і діагностики типу “людина-природа”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виокремлює знаряддя і предмети праці природничих професій на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів; • графічно зображує предмети і засоби праці природничого напрямку;

<p>Різноманітність малярських матеріалів і технік”, “Сприймання скульптури малих форм” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>самостійно опрацьовує</i> графічні тестові завдання в робочому зошиті; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>вибирає</i> за призначенням предмети і засоби праці природничих професій; • <i>бере участь</i> в колективному оформленні унаочнення про знаряддя праці природничих професій; • <i>імітує</i> прийоми користування заступом, гончарним кругом, пилкою, прийоми лозоплетіння; • <i>використовує</i> для імітації віршований, пісенний або музичний супровід
<p>Тема 2.2. Зображення аналогічних природних форм Художнє зображення хмар і озера в діорамному макеті. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів)</i> Колективне виготовлення пейзажної композиції з озером, ліліями, зорями. Інтеграція за спільною темою: “Ми творці, майстри умілі срібних зірок, білих лілій”.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> обладнання з художнього конструювання з паперу; • <i>визначає</i> стан природи у пейзажних композиціях; • <i>вказує</i> на подібність форм зірок і лілій; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>передає</i> кольором стан природи у пейзажних композиціях; • <i>рівномірно заповнює</i> вертикальну площину діорамного макета; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>конструює</i> з паперу пейзаж з озером і водяною лі-

<p>Використання тем з образотворчого мистецтва: “Поняття про зміну кольору у докiллі в рiзні часи доби. Колір як засiб художньої виразності. Кольорові контрасти” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>лією на лататті і розміщує їх на горизонтальній площині діорамного макета;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримує</i> цілісності зображення на вертикальній і горизонтальній площинах діорамного макета
<p>Тема 2.3. Робота з рослинними матеріалами Навчально-ігрове проектування композицій з природних матеріалів. Знаряддя і предмети праці для роботи з природними матеріалами. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Створення макета діорамної композиції з природних матеріалів. 2. Виготовлення просторових і площинних композицій з природних матеріалів, з'єднання деталей клеєм, штифтами, скотчем, пластиліном, зв'язуванням. Інтеграція за спільною темою: “Чарівної вчуся мови в гаю, бору і діброви”. Використання тем з образотворчого мистецтва: “Будова дерева (форма як конструкція)”; “Теплі та холодні кольори” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> матеріали та інструменти для композицій з природних матеріалів; графічна: <ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> вибір сюжету з опорою на малюнки; • <i>аналізує</i> будову зразка, виокремлює способи з'єднання; • <i>планує</i> послідовність виготовлення композицій (зокрема з комп'ютерною підтримкою); • <i>передає</i> стан природи у пейзажних композиціях; технологічна: <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> робоче місце для роботи з природними матеріалами; • <i>дотримує</i> безпечних прийомів різання рослинних матеріалів ножицями; • <i>виготовляє</i> діорамну композицію з площинними виробами на вертикальній площині та об'ємними виробами на горизонтальній площині </p>

<p>Тема 2.4. Робота з пластичними матеріалами Конструювання природних форм саду у композиціях. Матеріали, інструменти і пристосування для роботи з пластичними матеріалами, способи зручного користування ними.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Макетування виробів з пластичних матеріалів на тему природи способами витягування матеріалу з цілісної основи. 2. Використання конструктивного способу ліплення, з'єднання окремих деталей "примазуванням". 3. Виготовлення рельєфів з допомогою стеки. <p>Інтеграція за спільною темою: "Оживають в наших творах небо, фауна і флора".</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва "Ознайомлення зі скульптурними зображеннями у рельєфі" та тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя).</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> технологічні властивості пластичних матеріалів; • <i>правильно називає</i> способи ліплення, інструменти і пристосування для роботи з глиною або пластиліном (стеки, підкладні дощечки), кольори і відтінки; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність ліплення за малюнками (зокрема комп'ютерними за наявності електронного підручника з трудового навчання); • <i>розрізняє</i> кольори теплої гами; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>готує</i> робоче місце для ліплення з пластичних матеріалів; • <i>виготовляє</i> діорамний макет з формами стиглих ягід і фруктів; • <i>використовує</i> раціональні прийоми ліплення; • <i>поєднує</i> вироби у композицію; • <i>володіє</i> навичками прибирання робочого місця після ліплення
<p>Тема 2.5. Зображення істот у діорамному макеті Художнє конструювання сюжетних зображень з реальними і фантастичними істотами.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> матеріали, інструменти, способи предметно-пластичного образотворення;

<p><i>Практична робота (за вибором груп учнів):</i></p> <p>1. Макетування сюжетних композицій з істотами незвичайної форми.</p> <p>2. Використання художніх технік аплікації, малої скульптури, барельєфу, оригамі для макетування форм істот.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Є у кожної породи власні закутки природи”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Навички малювання птахів та створення декоративного художнього образу” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> спільно з друзями послідовність художньо-трудових дій за малюнками і словесними завданнями (зокрема комп’ютерними за наявності електронного підручника з художньої праці); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> силуетні зображення істот у русі, рівномірно <i>заповнює</i> силуети істот орнаментальними мотивами народного розпису (найбільші, середні, дрібні елементи); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>конструює</i> у складі творчої групи; • <i>виготовляє</i> макет істоти з урахуванням розподілу композиційних завдань між учасниками творчої групи; • <i>поєднує</i> паперопластику з вирізуванням (витинанку з аплікацією)
<p>Тема 2.6. День Діда: дитячого ігрового дизайну “Веселка над садом нашим висне, будить у серці гарне і корисне”</p> <p>Колективне конструювання фантастичних істот лісу і саду, діорамне макетування пейзажної композиції</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність: <ul style="list-style-type: none"> - поєднують мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі підготовки пейзажної колективної композиції з фантастичними істотами та рослинними формами лісу і саду; - виявляють натуралістичну і просторову здібності у середовищі ландшафтного дизайну.

3. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “Я Й ІНШІ ЛЮДИ”

Тема 3.1. Світ професій “людина – людина”

Знаряддя та предмети праці у професіях типу “людина – людина”, способи зручного користування ними. Розширення педагогічної діагностики: внутрішньо-особистісна (інтраперсональна) і міжособистісна (інтерперсональна) здібності учнів.

Практична робота (за вибором учителя й учнів)

Збір наочних матеріалів для ознайомлення зі знаряддями і предметами праці обслуговуючих професій.

Інтеграція за спільною темою: “Оживає в душі кожний світ прекрасний, світ художній”.

Використання тем з образотворчого мистецтва: “Театральне мистецтво як синтетичне”, “Основа сценічного образу-перевтілення”, “Роль образного середовища у створенні спектаклю” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

мовленнєва:

- називає засоби і предмети праці вчителя, лікаря, юриста, священика, офіціанта, продавця, перукарів, працівників салонів краси, ювелірних і галантерейних майстерень (вибірково);

графічна:

- виокремлює предмети і знаряддя праці фахівців сфери обслуговування (на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів);
- графічно зображує предмети і засоби праці фахівців сфери обслуговування;
- самостійно опрацьовує графічні тестові завдання у робочому зошиті;

технологічна:

- розрізняє предмети і засоби праці фахівців сфери обслуговування;
- бере участь у колективному оформленні унаочнення (інструменти, приладдя) фахівців сфери обслуговування;
- імітує прийоми роботи офіціанта, перукаря, лікаря;
- використовує для імітації віршований, пісенний або музичний супровід

Тема 3.2. Культура зовнішності людини

Навчально-ігрове проектування макетів одягу і речей особистого користування. Інструменти і приладдя для розкрюювання тканини, способи зручного користування ними. Природні і штучні волокна, їх використання. Сезонні види одягу.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Виготовлення іграшкового сезонного одягу.
2. Плетіння із сутажу, тасьми.
3. Конструювання новорічних костюмів і масок у техниках пап'є-маше або симетричного вирізування.
4. Стилізація циліндрів, конусів під маски людей або казкових людиноподібних істот.

Інтеграція за спільною темою: “Ми образи утворим власні, душа і одяг наш – прекрасні”.

Використання тем з образотворчого мистецтва: “Розвиток емоційно-естетичного сприймання і передача характерних особливостей силуету людини”, “Елементарні поняття про будову фігури людини, її складові; взаємозв'язок основної форми і складових. Елементарні поняття про пропорції людської фігури” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

мовленнєва:

- *називає* види сезонного одягу (пальто, плащ, сукня, светр, костюм, футболка, сарафан, шорти);
- *знає* призначення інструментів і приладдя для розкрюювання тканин, назви природних і штучних волокон;
- *формує* проектний задум;
- *підтримує* діалогічне спілкування з іншими учасниками творчої групи;

графічна:

- *малює* зразки масок або сезонного одягу;
- *зображує* силуети дівчини і хлопця, знімає мірки із силуетів для виготовлення іграшкових ескізів сезонного одягу;
- *планує* послідовність виготовлення одягу і його елементів за малюнками (зокрема з використанням комп'ютера за наявності електронного підручника з трудового навчання);

технологічна:

- *дотримує* послідовності макетування іграшкового одягу з тканини: настилає заготовку лицьовим боком донизу;
- *економно розміщує* шаблон-викрійку на тканині;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>обкрейдовує</i> деталі, <i>робить</i> розкроювання з урахуванням розмітки; • <i>дотримує правил</i> безпечної праці з ножицями, шпильками, голкою; • <i>використовує</i> силуети для примірювання іграшкового одягу; • <i>виготовляє</i> маску у техніках пап'є-маше або симетричного вирізування; • <i>плете</i> пояс, скакалку, килимок, сумочку із сутажу, тасьми
<p>Тема 3.3. Святкові костюми персонажів міфології Особливості художнього оздоблення костюмів Миколая Чудотворця, Діда Мороза, Снігурочки. Художні техніки витинанки і розпису. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i> 1. Симетричне складання паперових заготовок і вирізування паперових силуетів. 2. Оздоблення витинанками і розписом вітальних листівок до свята Миколая, новорічних свят. 3. Проектування костюмів для персонажів міфології. Інтеграція за спільною темою: “Є у нас костюми бальні, дивні маски карнавальні”.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> інструменти і матеріали для творчості у техніках витинанки і художнього розпису; • <i>бере участь</i> в інсценізації свята Миколая; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> художній напис святкової дати; • <i>враховує</i> симетричність форми і ритмічність візерунків у зображенні костюмів персонажів міфології, відповідно до святкової дати використовує символічне значення візерунків; • <i>планує</i> послідовність виготовлення новорічних виробів за малюнками трудових дій (зокрема комп'ютерними);

<p>Використання тем з образотворчого мистецтва: “Виражальні можливості силуетної форми”, “Порівняльний аналіз форм, розмірів та пропорцій” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно вибирає і складає</i> папір для вирізування; • <i>підбирає</i> кольорове тло для наклеювання витинанки; • <i>надає</i> витинанкам різної форми: квадратної, прямокутної, заокругленої, стрічкової; • <i>оздоблює</i> краї витинанок зубчиками, гребінцями, маківками, торочками; • <i>дотримує</i> правильних прийомів вирізування ножицями і ножиком
<p>Тема 3.4. Подарунки та сувеніри до новорічних свят Навчально-ігрове проектування новорічних іграшок з паперу, картону, текстильних матеріалів. Особливості роботи з нитками, голкою, тканинами. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Конструювання новорічних іграшок на основі паперових і картонних кілець, конусів, інших геометричних форм. 2. Виготовлення прикрас для новорічного інтер'єру способом нанизування гірлянд. 3. Виготовлення м'якої іграшки простої форми.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>формулює</i> творчі задуми; • <i>називає</i> інструменти і пристосування для виготовлення подарунків, сувенірів, прикрас для новорічних свят; • <i>розповідає</i> про особливості роботи з текстильними матеріалами (лицьовий і зворотний боки тканини, відмірювання нитки, всіяння нитки у вушко голки, зав'язування вузлика); • <i>знає</i> правила безпечної праці з голкою; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>малює</i> новорічні сувеніри і подарунки; • <i>враховує</i> порядок розміщення іграшок на ялинці;

<p>Інтеграція за спільною темою: “Будем іграшки для свята залюбки конструювати”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва: “Вирізування силуетних форм”, “Закріплення понять про теплі і холодні кольори” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність виготовлення новорічних виробів за малюнками трудових дій; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>володіє</i> прийомами роботи з папером, картоном, текстильними матеріалами; • <i>дотримує</i> безпечних прийомів роботи голкою, виготовляє м'яку іграшку простої форми; • <i>конструює</i> іграшки з використанням окремих геометричних форм, <i>уміє</i> виготовляти гірлянди
<p>Тема 3.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну “Ми костюми модні творим із форм фауни і флори”</p> <p>Коллективне конструювання і моделювання іграшкових манекенів і лялькових костюмів, атрибутів Різдвяних свят. Створення композиції-діорами</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі новорічного і Різдвяних свят: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні й практичні уміння в процесі підготовки колективної виставки з новорічних, різдвяних іграшок, карнавальних масок та костюмів; - виявляє внутрішньоособистісну (інтраперсональну) і міжособистісну (інтерперсональну) здібності учнів у середовищі дизайну костюмів
<p>4. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ХУДОЖНЄ ДОВКІЛЛЯ”</p>	
<p>Тема 4.1. Світ професій “людина – художні образи”</p> <p>Засоби та предмети праці у професіях типу “людина і художні образи”, способи зручного користування</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> предмети і засоби праці художників деко-

ними. Розширення педагогічної діагностики: натура-лістична і просторова здібності.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Збір наочних матеріалів для ознайомлення із знаряддями і предметами праці людей художніх професій.

2. Виявлення особливостей сприймання учнями творів декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури і дизайну.

3. Імітація характерних робочих рухів фахівців художніх професій ручними інструментами або механічними пристосуваннями.

Інтеграція за спільною темою: “Благодатний, неповторний давній побут рукотворний”.

Використання теми з образотворчого мистецтва “Поняття про декоративно-ужиткове мистецтво” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

ративно-ужиткового мистецтва, архітекторів, дизайнерів середовища, представників інших мистецьких професій (музикантів, майстрів естрадно-циркового жанру, ілюзіоністів);

- *використовує* словесний матеріал робочих зошитів з діагностичними профінформаційними завданнями типу “людина – художні образи”;

графічна:

- *виокремлює* предмети і засоби художньої творчості на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів;
- *опрацьовує* спільно з дорослими графічні тестові завдання у робочому зошиті;

технологічна:

- *правильно імітує* прийоми художньої ковки, випилювання лобзиком, карбування на м’якій жерсті, художнього вирізблювання, художньої вишивки, кладки цегли муляром тощо;
- *правильно використовує* предмети і засоби праці фахівців художніх професій, бере участь у колективному оформленні унаочнення про світ майстрів художніх ремесел;
- *виготовляє* розгортку з ілюстраціями художньої обробки матеріалів майстрами художнього побуту

Тема 4.2. Макетування з конструкційних матеріалів і будівельних наборів

Форми і розміри житлових будинків і споруд громадського призначення. Розширення уявлень учнів про можливості будівельних наборів.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Макетування споруд і технічних моделей з дерев'яних деталей будівельного набору.

2. Компонування сюжетних композицій з різних конструкційних матеріалів.

Інтеграція за спільною темою: “Вибираємо для твору красу фермерського двору”.

Використання теми з образотворчого мистецтва “Поняття про архітектуру. Засоби виразності мистецтв” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

мовленнєва:

- *розрізняє* форми будівельних споруд: призматичні, циліндричні, низькі, високі, з прямими, похилими дахами;
- *називає* складові частини архітектурних споруд: фундамент, стіни, вікна, підлога, двері, стеля, дах;

графічна:

- *робить* власні ескізи будівель, використовує графічні зображення споруд із інструкції до набору;
- *зображує* композицію міста з дотриманням пропорцій будинків;
- *планує* послідовність макетування будівель з опорою на малюнки набору (зокрема комп'ютерні за наявності електронного підручника з трудового навчання);

технологічна:

- *готує* і *прибирає* робоче місце для макетування з деталей будівельного набору;
- *складає* макети будівель за зразком, малюнком, власним задумом;
- *враховує* розміри моделі машини і ширину та висоту воріт у макеті гаража

Тема 4.3. Художні техніки декоративно-ужиткового мистецтва

Види і художні техніки пластичних мистецтв.

Навчально-ігрове проектування українських витинанок. Матеріали, інструменти і пристосування для витинанок.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Проектування одинарних і стрічкових витинанок з традиційними і нетрадиційними орнаментальними візерунками.

2. Макетування предметів побуту для стіни, підлоги, вікна у техніках художнього розпису, витинанки, ліплення.

3. Компонування іграшкових предметів побуту у діарамному макеті хатньої світлиці.

Інтеграція за спільною темою: “Всім у світі до вподоби український давній побут”.

Теми з образотворчого мистецтва: “Ознайомлення з народним мистецтвом настінного розпису. Узгодження декоративного оздоблення з формою”, “Ознайомлення з мистецтвом народної кераміки. Поняття про рослинний та геометричний узор. Узгодження декору із силуетною формою посуду” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

мовленнєва:

- *розрізняє* види пластичних мистецтв: образотворче, декоративно-ужиткове, архітектуру, дизайн;
- *називає* художні техніки декоративно-ужиткового мистецтва: ліплення, вишивання, розпис, витинанка;
- *знає* матеріали та інструменти для витинанки і макетування української хати з картону;

графічна:

- *використовує* в оформленні макета хатньої світлиці декоративні символи сонця: візерунки птахів, розетки, грабелець, гусячих лапок, заячих вух;
- *робить* замальовки варіантів оформлення декоративного посуду;
- *дотримує* поєднання витинанок з художнім розписом, аплікацією; збереження конструктивних особливостей одинарних витинанок (цілісність основи, однобарвність, узагальненість орнаментального візерунка, декоративність форми);

технологічна:

- *надає* витинанкам традиційних форм: квадратну, овальну, круглу, стрічкову, ромбічну;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>оздоблює</i> традиційними профілями краї: зубчиками, торочками, маківками, хвильками, гребінцями; • <i>відтворює</i> мотиви візерунків за зразком: розетки, сонечка, квітки, листочки, плоди, дерево життя, метелики, жучки, павучки, півні; • <i>уміє</i> ліпити макети посуду з глини, пластиліну, солоного тіста або воску
<p>Тема 4.4. Художня вишивка в українському побуті Види художніх швів. Оздоблювальні шви на рушниках і серветках. Традиційні художні образи місцевих вишивок. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i> 1. Вишивання декоративними швами на іграшкових рушниках. 2. Виготовлення серветок з бахромою і вишивкою. 3. Колективне оформлення колекції декоративних швів. Інтеграція за спільною темою: “Квітнуть наші вишиванки, ніби райдуги-співанки”. Використання теми з образотворчого мистецтва “Виражальна можливість та символіка кольору. Цілісність форми” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> в назвах декоративних швів, правильно називає матеріали, інструменти і пристосування для вишивання; • <i>супроводить</i> діалогічним мовленням графічні і художньо-трудова дії; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> замальовки для декоративних вишивок, зображує декоративні шви, робить варіанти візерунків традиційних місцевих вишивок на макетах серветки і рушника; • <i>колективно планує</i> послідовність художньо-трудова дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного посібника); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> місце для художніх вишивок у складі

	<p>творчої групи, утворює бахрому на серветках способом висмикування ниток;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>вишиває</i> декоративними швами “уперед голку”, “через край”, “строчка” або іншими; • <i>продовжує</i> художнє оформлення діорамного макета хатньої світлиці; • <i>бере участь</i> у колективному оформленні колекції декоративних швів своєї місцевості
<p>Тема 4.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну “Мозаїчно, розмаїто хата квітне барвоцвітом” Макетування побутових зразків декоративно-ужиткового мистецтва. Колективне художнє оформлення хатньої світлиці в діорамному макеті</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі музейних експонатів давнього українського побуту і архітектури: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі підготовки колективного діорамного макета хатньої світлиці; - виявляє натуралістичну і просторову здібності у середовищі етнодизайну інтер'єрів і екстер'єрів
<p>5. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ТЕХНІКА”</p>	
<p>5.1. Світ професій “людина – техніка” Засоби та предмети праці у професіях типу “людина і техніка”, способи зручного користування ними. Розширення педагогічної діагностики: натуралістична і просторова здібності учнів.</p>	<p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> предмети і засоби праці; • <i>знає</i> окремих винахідників, раціоналізаторів, дизайнерів промисловості, інженерів-конструкторів, інших фахівців технічної творчості;

<p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Збір наочних матеріалів для ознайомлення зі знаряддями і предметами праці технічних професій. Виявлення особливостей сприймання учнями технічних конструкцій. <p>Інтеграція за спільною темою: “Є творіння незвичайні в промисловому дизайні”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва: “Поняття про дизайн промисловий. Засоби виразності у технічній естетиці. Термінологія” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> використовує словесний матеріал робочих зошитів з діагностики та профінформації типу “людина – техніка”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> виокремлює предмети і засоби техніко-технологічної діяльності людини на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів; опрацьовує спільно з дорослими графічні тестові завдання у робочому зошиті, <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> правильно імітує прийоми водіння машини, руху потяга, запуску літака; роботи викруткою і гайковим ключем, свердління коловоротом, різання пилкою-ножівкою по металу, рубання жерсті зубилом тощо; виготовляє розгортку з ілюстраціями технічного конструювання, технічної обробки конструкційних матеріалів
<p>Тема 5.2. Технічні конструкції</p> <p>Сучасні технічні форми і їх ретроаналоги. Матеріали, інструменти, пристосування для макетування транспортної техніки.</p> <p>Навчально-ігрове проектування транспортних засобів із картону, фольги, дроту.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> називає види транспортної техніки: колісної, повітряної, водної, залізничної; знає інструменти і пристосування, необхідне для розробки технічних макетів;

<p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конструювання транспортних засобів за малюнком. 2. Колективна розробка діорамних макетів міського пейзажу. 3. Конструювання рухомих іграшок за зразком. <p>Інтеграція за спільною темою: “Наші юні креслярці – міст і техніки творці”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва: “Передача просторового явища (перші спроби). Загороджування у розташуванні контурів архітектурних споруд на площині”, “Виразальні можливості об’ємної форми. Залежність об’ємної форми від пропорцій окремих частин” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність конструювання; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>зображує</i> особистісно значущі види транспортної техніки; • <i>користується</i> шаблонами або трафаретами для розмічання силуетів технічних форм на картоні, на основі природних форм <i>робить</i> конструктивні рисунки технічних об’єктів; • <i>читає</i> прості креслення і <i>робить</i> розмітку паперу і картону креслярськими інструментами; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>використовує</i> за призначенням інструменти і пристосування для роботи з картоном; • <i>бере участь</i> у колективному виготовленні діорамного макета із зображенням технічної конструкції на вертикальній площині і розміщенням просторового макета на горизонтальній площині; • <i>складає конструкцію</i> рухомої іграшки
<p>Тема 5.3. Робота з технічними конструкторами</p> <p>Технологічні і транспортні конструкції. Навчально-ігрове проектування з використанням інструкцій конструкторів “Школяр”, “Максимко”. Інструменти і пристосування для різьбового з’єднання деталей.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> технологічні і транспортні конструкції, <i>називає</i> інструменти і пристосування для з’єднання деталей: болти, гвинти, гайки, гайковий ключ, викрутку;

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Моделювання транспортної техніки з деталей технічних конструкторів за технічними умовами інструкцій.

2. Використання технічних моделей у колективному діорамному макеті з площинними і просторовими силуетами.

Інтеграція за спільною темою: “Є конструкції технічні: дерев’яні, металічні”.

Використання тем з образотворчого мистецтва: “Освоєння просторових явищ: межа зламу (море – небо); розташування об’єктів: ближче – нижче, далі – вище, ближче – більше, далі – менше”, “Поняття про макет. Спроби створення предметів відповідно до характеру сценічного персонажу (власника предметів)” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

- *співвідносить* словесні поради інструкцій із потрібними зображеннями;

- *планує* послідовність складання моделей за малюнками;

графічна:

- *графічно зображує* технічні конструкції у сюжетних малюнках;

- *рівномірно заповнює* вертикальну площину діорамного макета, позначає межу зламу у просторі (море – небо);

- *розташовує* зображення із врахуванням першого і другого планів;

- *виконує* напис теми заняття друкованим шрифтом (креслярським почерком);

технологічна:

- *готує* і *прибирає* робоче місце для технічного моделювання;

- *використовує* за призначенням інструменти для різьбового з’єднання деталей;

- *складає* роз’ємним способом конструкції за технічними умовами;

- *організовує* місце для технічного моделювання з деталей будівельних наборів і конструкторів, вчасно й у встановленому порядку *прибирає* робоче місце, поєднує окремі технічні моделі у діорамному макеті

<p>Тема 5.4. День Діда: дитячого ігрового дизайну “Ми в конструкціях відродим досконалість форм природи”</p> <p>Стильова єдність урбаністичного пейзажу у колективній композиції.</p> <p>Колективне оформлення технічних конструкцій і їх природних аналогів у діорамному макеті</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявляє проектно-художню компетентність у середовищі експонатів техніки, технічних конструкторів і наборів: - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі підготовки колективної виставки дитячого індустриально-промислового дизайну; - виокремлює подібність природних форм і технічних конструкцій; - виявляє натуралістичну і просторову здібності у середовищі індустриально-промислового дизайну
<p>6. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ЗНАКИ ІНФОРМАЦІЇ”</p>	
<p>Тема 6.1. Світ професій “людина – знакові системи”</p> <p>Засоби та предмети праці у професіях типу “людина і знаки інформації”, способи зручного користування ними. Розширення педагогічної діагностики: музичної і мовленнєвої здібностей учнів.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збір наочних матеріалів для ознайомлення із засобами і предметами праці інформаційних професій. 2. Виявлення особливостей сприймання учнями знакової інформації. 3. Імітація характерних робочих рухів фахівців інформаційних професій. 	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає засоби і предмети праці працівників типу “людина – знакові системи”; • використовує словесний матеріал робочих зошитів з діагностичними і профінформаційними завданнями типу “людина – знакові системи”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виокремлює засоби і предмети праці друкарів, зв’язківців, операторів, фахівців інших знаково-інформаційних професій на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів;

<p>Інтеграція за спільною темою: “Мова колірної гама, ліній, форм – це світ реклами”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Сприймання: що означає назва «графіка»” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>вибирає і розфарбовує</i> особистісно значущі зображення предметів і засобів праці фахівців інформаційних знакових систем; • <i>опрацьовує</i> спільно з дорослими графічні тестові завдання в робочому зошиті; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ознайомлюється</i> з роботою ксерокса, сканера, принтера, комп’ютера; • <i>імітує</i> характерні робочі рухи телефоніста, оператора комп’ютерного набору, рухи-повідомлення з допомогою сигнальних прапорців “морської абетки”
<p>Тема 6.2. Умовні знаки передачі інформації</p> <p>Словесна і графічна інформація у рекламних плакатах. Матеріали, інструменти, пристосування для оформлення реклам.</p> <p>Навчально-ігрове проектування упаковок з використанням словесних і графічних засобів рекламного мистецтва.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учнів і учителя):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Макетування рекламного щита для продовольчої продукції. 2. Виготовлення макетів дорожніх знаків свого населеного пункту. 	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>наводить приклади</i> словесної і графічної інформації у рекламних плакатах; • <i>знає</i> назви і призначення матеріалів, інструментів, пристосувань, необхідних для розробки і подачі реклами споживачам, копіювання дорожнього знака; • <i>планує</i> послідовність конструювання реклами або дорожнього знака; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>володіє</i> навичками зображення знаків інформації; • <i>копіює</i> товарні знаки з упаковок, обгортки;

<p>3. Художньо-графічні перетворення контурних зображень географічних територій і макетування їх у техниках аплікації та рельєфів з різних матеріалів.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Усі знаки у довідці нам відомі й зрозумілі”.</p> <p>Теми з образотворчого мистецтва: “Передача характеру загальної силуетної форми через розробку фрагмента. Свідомий вибір типів ліній та їх напрямів під час створення певного образу” і тем з інших навчальних предметів</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>художньо оформляє</i> етикетки особисто ціннісної продовольчої продукції; • <i>передає</i> лінією, штрихом, крапками, плямою та їх сполученням фактуру контурів і силуетних форм; • <i>свідомо вибирає</i> типи ліній та їх напрямів під час створення графічного образу; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>використовує</i> за призначенням інструменти і приладдя для роботи з різними матеріалами; • <i>виготовляє</i> макет рекламного щита; • <i>створює</i> композицію із дорожніми знаками; • <i>перетворює</i> контури областей України на силуети рослин, предметів, тварин; • <i>закріплює</i> навички з художніх технік
<p>Тема 6.3. Сюжетні букви-малюнки</p> <p>“Оживлювання” букв у малюнках і виробках: букви-птахи, букви-звірі.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Колективна розробка декоративних і сюжетних букв. 2. Колективне макетування букв з матеріалів. <p>Інтеграція за спільною темою: “Конструюєм власноручно мову кольоровозвучну”.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> лексичні значення слів “почерк”, “друкований шрифт”, “декоративна буква”, “сюжетна буква”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>перетворює</i> графічні знаки букв на силуетні форми істот; • <i>передає</i> конструктивні особливості букв у малюнках;

<p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Розвиток творчої уяви. Створення нових образів на основі пластичних форм (лінійних, кольорових)” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>рівномірно заповнює</i> вертикальну площину діорамного макета графічними зображеннями букв; • <i>виконує</i> художній напис теми заняття; • <i>колективно планує</i> послідовність художньо-графічних дій за малюнками; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> місце для художньо-графічних перетворень букв; • у встановленому порядку <i>прибирає</i> робоче місце; • <i>“опредмечує”</i> букви у художніх написах
<p>Тема 6.4. День ДіДа: дитячого ігрового дизайну “Ми рекламуємо для світу край рідний «україноцвіту»” Стильова єдність графічних зображень у колективній композиції. Створення і макетування інформаційних знаків. Колективне оформлення реклами – діорамного макета</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі реклам, поліграфічних і комп’ютерних ігор: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі рекламування графічних знаків, тем, понять навчальних дисциплін; - виокремлює подібність природних форм і графічних зображень букв, порівнюють букви із пластикою рослин, істот, архітектурних форм, технічних конструкцій; - виявляє музично-вокальну і мовленнєву здібності у середовищі графічного дизайну

7. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “УКРАЇНОЦВІТТЯ”

Тема 7.1. Світ професій етнографа, еколога

Пісенно-ігрові інсценізації весняних календарно-обрядових свят українців. Розширення педагогічної діагностики: тілесно-кінестетичної і натуралістичної здібностей учнів.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Узагальнення результатів профінформації і діагностики за рік.
2. Унаочнення професій етнографа, еколога, спортсмена.

Інтеграція за спільною темою: “Хай буде цвіт красою плоду у ясних зорях, чистих водах”.

Рекламування світу професій еколога, етнографа за собами різних навчальних предметів

Учень/учениця:

мовленнєва:

- називає види рослин, птахів, тварин, комах, які потребують охорони і відродження;
- знає назви спортивного спорядження;
- виокремлює найважливіші календарно-обрядові свята і передає досвід їх проведення;

графічна:

- збирає ілюстративний матеріал;
- створює рекламні плакати за екологічною і спортивною тематикою;
- виконує діагностику тілесно-кінестетичної і натуралістичної здібностей учнів;

технологічна:

- бере участь у весняних календарно-обрядових святах;
- виготовляє як декорацію емблеми професій етнографа, еколога, улюблених видів спорту

Тема 7.2. Писанкарство як мистецтво художнього розпису

Види писанок. Способи їх художнього оформлення.

Учень/учениця:

мовленнєва:

- правильно називає матеріали, інструменти для макетування яєць;

<p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз зразків писанкового розпису. 2. Розмічання і розпис площинних та об'ємних макетів яєць. <p>Інтеграція за спільною темою: “Знаки писанок магічні, кольорові, символічні”.</p> <p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Ознайомлення з народними традиціями писанкарства” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> окремі назви регіональних візерунків для писанок; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> художній розпис макетів яєць регіональними символічними візерунками; • <i>розфарбовує</i> парафінові зображення; • <i>колективно планує</i> послідовність художньо-трудових дій за малюнками (зокрема комп'ютерними за наявності електронного підручника з художньої праці); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> місце для художнього конструювання, у складі творчої мікрогрупи; • <i>створює</i> макети яєць із регіональними символічними знаками
<p>Тема 7.3. Елементи паркового мистецтва</p> <p>Знаряддя праці і матеріали для роботи на відкритому ґрунті. Навчально-ігрове проектування квітника.</p> <p><i>Практична робота</i></p> <p>Скопування, засівання і художнє оформлення міні-квітників.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Творять діти свято цвіту веселково, розмаїто”.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> традиційні квіти українських квітників, матеріали, інструменти, пристосування для роботи на відкритому ґрунті; • <i>усно відтворює</i> технологічні особливості витинанки;

<p>Використання теми з образотворчого мистецтва “Узгодження і контраст силуетних форм і декору” і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>враховує</i> сезонність цвітіння квітів, плануючи квітник; • графічна: • <i>робить</i> власний ескіз художньо оформленого квітника; • технологічна: • <i>дотримує</i> технології роботи на відкритому ґрунті і <i>закладає</i> міні-квітник; • <i>поливає</i> квіти; • <i>виконує</i> плетення з тонких стебел і гілок
<p>Тема 7.4. День Діда: дитячого ігрового дизайну “В саду цілує бджілка знову весняну усмішку квіткову”. Виконують колективно весняні пісні-ігри в саду або парку. Інсценізують традиційний обряд “замовляння на врожай” біля клумби, грядки або садових дерев.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі художнього проектування шкільних дитячих ігрових майданчиків; - виявляє натуралістичну і натуралістичну здібності у середовищі дизайну ландшафтів

3 клас

1. ВСТУП

1.1. Елементарна інформаційна культура

Види інформації (словесна, графічна, предметна). Співвіднесення видів інформації з напрямками професійної діяльності. Конструювання з паперу і картону.

Практична робота (у складі творчих груп):

1. Виготовлення дидактичних посібників з різними видами інформації.
2. Конструювання листівок з аплікаціями за темою “Моя майбутня професія”.
3. Палітурні роботи.

*Тут і у всіх подальших темах учитель може використати іншу практичну роботу, яка відповідає темі і викликає інтерес учнів.

Інтеграція за спільною темою: “Є у нашій творчій праці знаки різних інформацій”.

Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

- виявляє мовленнєву, графічну і технологічну компетентності;

мовленнєва:

- наводить приклади з допомогою учителя словесної, графічної і предметної інформації;
- співвідносить словесну інформацію із професійним напрямком “людина – людина”, “людина і знаки довкілля”; предметну із професіями типу “людина і природа”, “людина і техніка”; графічну із напрямком професій “людина і художні образи”;

графічна:

- розрізняє зображення словесної, графічної і предметної інформації;
- правильно виконує малюнкові завдання робочого зошита з ранньої профінформації і діагностики;

технологічна:

- досліджує структуру паперу з опорою на інструкцію;
- виконує дрібний ремонт книги;
- виготовляє записничок (блок, зшиток, корінець, форзац, палітурка), листівку з аплікацією, посібники-саморобки з різних навчальних предметів;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримує правил</i> безпечної праці з ножицями, шилом, ножем
<p>1.2.Елементарна графіка Визначення розмірів циліндра і конуса. Лінії креслення: діаметр і радіус кола. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Креслення розгорток циліндра або конуса. 2. Виготовлення виробів із паперу і картону на основі розгорток циліндра і конуса. Інтеграція за спільною темою: “У конструктора робота йде ритмічно, як по нотах”. Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> назви об’ємних фігур циліндра і конуса, відмінність між діаметром і радіусом кола; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розпізнає</i> у зображеннях форми циліндра і конуса; • <i>розрізняє</i> у кресленнях діаметр і радіус; • <i>правильно користується</i> креслярськими інструментами: лінійкою і циркулем, виконує креслення розгорток циліндричної або конусної форми; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знімає</i> розміри з предметів конусної і циліндричної форми і позначає їх на кресленнях; • <i>виготовляє</i> кашпо на основі розгорток
2. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ПРИРОДА”	
<p>Тема 2.1. Світ професій “людина – природа” Мета і умови праці у професіях “людина – природа”. Ставлення учнів до мети і умов праці професій типу “людина-природа”. Розширення педагогічної діагностики: натуралістична, просторова і тілесно-кінестетична здібності учнів.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> мету і умови праці з професійного напрямку “людина і природа” (овочівник вирощує овочі для забезпечення продуктами харчування; геолог вивчає місцевість, щоб визначити місцезнаходження корисних копалин);

<p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Збір наочних матеріалів для ознайомлення із метою та умовами праці фахівців природничих професій.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Ясні зорі в чистих водах – твір дизайнерів природи”.</p> <p>Рекламування світу природничих професій засобами різних навчальних предметів</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> власне ставлення до мети і умов людей праці природничих професій (як “художник”, як “дослідник”, як “виробничник”); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>опрацьовує</i> спільно з дорослими графічні тестові завдання в робочому зошиті; • <i>виокремлює</i> мету та умови праці фахівців природничих професій на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно вибирає</i> наочні матеріали для рекламування природничих професій; • <i>бере участь</i> в колективному оформленні унаочнення про мету і умови праці фахівців природничих професій
<p>Тема 2.2. Стилізація форм сузір'їв Конструктивні особливості стожарів на карті зоряного неба. Сузір'я як аналоги природних форм.</p> <p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів)</i> Художнє конструювання декоративних зірок. Конструювання квітів за легендами.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Ніби квіти, цвітуть зорі і у небі, і на морі”.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> назви зодіакальних сузір'їв; • <i>пояснює</i> лексичне значення слова “стилізація”; • <i>порівнює</i> мету та умови праці астрономів і художників-пейзажистів; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>використовує</i> прийом стилізації для спрощеного зображення зодіакальних сузір'їв;

<p>Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>конструює</i> із соломки декоративні зірки за даним малюнком; • <i>виготовляє</i> квітку нарциса з кольорового паперу
<p>Тема 2.3. Робота з рослинними матеріалами Відображення рослинних форм у композиціях. Способи компоновання рослинних форм. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 2. Аплікації із листя, трав, квітів, соломки. 3. Ікебани для підвішування, для стін, підлоги. 4. Конструювання малих скульптурних форм із природних матеріалів. 5. Флоромозаїка із насіння. Інтеграція за спільною темою: “Єдність є одвічна, загадкова в назвах і у контурах квіткових”. Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> способи компоновання рослинних форм: аплікації, ікебани, малі скульптури, флоромозаїку; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>малює</i> начерки ікебани вертикальної, горизонтальної, овальної форм; • <i>відшукує</i> схожість у квіткових контурах і предметах довкілля (“зозуліні черевички”, “дзвіночки”, “півники”); • <i>планує</i> послідовність виготовлення рослинних композицій; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>створює</i> рослинні композиції за зразком, малюнком і власним задумом; • <i>надає</i> виробам художніх форм; • <i>уміє</i> з’єднувати деталі рослинних композицій клеєм, дротиками, пластиліном, шипами; • <i>дотримує</i> культури праці, правильних і безпечних прийомів роботи із шилом

<p>Тема 2.4. Робота з пластичними матеріалами Передача пластики плодів способами ліплення. Способи ліплення: пластичний, конструктивний, комбінований. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Макетування фруктів і ягід у вазі оригінальної форми. 2. Використання різних матеріалів та різних художніх технік для зображення плодів. Інтеграція за спільною темою: “В саду яблука вродили, нашу творчість пробудили”. Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>правильно називає</i> способи ліплення; • <i>формулює</i> власні творчі задуми, порівнює мету і умови праці садівників і художників натюрмортів; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність ліплення за назвами трудових дій і малюнками; • <i>підбирає</i> декоративні візерунки для оздоблення виробів; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>створює</i> за зразком, малюнком або власним задумом плоди простої форми; • <i>вибирає</i> різні способи і використовує раціональні прийоми ліплення: <ul style="list-style-type: none"> - витягування матеріалу з цілісної основи, з'єднання окремих деталей “примазуванням”; - комбінування способів витягування матеріалу з цілісної основи і з'єднання деталей примазуванням
<p>Тема 2.5. Пропорції і пластика живих істот Стилізація форм істот у графічних і предметно-пластичних зображеннях.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> лексичні значення слова “пропорція”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>малює</i> овочі у вигляді живих істот незвичайної форми

<p><i>Практична робота (за вибором груп учнів)</i> Макетування сюжетних композицій з істотами незвичайної форми, використання художніх технік аплікації, малої скульптури, барельєфу, оригамі. Інтеграція за спільною темою: “Нам дарує синє море золотої риби твори”. Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя). мовленнєва:</p>	<p>ми, робить графічні перетворення (букви-істоти, слова-істоти) технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>конструює</i> форми тварин із гарбузового насіння, способом флоромозаїки; • <i>створює</i> “карету Попелюшки” на основі контурів баклажана, груші, гарбуза і квіткових віночків; • <i>виготовляє</i> книжечку у формі риби; • <i>утворює</i> рельєф риби способом малого карбування; • <i>вирізає</i> витинанку рибок із кольорового паперу, робить аплікацію “Акваріум” із листків; • <i>конструює</i> “дракончика” із поролону, равлика із паперу; • <i>бере участь</i> у колективному виготовленні декораций до казки “Колобок” або виконує інші аналогічні роботи
<p>Тема 2.6. Підсумкове заняття: “Рідна фауна і флора Оживуть у наших творах” Колективне навчально-ігрове проектування виробів з урахуванням опрацьованих тем розділу: створення довільної композиції з площинних та об’ємних виробів з природних матеріалів своєї місцевості</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність: <ul style="list-style-type: none"> - поєднують мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі підготовки пейзажної колективної композиції з фантастичними істотами та рослинними формами своєї місцевості;

	- виявляє натуралістичну, просторову і тілесно-кінестетичну здібності у середовищі ландшафтного дизайну
3. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “Я САМ ТА ІНШІ ЛЮДИ”	
<p>Тема 3.1. Світ професій “людина – людина” Мета і умови праці у професіях типу “людина – людина”. Розширення педагогічної діагностики: внутрішньо-особистісної, міжособистісної і духовної (надособистісної) здібностей учнів. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Збір наочних матеріалів для ознайомлення з метою і умовами праці фахівців сфери обслуговування. 2. Виконання діагностичних завдань робочого зошита. Інтеграція за спільною темою: “Оживає в душі кожній світ прекрасний, світ художній”. Рекламування світу професій сфери обслуговування засобами різних навчальних предметів</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: <ul style="list-style-type: none"> • називає мету і умови праці фахівців сфери обслуговування; • визначає на основі діагностичних завдань про сферу обслуговування власну приналежність до типу “художник”, “дослідник” або “виробник”; графічна: <ul style="list-style-type: none"> • виконує графічні тестові завдання у робочому зошиті; • виокремлює мету та умови праці на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів; технологічна: <ul style="list-style-type: none"> • бере участь в колективному оформленні унаочнення про мету і умови праці фахівців сфери обслуговування </p>
<p>Тема 3.2. Культура зовнішності людини Одяг фахівців різних професій. Залежність професійного одягу від мети і умов праці.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: <ul style="list-style-type: none"> • знає різні види професійного одягу; </p>

<p>Костюм і його аксесуари. Найпростіші шви. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Виконання швів “за голкою”, “штопка”. Дрібний ремонт одягу. 2. Конструювання і моделювання іграшкового костюма і додатків до нього. 3. Виготовлення м’якої іграшки. 4. Робота з масками у техніках пап’є-маше, симетричного вирізування, конструювання на основі циліндра або конуса. 5. Створення людиноподібних істот у техніці малої скульптури (конструювання з природних матеріалів, ліплення). Інтеграція за спільною темою: “Краса тіла, краса руху – це краса людського духу”. Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> складові елементи костюма (одяг, ювелірні прикраси, галантерейні вироби); • <i>розрізняє</i> шви “за голкою”, “штопка”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>передає</i> у малюнках пластичну виразність руху людини і пропорцій її тіла; • <i>розробляє</i> ескізи іграшкового костюма, планує на основі зображень послідовність розкрюювання, дрібного ремонту або конструювання одягу (зокрема з використанням комп’ютера за наявності електронного підручника з трудового навчання); • <i>позначає</i> малюнками послідовність виготовлення м’якої іграшки; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> дрібний ремонт одягу швом “штопка”; • <i>володіє</i> безпечними і правильними прийомами роботи голкою; • <i>користується</i> швом “за голкою”; • <i>дотримує</i> послідовності конструювання костюма або м’якої іграшки, маски, скульптурної фігурки за зразком, малюнком, власним задумом
<p>Тема 3.3. Міфологічні істоти – охоронці людини і природи Образи священних істот у пластиці матеріалів.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнева:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> лексичне значення слів “янгол”, “трансформер”;

<p>Янгол-оберіг природи і людини. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Конструювання іграшок “від святого Миколая” (симетричне вирізування з паперу голубів і дерева, виготовлення паперового трансформера “голуб-янгол”, конструювання фігурок янголів із стеблин соломи). Інтеграція за спільною темою: “Янгол – житель небозводу береже земну природу”. Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> мету і умови творчості художників сакрального мистецтва; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> символіку у зображеннях ікон; • <i>помічає</i> подібність у контурних зображеннях розкриленого птаха і храму; • <i>утворює</i> слово-малюнок “ангел” за зразком; • <i>планує</i> послідовність конструювання з паперу і соломки з опорою на малюнки (зокрема і комп’ютерні за наявності відповідного обладнання); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>обирає</i> улюблений спосіб обробки матеріалів; • <i>конструює</i> фігурки янголів із паперу і картону або соломки
<p>Тема 3.4. Подарунки та сувеніри до новорічних свят Конструкційні особливості різних матеріалів. Відображення характерних ознак людей, тварин, казкових персонажів у іграшках і сувенірах. Народні повір’я про магічну силу різдвяних прикрас. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Виготовлення ялинкових і різдвяних прикрас, сюрпризів. 2. Техніка аплікаційних робіт з відрізків тканин.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> конструкційні особливості паперу, картону, природних матеріалів, ниток, м’яких дротинок; • <i>усно відтворює</i> народні повір’я про магічну силу різдвяних прикрас; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>малює</i> “лисиці” на шибках вікна;4 • <i>відображає</i> в ескізах майбутніх виробів характерні ознаки живих істот;

<p>3. Виготовлення вітража-макета із кольорового паперу.</p> <p>4. Колективне конструювання персонажів пальчикового театру.</p> <p>5. Складання рухомої іграшки з картону.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Світлом ясної зорі в залі сяє Новий рік”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>читає</i> креслення майбутніх виробів; • <i>планує</i> послідовність виготовлення новорічних виробів за малюнками трудових дій (зокрема комп’ютерними); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>володіє</i> прийомами роботи з папером, картоном, текстильними матеріалами; • <i>дотримує</i> безпечних прийомів роботи ножицями, голкою, ножиком; • <i>бере участь</i> у колективному конструюванні персонажів пальчикового театру “Рукавичка”; • <i>виготовляє</i> з картонних деталей рухому іграшку “Дятлик на ялинці”; • <i>макетує</i> вітраж із кольорового паперу
<p>3.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну</p> <p>Етнодизайн трьох свят нас окриля: Водохрещ і Меланки, й Василя</p> <p>Розробка колективного проекту іграшкового одягу, новорічних іграшок, оформлення ялинки, класної кімнати до новорічного свята</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляють</i> проектно-художню компетентність у середовищі новорічного і різдвяних свят: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі підготовки колективної виставки з новорічних, різдвяних іграшок, карнавальних масок та костюмів; - виявляє внутрішньо-особистісну (інтраперсональну), міжособистісну (інтерперсональну) і надособистісну (духовну) здібності учнів у середовищі дизайну костюмів

4. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ХУДОЖНЄ ДОВКІЛЛЯ”

Тема 4.1. Світ професій “людина – художні образи”

Мета і умови праці у професіях типу “людина і художні образи”. Розширення педагогічної діагностики: натуралістичної, просторової і тілесно-кінестетичної здібностей учнів.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Збір наочних матеріалів для ознайомлення з метою і умовами праці майстрів художніх ремесел.
2. Діагностика стану наочно-дієвого мислення і художньо-образної уяви (на основі графічних завдань з художньої творчості у робочому зошиті).

Інтеграція за спільною темою: “Благодатний, неповторний давній побут рукотворний”.

Рекламування світу художніх професій засобами різних навчальних предметів

Учень/учениця:

мовленнєва:

- *називає* мету і умови праці фахівців професій типу “людина – художні образи”;
- *визначає* на основі діагностичних завдань з художньої праці власну приналежність до типу “художник”, “дослідник” або “виробник” художньої продукції;

графічна:

- *виокремлює* мету і умови художньої праці на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів;
- *виконує* графічні завдання робочого зошита, ;
- *планує* послідовність різних видів художньої праці з опорою на малюнки (зокрема комп’ютерні за наявності електронного підручника з трудового навчання);

технологічна:

- *цікавиться* народними іграшками – предметами художнього побуту, експонатами етнографічних музеїв;
- *бере участь* у колективному оформленні унаочнення про мету і умови праці фахівців художніх ремесел

Тема 4.2. Архітектурне макетування

Макетування будівельних споруд, їх стилі. Традиційні споруди і знаряддя праці селянського господарства.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Макетування будинку з картонної коробки або інших конструкційних матеріалів.
2. Складання будівельної споруди на основі розгортки, прикрашання стін мозаїкою.
3. Складання архітектурних макетів з деталей будівельного набору.
4. Виготовлення макетів традиційних знарядь праці селянського господарства.

Інтеграція за спільною темою: “Рукам зручні, гарні зору твори фермерського двору”.

Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

мовленнєва:

- *знає* види архітектурних споруд (млин, хата, замок, собор, багатоповерхівка);
- *називає* традиційні знаряддя праці селянського господарства;

графічна:

- *планує* послідовність макетування будівель з опорою на малюнки;
- *розрізняє* в зображеннях конусні і циліндричні форми східного і призматичні та кубічні форми західного архітектурних стилів;

технологічна:

- *макетує* будівельні споруди з різних матеріалів і деталей будівельних наборів;
- *оздоблює* вироби у техніці мозаїки;
- *виготовляє* за зразком або малюнком вила, ціп, хлібну лопату;
- *дотримує* правильних і безпечних прийомів обробки деревини:
 - розколює і стругає ножем дерев'яні заготовки;
 - відпилює ножівкою (за наявності матеріалів та інструментів)

<p>Тема 4.3. Художні техніки декоративно-ужиткового мистецтва</p> <p>Український етнодизайн. Сучасні і традиційні види художньої праці. Вишивання і в'язання як види української народної творчості.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тренувальні вправи з вишивання на клаптиках тканини та канві. 2. Створення геометричних орнаментів для вишивок, перенесення малюнків на тканину. 3. Техніка в'язання гачком. <p>Інтеграція за спільною темою: "І в'язання, й вишивання є в етнічному дизайні".</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє матеріально-художні зразки українського і зарубіжного етнодизайну; • наводить приклади сучасних і традиційних видів художньої праці; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • планує послідовність технік вишивання і в'язання; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вишиває серветки, маніжки, пояси швами "стебнівка", "ланцюжок", "змійка", "хрестик", "низинка" (за вибором); • створює і переносить на тканину геометричні візерунки; дотримує основних елементів в'язання гачком: "глуха петля" (напівстовпчик), "стовпчик", "накид", "стовпчик з накидами"; • в'яже найпростіші вироби: ланцюжок, круги, квадрати; • обв'язує серветки, хустини; • дотримує безпечних і правильних прийомів роботи з голкою і гачком
<p>Тема 4.4. Мистецтво кераміки в українському побуті</p> <p>Природні форми і декор у макетах посуду. Символіка рослинного і геометричного орнаментів.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає окремі рослинні і геометричні символи в орнаментальних візерунках;

<p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Макетування предметів побуту для стіни, підлоги, вікна. 2. Прикрашання макетів у техніках художнього розпису, витинанки. 3. Компонування іграшкових предметів побуту у діорамному макеті хатньої світлиці. <p>Інтеграція за спільною темою: “У музеї, хаті кожній буде посуд наш художній”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • називає мету і умови праці художників побуту; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • робить графічні перетворення плодів на посуд (груші на глечик, яблука на вазу); • симетрично розміщує орнамент на поверхні посуду, зображує чайник у вигляді слоника або півника; • планує послідовність макетування декоративного посуду; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уміє ліпити макети посуду з глини, пластиліну, солоного тіста (за вибором); • виплітає зразки посуду із кольорового паперу; • прикрашає іграшкові макети художніми техніками витинанки і розпису; • створює композиції з іграшкових макетів
<p>Тема 4.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну.</p> <p>Всім у світі до вподоби український давній побут</p> <p>Колективне художньо-ігрове конструювання виробів для відтворення етнодизайну селянського господарства і його оберегів. Створення колективної композиції з творів дитячого ігрового дизайну інтер'єрів і екстер'єрів</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявляє проектно-художню компетентність у середовищі музейних експонатів давнього селянського господарства: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі колективної підготовки етнодизайну селянського господарства; - виявляє натуралістичну, просторову і тілесно-кінестетичну здібності у середовищі етнодизайну селянського господарства

5. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ТЕХНІКА”

5.1. Світ професій “людина – техніка”.

Мета і умови праці у професіях типу “людина і техніка”. Розширена педагогічна діагностика: натуралістичної, просторової і тілесно-кінестетичної здібностей учнів (продовження).

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Збір наочних матеріалів для ознайомлення із метою та умовами праці фахівців технічних професій.
2. Діагностика наочно-дієвого мислення і художньо-образної уяви (на основі графічних завдань з технічної творчості у робочому зошиті).

Інтеграція за спільною темою: “Є творіння незвичайні в промисловому дизайні”.

Рекламування світу технічних професій засобами різних навчальних предметів

Учень/учениця:

мовленнєва:

- називає мету і умови праці фахівців професій типу “людина – техніка”;
- визначає на основі діагностичних завдань власну приналежність до типу “художник”, “мислитель” або “майстер”;

графічна:

- виокремлює зображення мети і умов техніко-технологічної діяльності людини на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів;
- опрацьовує спільно з дорослими графічні тестові завдання у робочому зошиті;

практична:

- бере участь в колективному оформленні унаочнення про мету і умови праці фахівців технічних професій;
- ознайомлюється з технічними конструкторами;
- володіє елементами колективної інформаційної культури: доповнює мовленнєвими, графічними і практичними уміннями процес колективного макетування композиції з технічних моделей і зображень “виробника”

Тема 5.2. Технічні конструкції

Вітчизняне машинобудування: сучасні технічні конструкції і їх ретроаналоги. Винахідництво і раціоналізаторство в Україні.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Виготовлення іграшкового парашута за малюнком.
2. Конструювання пошукового макета іграшкового планера за зразком.
3. Конструювання технічних моделей із квадратних і прямокутних заготовок паперу і картону.

Інтеграція за спільною темою: “Можна все конструювати з прямокутника й квадрата”.

Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

мовленнєва:

- *знає* марки і назви вітчизняної техніки, українських винахідників і раціоналізаторів;
- *наводить приклади* технічних ретроаналогів (каре-та – автомобіль, дирижабль – літак);
- *знає* основні частини планера (фюзеляж, крила, стабілізатор, кіль), парашута (купол, купольний отвір, стропи);

графічна:

- *розрізняє* в зображеннях кольори технічної естетики, виокремлює подібність природних і технічних форм, обтічні й динамічні технічні конструкції;
- *володіє* елементарними навичками виконання начерків, ескізів;
- *планує* послідовність моделювання сучасних технічних засобів і їх ретроаналогів

технологічна:

- *конструює* з цупкого паперу іграшковий планер на основі стержня кулькової ручки (“фюзеляжу”);
- *виготовляє* парашут із цигаркового паперу, тонкої тканини, ниток;
- *враховує* пропорційну залежність розмірів купольного отвору, строп від розмірів купола;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>проектує</i> моделі технологічних, транспортуючих і транспортних засобів з різних пластичних матеріалів
<p>Тема 5.3. Робота з технічними конструкторами і наборами деталей</p> <p>Передача руху в машинах і механізмах. Види передачі руху. Технологія монтажу моделей і макетів.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Монтаж моделей машин і механізмів з деталей конструкторів і наборів. 2. Реконструювання із внесенням змін у графічні зображення і технічні умови інструкцій. <p>Інтеграція за спільною темою: “І обтічні, й динамічні в нас конструкції технічні”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> технологічні, транспортувальні і транспортні конструкції; • <i>називає</i> види передачі руху в машинах і механізмах (поступальний, обертальний); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність складання моделей за малюнками і технічними умовами інструкцій (зокрема комп’ютерними); • <i>розрізняє</i> зображення видів передачі руху в кінематичних схемах; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>моделює</i> візок, автокар, електрокар, автомобіль; • <i>реконструює</i> моделі, рекомендовані інструкціями конструкторів і наборів; • <i>вносить</i> власні пропозиції щодо удосконалення моделей
<p>Тема 5.4. День Діда: дитячого ігрового дизайн</p> <p>Ми в конструкціях віродим досконалість форм природи</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі експонатів техніки, технічних конструкторів і наборів:

<p>Колективна організація дитячого індустріально-промислового ігродизайну учнів</p>	<ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі підготовки колективної виставки дитячого індустріально-промислового дизайну; розрізняють вітчизняні і зарубіжні технічні конструкції; - виявляє натуралістичну, просторову і тілесно-кінестетичну здібності у середовищі індустріально-промислового дизайну.
<p>6. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ЗНАКИ ІНФОРМАЦІЇ”</p>	
<p>Тема 6.1. Світ професій “людина – знакові системи” Мета і умови праці у професіях типу “людина і знаки інформації”. Розширена педагогічна діагностика математичної, мовної і музичної здібностей учнів. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Збір наочних матеріалів для ознайомлення з метою і умовами праці операторів, фахівців зв’язку, книгодрукування, реклами. Інтеграція за спільною темою: “Мова колірної гами, ліній, форм – це світ реклами”. Рекламування світу інформаційно-знакових професій засобами різних навчальних предметів</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає мету і умови праці фахівців професій типу “людина – знакові системи”; • визначає на основі діагностичних завдань з художньо-технічної графіки власну приналежність до типу “художник”, “дослідник” або “виробник”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виокремлює зображення мети і умов техніко-технологічної діяльності людини на фотографіях, слайдах, під час перегляду діафільмів, відеофільмів; • опрацьовує спільно з дорослими графічні тестові завдання у робочому зошиті;

	<p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бере участь в колективному оформленні унаочнення про мету і умови праці фахівців технічних професій; • володіє елементами колективної інформаційної культури: доповнює мовленнєвими, графічними і практичними вміннями процес колективного проектування рекламних композицій
<p>Тема 6.2. Умовні знаки передачі інформації Давні і сучасні засоби передачі інформації. Поліграфія. Телеком. Реклама. <i>Практична робота (за вибором учнів і учителя):</i> 1. Виготовлення дидактичних посібників з різних навчальних дисциплін. 2. Конструювання поліграфічних ігор. 3. Макетування сучасних інформаційних пристроїв: сотових телефонів, ком'ютерів. 4. Розробка рекламних плакатів, упаковок, цукеркових обгортки за власним задумом. Інтеграція за спільною темою: "Ми шрифти конструювали, алфавіт рекламували". Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя).</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наводить приклади давніх і сучасних засобів передачі інформації; • знає призначення поліграфії, телекому, реклами; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • планує послідовність виготовлення дидактичних посібників, поліграфічних ігор, сучасних інформаційних пристроїв (зокрема з опорою на комп'ютер); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виготовляє за зразками макети лічильної лінійки, набірної полотна, таблиці множення, рахівниці, термометра або інших дидактичних посібників; • конструює у складі творчих мікрогруп ігри-самообробки за малюнками; • макетує за власним задумом сучасні інформаційні пристрої, розробляє різновиди реклам

<p>Тема 6.3. День Діда: дитячого ігрового дизайну. Ми рекламуємо для світу край рідний “україноцвіту”</p> <p>Колективна організація виставки дитячого графічного ігродизайну: поліграфічних, інформаційно-знакових ігор, зображень майбутніх виробів.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі рекламування графічних знаків, тем, понять навчальних дисциплін; - розробляє пошуковий макет фірмового стилю заходами дитячого ігрового дизайну; - виявляє музично-вокальну, математичну і мовленнєву здібності у середовищі графічного дизайну
<p>7. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ЕКОЛОГІЯ ПРИРОДИ”</p>	
<p>Тема 7.1. Світ професій етнографа і еколога</p> <p>Мета і умови праці етнографів, екологів, спортсменів. Діагностика тілесно-кінестетичної здібності учнів. <i>Практична робота (за вибором учнів):</i> Виготовлення атрибутів і декорацій календарно-обрядових свят річного циклу: художнє конструювання декоративного “птаха року”, сувеніри до вербної неділі тощо.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Ми пробудимо природу в іграх, піснях хороводу”. Рекламування екологічної фізичної культури засобами різних навчальних предметів.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> окремі календарно-обрядові свята весняного, літнього, осіннього і зимового циклів; • <i>знає</i> мету і умови праці екологів, етнографів; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виокремлює</i> зображення традиційних весняних свят, спортивну символіку; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> нескладні декорації для річного циклу календарно-обрядових свят: конструює декоративного “птаха року” за віршованим текстом (у художніх техніках за вибором учнів);

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> композиції із вербових котиків різної величини; • <i>бере участь</i> у спортивних змаганнях. Має улюблений вид спорту.
<p>Тема 7.2. Колірна гама у мистецтві писанкарства Регіональні особливості колірної гами у писанкарстві. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів)</i> Аналіз зразків писанкового розпису, розмічання і розпис площинних та об'ємних макетів яєць. Інтеграція за спільною темою: "На писанці барви грають, семицвітно розквітають". Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>бере участь</i> в інсценуванні свята до Великодня, правильно <i>називає</i> матеріали, інструменти для макетування яєць, <i>знає</i> окремі назви регіональних візерунків для писанок; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>робить</i> художній розпис макетів яєць регіональними символічними візерунками; • <i>створює</i> візерунки на контрастному тлі способом графографії або <i>розфарбовує</i> парафінові зображення; • <i>планує</i> послідовність художньо-трудова дій за малюнками (зокрема комп'ютерними); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>організовує</i> місце для художнього конструювання у складі творчої мікрогрупи; • <i>створює</i> макети яєць із регіональними символічними знаками

<p>7.3. Елементи паркового мистецтва</p> <p>Традиційні весняні свята з використанням рослинних декорацій, мальовничих куточків природи.</p> <p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Скопування, засівання і художнє оформлення міні-квітників за мотивами календарно-обрядових свят “замовляння на врожай”, “зав’язування плоду”. 2. Прикрашання подвір’я і господарських будівель “кличанням” (весняною зеленню) до свята Трійці (“зеленої неділі”). <p>Інтеграція за спільною темою: “Хай буде цвіт красою плоду у ясних зорях, чистих водах”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва та інших навчальних предметів (за вибором учителя).</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> традиційні весняні свята українського народу; • <i>виконує</i> “замовляння на врожай”; • <i>називає</i> мету і умови праці квітникарів; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> календарно-обрядові свята за малюнками: “зав’язування плоду”, “зелена неділя”; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримує</i> технології роботи на відкритому ґрунті і закладає міні-квітник, доглядає рослини; • <i>веде</i> спостереження за їх ростом; • <i>бере участь</i> у святкових традиціях
<p>Тема 7.4. День Діда: дитячого ігрового дизайну “Творять діти свято цвіту веселково, розмаїто”</p> <p>Організація весняного календарно-обрядового свята “замовляння на врожай” у середовищі ландшафтного дизайну. Проектування у складі творчих груп міні-ландшафтів з квітів і рослин, закладання квітників, грядок або саджання дерев</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність: поєднують мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі художнього проектування міні-ландшафтів; • <i>виявляє</i> натуралістичну, просторову і тілесно-кінестетичну здібності у середовищі дизайну ландшафтів

4 клас

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1. ВСТУП	
<p>Тема 1.1. Елементи проектування Види дизайну. Співвіднесення видів дизайну з напрямками професійної діяльності людини. Узагальнення робіт з папером і картоном за 1–3 класи. <i>Орієнтовна практична робота:</i> 1. Виготовлення емблем з різних видів дизайну. 2. Підбір ілюстрованого матеріалу з природними краєвидами і архітектурними спорудами, з будівлями оригінальної форми, національними костюмами народів світу, зразками графічного дизайну, технічними конструкціями незвичайного вигляду. * Тут і у всіх подальших темах учитель може використати іншу практичну роботу, яка відповідає темі і викликає інтерес учнів. Інтеграція за спільною темою: “Творчий задум, руки вмілі у дизайнера довкілля”. Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> мовленнєву, графічну і практичну компетентності; <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>співвідносить</i> графічний дизайн із професійним напрямом “людина і знаки довкілля”; дизайн ландшафтів і промисловий дизайн – із професіями типу “людина і природа”, “людина і техніка”; дизайн костюма і дизайн середовища із напрямками професій “людина – людина”, “людина і художні образи”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>порівнює</i> зображення краєвидів місцевості із формами архітектурних споруд; • <i>виокремлює</i> художні образи в зовнішньому вигляді споруд та внутрішньому оформленні кімнат; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>конструює</i> емблеми різних видів дизайну, художньо оформляє палітурку альбома одного з видів дизайну

<p>Тема 1.2. Елементарна графіка Читання креслень та ескізів виробів. Умовні позначення способів дій на картках-завданнях. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Виконання робіт у техніці оригамі за умовними графічними позначеннями. 2. Збільшення зображень за допомогою клітинок, перенесення зображень на кольоровий папір або картон. 3. Виготовлення виробів за ескізами або кресленнями. Інтеграція за спільною темою: “Ми хорошу звичку маєм: перш ніж різать – відміряєм”. Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: • <i>відтворює</i> словами умовні графічні позначення, креслення та ескізи майбутніх виробів; графічна: • <i>виконує</i> умовні графічні позначення з оригамі, креслення або ескізи майбутніх виробів простої форми (зокрема з опорою на комп’ютер за наявності електронного посібника з трудового навчання); технологічна: • <i>визначає</i> загальні властивості паперу з опорою на інструкцію; • <i>складає</i> вироби у техніці оригамі за малюнками; • <i>виготовляє</i> вироби за ескізами або кресленнями; • <i>переносить</i> зображення на заготовки із паперу і картону</p>
2. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ПРИРОДА”	
<p>Тема 2.1. Світ професій “людина – природа”. Профінформація про кваліфікаційні якості працівників природничих галузей і дизайнерів ландшафтів. Педагогічна діагностика практичної обдарованості учнів.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: • <i>називає</i> кваліфікаційні якості фахівців професійного напрямку “людина і природа” (спостережливість, терпіння, любов до природи, уміння вирощувати рослини, доглядати тварин, знання природних прикмет);</p>

<p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Збір наочних матеріалів для ознайомлення із кваліфікаційними якостями фахівців природничих професій.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Праця на землі – це свято для дослідника-юнната”.</p> <p>Рекламування світу природничих професій засобами різних навчальних предметів</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> кваліфікаційні якості дизайнерів ландшафтів (любов до природи, художнє мислення, просторова уява); • <i>критично оцінює</i> наявність у себе зазначених кваліфікаційних якостей; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>визначає</i> на основі діагностичних завдань ступінь своєї приналежності до типу “діяч”; <p>технологічна:</p> <p>композиційно довершено <i>наклеює</i> ілюстрації на основу, <i>дотримує</i> безпечних прийомів роботи з ножицями, ножем</p>
<p>Тема 2.2. Пластичні форми небесних тіл Конструювання багатогранників із паперу. Масштаб і рівновага як композиційні засоби виразності.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Конструювання кусудами (багатогранника) у техніці паперопластики.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Всіма барвами заграли наші зоряні корали”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> сутність понять “масштаб”, “рівновага”, “композиційний центр”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>передає</i> малюнками прийоми перебільшення і применшення предметів, їх рівновагу відносно композиційного центра; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>складає</i> з паперу об’ємного багатогранника (кусудаму) у заданій послідовності

<p>Тема 2.3. Робота з рослинними матеріалами Аранжування букетів та композицій з натуральних і штучних квітів. Рослинна символіка. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Компонування осінніх і зимових букетів. 2. Виготовлення рослинних форм у різних художніх техніках. 3. Виготовлення композиції з природних матеріалів. 4. Колективне макетування на площині діорамного макета з природним ландшафтом. Інтеграція за спільною темою: “Край вербовий, калиновий, край садковий, барвінковий”. Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: • <i>знає</i> назви форм рослинних композицій (куля, трикутник, піраміда тощо); • <i>пояснює</i> рослинну символіку; графічна: • <i>малює</i> начерки рослинних композицій вертикальної, горизонтальної, овальної форм; • <i>планує</i> послідовність виготовлення рослинних композицій (зокрема з комп’ютерною підтримкою); • <i>створює</i> рослинні композиції за їх малюнком; технологічна: • <i>порівнює</i> різні види соломки з опорою на інструкції, • <i>дотримує правил</i> складання квіткових композицій з живих квітів, виготовляє штучні квіти в одній або більше художніх техніках (із м’якого дроту і ниток, із дротиків і паперу, соломки)</p>
<p>Тема 2.4. Природні форми у пластиці матеріалів Стилізація форм істот у іграшках-саморобках. Пап’є-маше і його застосування в декоративно-ужитковому мистецтві. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i> 1. Конструювання рослинних форм способом пап’є-маше.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: • <i>має уявлення</i> про два способи пап’є-маше (обклеювання шматочками паперу, ліплення із пластичної паперової маси); • <i>знає</i> призначення виробів з пап’є-маше;</p>

<p>2. Виготовлення карнавальних масок у техніці пап'є-маше.</p> <p>3. Виготовлення форм істот у різних техніках, з різних матеріалів.</p> <p>4. Складання рухомих іграшок-тварин із картону.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: "Україну рано-вранці будять півники до праці".</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> способи з'єднання деталей (рухоме, нерухоме); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність ліплення за назвами трудових дій (зокрема комп'ютерними за наявності електронного підручника з трудового навчання); • <i>добирає</i> декоративні візерунки для оздоблення виробів; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>досліджує</i> властивості глини і пластиліну з опорою на інструкції; • <i>дотримує</i> алгоритму трудових дій з пап'є-маше: добирання форми, виклеювання, сушіння, ґрунтування, шліфування, оздоблення; • <i>складає</i> рухомі іграшки із картонних деталей
<p>Тема 2.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну</p> <p>Ясні зорі в чистих водах – твір дизайнерів природи.</p> <p>Розробка проектів дитячих ігрових майданчиків у складі творчих дизайн-груп ("глядача-художника", "слухача-мислителя", "діяча-майстра")</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі ландшафтного дизайну: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні і практичні вміння у процесі розроблення художніх проектів дитячих ігрових майданчиків; - виявляє практичну обдарованість у складі творчих дизайн-груп

3. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “Я САМ ТА ІНШІ ЛЮДИ”

Тема 3.1. Світ професій “людина – людина”

Профінформація про кваліфікаційні якості працівників сфери “людина – людина” (медичних працівників, педагогів, юристів, культосвітніх діячів, художників-модельєрів, ювелірів, дизайнерів одягу, працівників салонів краси, художників-портретистів). Педагогічна діагностика естетичної обдарованості учнів.

Практична робота (за вибором учителя й учнів)

Збір наочних матеріалів для ознайомлення з кваліфікаційними якостями фахівців сфери обслуговування.

Інтеграція за спільною темою: “Оживає в душі кожний світ прекрасний, світ художній”.

Рекламування світу соціально-художніх професій заходами різних навчальних предметів

Учень/учениця:

мовленнєва:

- називає кваліфікаційні якості фахівців сфери обслуговування (ввічливість, уважність, співчуття, любов до людей, потреба надавати послуги іншим людям, вміння задовольняти естетичні смаки інших людей);

графічна:

- відповідає на запитання тестових завдань з естетичної обдарованості у робочому зошиті, на основі діагностичних завдань визначає ступінь власної приналежності до типу “глядача” (соціального працівника, художника);

технологічна:

- бере участь в колективному оформленні унаочнення про кваліфікаційні якості фахівців соціально-художніх професій

Тема 3.2. Елементарний дизайн костюма

Стильова єдність одягу, його галантерейних і ювелірних виробів. Конструкційно-художні особливості костюма козака Мамай.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

Учень/учениця:

мовленнєва:

- називає обереги людини (підвіски, сережки, хрестики, намисто, ґердани, вінок, стрічки);

<p>1. Карбування військового спорядження давньоруських воїнів.</p> <p>2. Пошиття м'яких іграшок або сумочок.</p> <p>3. Конструювання ляльки з жмута ниток або тканини.</p> <p>4. Конструювання одягу з паперу і картону.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Дніпро грає водограєм, на Січі козак гуляє”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> назви чоловічого і жіночого національних костюмів, національну вдачу козака Мамає; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> на основі зображень послідовність розкроювання, дрібного ремонту або конструювання одягу; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>досліджує</i> напрями розміщення ниток у тканинах, порівнює тканину і папір за основними властивостями з опорою на інструкції; • <i>дотримує</i> послідовності конструювання костюма або м'якої іграшки за зразком, малюнком, власним задумом
<p>Тема 3.3. Елементи сакрального мистецтва</p> <p>Символіка костюмів в образах святих. Значення атрибутів у гербі Києва.</p> <p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i></p> <p>1. Конструювання подарунків Св. Миколая.</p> <p>2. Виготовлення чобітка-миколайчика для подарунків.</p> <p>3. Відтворення герба столиці в учнівських макетах.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Під вартою столиця ціла в архистратига Михаїла”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має</i> уявлення про святкування початку зими в День Михаїла, дарування “миколайчиків” у День Святого Миколая; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність спільно з іншими учнями творчої групи художньо-трудова дія за малюнками і словесними завданнями; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> традиційні упаковки “миколайчиків” за самостійно розробленими ескізами;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>прикрашає</i> упаковки кольоровою тасьмою, стрічками, вишивкою; виготовлення емблем-саморобок герба столиці у різних художніх техніках
<p>Тема 3.4. Подарунки та сувеніри до новорічних свят</p> <p>Новорічні й різдвяні традиції. Стилізація форм ялинки. Символіка її прикрас.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виготовлення ялинкових і різдвяних прикрас із різних матеріалів. 2. Конструювання іграшок з текстильних кульок або з повітряних кульок і ниток. 3. Конструювання макетів новорічної ялинки. 4. Конструювання карнавального костюма. 5. Конструювання новорічної листівки способом кірігамі (за підручником). <p>Інтеграція за спільною темою: “Йде у наш святковий зал новорічний карнавал”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> новорічні і різдвяні традиції (символи вишні або ялинки у день Нового року, “кутя”, колядки, щедрівки, посівання); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність виготовлення новорічних або різдвяних символів за малюнками трудових дій (зокрема комп’ютерними); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>визначає</i> поздовжній і поперечний напрями у тканинах з опорою на інструкцію, володіє прийомами роботи з папером, картоном, текстильними матеріалами; • <i>дотримує</i> безпечних прийомів роботи ножицями, голкою, ножиком; • <i>виготовляє</i> ялинкові і різдвяні прикраси з різних матеріалів
<p>3.5. День ДіДа: дитячого ігрового дизайну</p> <p>“Ми образи утворим власні. Душа і одяг наш – прекрасні”</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у середовищі новорічного і Різдвяних свят:

<p>Розробка проектів новорічних і різдвяних костюмів для колядок і щедрівок у складі творчих дизайн-груп (“глядача-художника”, “слухача-мислителя”, “діяча-майстра”)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - поєднують мовленнєві, графічні і практичні вміння у процесі розроблення костюмів для щедрівок і колядок; - виявляє естетичну обдарованість у складі творчих дизайн-груп
<p>4. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ХУДОЖНЄ ДОВКІЛЛЯ”</p>	
<p>Тема 4.1. Світ професій “людина – художні образи” Профінформація про кваліфікаційні якості працівників мистецької сфери (художників декоративно-ужиткового мистецтва, архітекторів, дизайнерів середовища). Педагогічна діагностика практичної обдарованості (поглиблення). <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Збір наочних матеріалів для ознайомлення з кваліфікаційними якостями майстрів художніх ремесел. Інтеграція за спільною темою: “Благодатний побут давній оживає у дизайні”. Рекламування світу художніх професій засобами різних навчальних предметів</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає кваліфікаційні якості фахівців професій типу “людина – художні образи” (здатність уособлюватися з предметами довкілля, персоніфікувати, співчувати, образно уявляти, фантазувати); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконує тестові завдання із робочого зошита, на основі діагностичних завдань з художньої праці визначає ступінь власної приналежності до типу “художника-глядача” з емоційним сприйманням; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бере участь у колективному оформленні унаочнення про кваліфікаційні якості фахівців художніх ремесел, дизайну інтер’єрів і екстер’єрів

Тема 4.2. Макетування з конструкційних матеріалів і будівельних наборів

Макетування будівельних споруд у вітчизняному і зарубіжному стилях. Знаряддя праці та іграшки із пиломатеріалів і м'якого дроту.

Практична робота (за вибором учителя й учнів):

1. Випилювання виробів із фанери, оздоблення їх випалюванням, шліфування наждачним папером.
2. Будівельне макетування із деталей наборів, картону, тканин.
3. Конструювання іграшок із пиломатеріалів і дроту.
4. Макетування хліборобських знарядь праці.

Інтеграція за спільною темою: “Фермер – це тесляр і столяр. Він господар саду й поля”.

Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

Учень/учениця:

мовленнєва:

- *знає* способи спорудження будівель (із дерева, цегли, бетонних блоків і плит, металевих каркасів),
- *називає* традиційні хліборобські знаряддя праці (серп, коса, граблі), дерев'яні народні іграшки (яворівські, косовські, поліські);
- *знає* будову лобзика, призначення наждачного паперу;

графічна:

- *планує* послідовність макетування будівель з опорою на малюнки (зокрема комп'ютерні за наявності електронного підручника з трудового навчання);
- *розрізняє* в зображеннях назви іграшок і традиційних знарядь праці;

технологічна:

- *визначає* лицьовий і виворотний бік тканини;
- *досліджує* зміни стану паперу після його зволоження з опорою на інструкції;
- *макетує* будівельні споруди із деталей будівельних наборів, картону, палатки із тканини;
- *дотримує* правильних і безпечних прийомів роботи лобзиком і випалювачем;
- *складає* дерев'яні іграшки з окремих деталей;

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> макети хліборобських знарядь праці з гілок, дротиків, фольги
<p>Тема 4.3. Художні техніки декоративно-ужиткового мистецтва</p> <p>Види декоративно-ужиткового мистецтва: художня вишивка, гердани, макраме, ткацтво. Ритм як засіб композиційної виразності у творах декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вишивання в різних техніках: “хрестиком”, “низинкою”, “гладдю” або іншими. 2. Техніка виконання вузликового ланцюжка (макраме). 3. Складання герданів з бісеру або його заміників. <p>Інтеграція за спільною темою: “Сяє бісер із герданів, квітнуть барви вишивані”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> легенди та перекази про силу вишитих рушників як оберегів; • <i>називає</i> оздоблювальні шви, знає назви герданів, вузлів макраме; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> символічні візерунки на зображеннях рушників (“життєва доля”, “життєві стежини”, “дерево життя”); • <i>розрізняє</i> в зображеннях знаряддя для прядіння, ткацтва, прасування (терниця, гребінь, рубель, качалка, ткацький верстат); <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>порівнює</i> міцність ниток різного походження; • <i>класифікує</i> нитки з опорою на інструкції; • <i>вишиває</i> за традиційними місцевими узорами “хрестиком”, “низинкою”, “гладдю”; • <i>дотримує</i> безпечних прийомів роботи голкою; • <i>уміє</i> в’язати вузликовий ланцюжок; • <i>складає</i> найпростіші гердани з бісеру

<p>Тема 4.4. Мистецтво декоративного розпису Елементи петриківського розпису, його колірна гама. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i> 1. Колективний розпис квітки-петриківки. 2. Зображення птаха-півника і квітки-півника на основі письмової літери П. 3. Виготовлення макетів побутових предметів і оздоблення їх орнаментом. Інтеграція за спільною темою: “Петриківські є митці – дивних розписів творці”. Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів. пояснює лексичне значення слова “розпис”, називає елементи петриківського розпису, знає символіку кольорової гами, народних майстрів розпису;</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: <ul style="list-style-type: none"> • пояснює лексичне значення слова “розпис”; • називає елементи петриківського розпису; • знає символіку кольорової гами, народних майстрів розпису; графічна: <ul style="list-style-type: none"> • виконує вправи з петриківського розпису (“гребінчик”, “зернятко”, “горішок”); • бере участь у колективному створенні квітки-петриківки за зразком, колективно планує послідовність художньо-трудова дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного підручника з художньої праці); технологічна: <ul style="list-style-type: none"> • виготовляє макети побутових предметів і оздоблює їх орнаментами петриківського розпису або інших розписів. </p>
<p>Тема 4.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну Від зорі і до зорі шум у фермера в дворі Розробка проектів фермерських господарств у складі творчих дизайн-груп (“глядача-художника”, “слухача-мислителя”, “діяча-майстра”)</p>	<p>Учень/учениця: <ul style="list-style-type: none"> • виявляє проектно-художню компетентність у середовищі селянського господарства: - поєднує мовленнєві, графічні і практичні вміння у процесі розроблення проектів фермерських господарств; </p>

	- виявляє практичну обдарованість у складі творчих дизайн-груп
5. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ТЕХНІКА”	
<p>5.1. Світ професій “людина – техніка” Профінформація про кваліфікаційні якості працівників технічної галузі (інженерів-конструкторів, винахідників, раціоналізаторів, промислових дизайнерів). Педагогічна діагностика практичної обдарованості учнів. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Збір наочних матеріалів для ознайомлення з кваліфікаційними якостями фахівців технічних професій. Інтеграція за спільною темою: “Є творіння незвичайні в промисловому дизайні”. Рекламування світу художніх професій засобами різних навчальних предметів</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> кваліфікаційні якості фахівців професій типу “людина – техніка” (знання про техніку, володіння технічним мисленням, уміння ремонтувати технічні конструкції, керувати транспортними засобами тощо); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> у робочому зошиті діагностичні завдання, на основі діагностичних завдань з техніки визначає ступінь власної приналежності до типу “діяч”, “слухач” або “глядач” у технічній галузі; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>бере участь</i> у колективному оформленні унаочнення про кваліфікаційні якості фахівців технічних професій
<p>Тема 5.2. Технічне моделювання з різних матеріалів Зарубіжне машинобудування: сучасні конструкції та їх ретроаналоги.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> марки і назви зарубіжної техніки, винахідників і раціоналізаторів;

<p>Винахідництво і раціоналізаторство за кордоном. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Моделювання космічних апаратів. 2. Технічне конструювання повітряних, водних, наземних, залізничних моделей. 3. Конструювання рухомих іграшок з різних матеріалів. 4. Випилювання іграшок з допомогою лобзика, оздоблення їх випалюванням. 5. Конструювання шишки-барометра з різних матеріалів (за підручником). <p>Інтеграція за спільною темою: “І картонні, і фанерні наші твори «інженерні»”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> окремі види космічної техніки (ракети, супутники, станції, планеходи), знає основні деталі макета ракети: корпус, конус-обтічник, стабілізатори, парашут, ілюмінатори; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>планує</i> послідовність моделювання сучасних технічних засобів і їх ретроаналогів (зокрема з опорою на комп'ютер), володіє елементарними навичками виконання креслень, технічних рисунків; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>порівнює</i> властивості паперу і картону, досліджує міцність зім'ятого паперу з опорою на інструкції, конструює за власним задумом із використанням технічної графіки, проектує моделі технологічних, транспортувальних і транспортних засобів, макети приладів з різних пластичних матеріалів
<p>Тема 5.3. Робота з технічними конструкторами і наборами деталей</p> <p>Технічне моделювання з деталей технічних конструкторів. Елементи електротехніки.</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Монтаж моделей будівельних і сільськогосподарських машин. 	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєві:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> назви сільськогосподарських і будівельних машин (підйомний кран, ескаватор, комбайн, трактор), елементи простого електричного кола (джерело живлення, вимикач, лампочка, з'єднувальні дроти);

<p>2. Реконструювання і винахідництво з опорою на конструктори і набори деталей.</p> <p>3. Креслення і монтаж простого електрокола.</p> <p>4. Карбування емблеми промислового дизайнера.</p> <p>5. Макетування біонічних форм за даними зображеннями (журавель-птах, колодязь, кран).</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Твори учнів зручні й гарні в промисловому дизайні”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>графічні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>помічає</i> схожість між формами природи і технічними конструкціями, колекціонує біонічні форми істот і промислових виробів, планує послідовність складання моделей за малюнками і технічними умовами інструкцій (зокрема комп’ютерними), розрізняє умовні позначення електрокола у зображеннях, вбачає подібність у формах технічних і природних форм; <p>практичні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>порівнює</i> нитки за будовою, кольором і призначенням з опорою на інструкцію, моделює сільськогосподарські й будівельні машини, робить монтаж простого електрокола із деталей електротехнічного набору, реконструює моделі конструкторів і наборів, вносить власні пропозиції щодо удосконалення моделей.
<p>Тема 5.4. День ДіДа: дитячого ігрового дизайну</p> <p>Ми в конструкціях відродим досконалість форм природи</p> <p>Розробка проектів технічних конструкцій у складі творчих дизайн-груп (“глядача-художника”, “слухача-мислителя”, “діяча-майстра”)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у технічному середовищі: - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі розроблення проектів технічних конструкцій;

	- виявляє практичну обдарованість у складі творчих дизайн-груп
6. ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ “ЛЮДИНА І ЗНАКИ ІНФОРМАЦІЇ”	
<p>Тема 6.1. Світ професій “людина – знакові системи” Профінформація про кваліфікаційні якості фахівців знакової комунікації (рекламіст знає шрифт і колірну гаму, верстальник володіє комп’ютерними програмами, працівник ДАІ обізнаний із дорожніми знаками тощо). Педагогічна діагностика академічної обдарованості учнів. <i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i> Збір наочних матеріалів для ознайомлення з кваліфікаційними якостями операторів, фахівців зв’язку, книгодрукування, реклами. Інтеграція за спільною темою: “ Мова колірної гама, ліній, форм – це світ реклами”. Рекламування світу художньо-графічних професій засобами різних навчальних предметів</p>	<p>Учень/учениця: мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> кваліфікаційні якості бухгалтера, оператора зв’язку, фахівця комп’ютерного набору або інших аналогічних професій; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виконує</i> в робочому зошиті діагностичні завдання, визначає ступінь власної приналежності до типів “слухач”, “глядач” або “діяч”; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має уявлення</i> про поліграфічні ігри, експонати із знаково-графічною інформацією інших музеїв, <i>бере участь</i> у колективному оформленні унаочнення про кваліфікаційні якості фахівців професій типу “знаки інформації”
<p>Тема 6.2. Умовні знаки передачі інформації Елементи топографії. Умовні графічні знаки. Поліграфічні ігри. Контраст і нюанс у художньому краєзнавстві.</p>	<p>Учень/учениця: мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> деякі умовні знаки з топографії (позначення корисних копалин, рівнин, низин, гірських хребтів, кліматичних зон тощо);

Практична робота (за вибором учнів і учителя):

1. Виготовлення карт-саморобок із графічними умовними знаками.
2. Конструювання в матеріалах схеми київського метрополітену.
3. Перетворення контурної карти України на букет у вазі.
4. Колективне проектування олімпійських ігор у техніці аплікації.
5. Штампування спортивної символіки.

Інтеграція за спільною темою: “Рідний край привітний – україноцвітний”.

Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)

- *пояснює* лексичні значення слів “контраст” і “нюанс”, “декоративні шрифти”; знає назви областей України, орієнтується у схемі київського метрополітену;

графічна:

- *знаходить* прийоми контрасту і нюансу у кольорах і формах зображень, перетворює контурну карту України на квітковий букет, зображує спортивну символіку способом кольорографії, планує послідовність виготовлення дидактичних посібників, поліграфічних ігор (зокрема з опорою на комп’ютер);

технологічна:

- *досліджує* розташування волокон у папері з опорою на інструкцію;
- *бере участь* у колективному створенні карти своєї місцевості, виготовленні макета київського метрополітену, поліграфічних ігор з навчальних дисциплін;
- *виконує* аплікаційні роботи на основі контурної карти України, в ході проектування емблеми олімпійських ігор

<p>6.3. Елементи мовного дизайну Рекламування частин мови художніми засобами. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів)</i> Виготовлення унаочнення для навчання частин мови. Інтеграція за спільною темою: “Мова наша калинова, квітко-ягідно-листяна”. Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: • <i>знає</i> частини мови і мовні поняття “рід”, “число”, “відмінок”; графічна: • <i>виконує</i> малюнки унаочнення за зразками, художньо оформляє і підписує наочні посібники з мови; технологічна: • <i>виготовляє</i> мовні ігри за даними учителем зразками підручника або власним задумом</p>
<p>6.4. “День Діда”: дитячого ігрового дизайну. Ми рекламуємо для світу край рідний “україноцвіту”. Розробка проектів реклам для розділів академічних дисциплін у складі творчих дизайн-груп (“глядача-художника”, “слухача-мислителя”, “діяча-майстра”)</p>	<p>Учень/учениця: • <i>виявляє</i> проектно-художню компетентність у вербальному середовищі: - поєднує мовленнєві, графічні і практичні уміння у процесі розроблення проектів для розділів академічних дисциплін; - виявляє академічну обдарованість у складі творчих дизайн-груп</p>
<p>7. ЛЮДИНА І ЕКОЛОГІЯ ПРИРОДИ</p>	
<p>7.1. Реклама “ Етнограф і екологія природи” Елементи профінформації: ознайомлення з кваліфікаційними якостями екологів, етнографів.</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва: • <i>знає</i> кваліфікаційні якості екологів, етнографів (обізнаний(-а) із додатковою літературою про екологію;</p>

<p>Педагогічна діагностика практичної обдарованості учнів (поглиблення).</p> <p><i>Практична робота (за вибором учителя й учнів)</i></p> <p>Збирання інформації про Червону книгу України, етнографічних матеріалів своєї місцевості.</p> <p>Інтеграція за спільною темою: “Рекламування світу професій еколога і етнографа засобами різних навчальних предметів”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> види рослин, птахів, тварин, комах, які потребують охорони і відродження; • <i>цікавиться</i> етнографічними матеріалами про природу); <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>веде</i> робочий зошит з діагностики обдарованості, виявляє позитивне ставлення до етнографічних і екологічних зображень; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>наклеює</i> композиційно довершено ілюстрації на основу, <i>дотримує</i> безпечних прийомів роботи з ножицями, ножем
<p>7.2. Дитяча етнографічна творчість</p> <p>Колірна гармонія як засіб композиційної виразності. Умовна передача кольором поверхні матеріалу.</p> <p><i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виготовлення макета кухонної дощечки 2. Складання аплікацій із рослинних форм. 3. Лозоплетіння сувенірів до Вербної неділі. 4. Імітація фактури писанок-макетів. <p>Інтеграція за спільною темою: “Імітуємо фактуру, komponуємо текстуру”.</p> <p>Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> лексичні значення слів “імітація”, “фактура”, “компонування”, “текстура”, “гармонійна тріада”; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розрізняє</i> в зображеннях кольорові контрасти, виокремлює поєднання кольорів, які “виринають” із тла або тонуть у ньому; • <i>виконує</i> імітацію фактури на макетах виробів, колективно планує послідовність художньо-трудова дій за малюнками (зокрема комп’ютерними за наявності електронного підручника з художньої праці);

	<p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>створює</i> колекцію дощечок із різних порід деревини; • <i>складає</i> композицію із рослинних матеріалів; • <i>робить</i> найпростіші вироби способом лозоплетіння; • <i>макетує</i> писанки до свята Великодня у самостійно обраних художніх техніках
<p>Тема 7.3. Елементи фітотерапії і фітодизайну. Краса і корисність “цілющого зілля” народної медицини. Використання лікарських і декоративних рослин у побуті. <i>Практична робота (за вибором учнів):</i> 1. Бере участь у колективному виготовленні декоративного панно способами аплікації і флоромозаїки. 2. Виготовляє мішечок для зберігання лікарських рослин і прикрашає його рослинними оберегами. 3. Підготовка і проведення спільно з дорослими “зільницького обряду”. Інтеграція за спільною темою: “Ми цілителі народні: Усі ліки в нас природні”. Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює</i> лексичні значення слів “фітодизайн”, “фітотерапія”, “панно”; • <i>знає</i> традиційне весняне свято “зільницького обряду”, лікарські рослини своєї місцевості, способи їх просушування і зберігання; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>орієнтується</i> у зображеннях лікарських рослин, малює декоративні квіти за зразком; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>виготовляє</i> упаковку для зберігання рослин-обергів; • <i>бере участь у:</i> <ul style="list-style-type: none"> - створенні колективного панно способами аплікації, флоромозаїки, декоративного розпису; - збиранні лікарських рослин, уміє їх засушувати

<p>7.4. Елементи паркового мистецтва Мистецтво ландшафтної архітектури, архітектурно-го макетування. Розмноження кімнатних рослин і виготовлення композицій із вазонів. <i>Практична робота (за вибором творчих груп учнів):</i> 1. Проведення дослідів з метою розмноження кімнатних рослин. 2. Розробка макета декоративної клумби. Інтеграція за спільною темою: “Мальовничий і ажурний наш проєкт архітектурний”. Використання тем з образотворчого мистецтва і тем з інших навчальних предметів (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: мовленнєва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює лексичні значення словосполучення “ландшафтна архітектура”; • називає кімнатні рослини; <p>графічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє лікарські рослини за їх зображеннями; • замальовує схему ландшафтної архітектури; <p>технологічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> • проводить дослід з розмноження кімнатних рослин, веде спостереження за їх ростом; • бере участь у складанні декоративної клумби або виготовляє її макет
<p>Тема 7.5. День Діда: дитячого ігрового дизайну Хай буде цвіт красою плоду у ясных зорях, чистих водах Розробка колективного сценарію традиційного весняного свята “зав’язування плоду” (з використанням творів “глядачів-художників”, “слухачів-мислителів”, “діячів-майстрів”)</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявляє проєктно-художню компетентність у середовищі календарно-обрядового свята: <ul style="list-style-type: none"> - поєднує мовленнєві, графічні й практичні вміння у процесі розроблення сценарію свята “зав’язування плоду”; - виявляє комплексну обдарованість: академічну, естетичну, практичну

Вивчення курсу здійснюється за навчальними посібниками: “Тименко В. П. Технології: підручник для 1 класу / А. М. Тарара, Б. М. Терещук, В. П. Тименко. – К. : Педагогічна думка, 2014”; “Тименко В. П. Технології: підручник для 2 класу / А. М. Тарара, Б. М. Терещук, В. П. Тименко. – К. : Педагогічна думка, 2014”; “Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями: Монографія / В. П. Тименко, В. М. Сирота, А. Король, Л. Оршанський. – К. : ІОД, 2010”; “Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості: Монографія / В. П. Тименко. – К. : Педагогічна думка, 2009”; “Тименко В. П. Ігродизайн обдарованої дитини: визрівання емоцій і почуттів особистості: Монографія / В. П. Тименко, О. М. Коберник, Т. О. Шевчук. – К. : Вид-во ІОД, 2009”; “Тименко В. П. Методика трудового навчання: технічної і художньої праці. Теоретичні засади і емпіричний досвід початкової дизайн-освіти / В. Тименко, В. Вдовченко. – К. : Вид-во ІОД, 2009”; мультимедійний електронний підручник “Трудове навчання” для 1–4 класів (Інтернет-магазин: www.rozumniki.ua; www.rozumniki.net; www.rozumniki.com.ua).

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

ПРОГРАМИ

курсів за вибором для загальноосвітніх навчальних закладів

Варіативна складова Типових навчальних планів

1–4 класи

Книга 5

Упорядники:

ЛОТОЦЬКА Алевтина Вікторівна

ДРЕВАЛЬ Галина Федорівна

Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах